

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut

**12-13-AASTASTE ARVAMUSED OMA VANEMATE
SOTSIAALMEEDIA KASUTUSE KOHTA**

Magistritöö

Gerda Suumann
Juhendaja: Andra Siibak, PhD

Tartu
2014

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS.....	4
I TEOREETILINE JA EMPIIRILINE RAAMISTIK.....	6
1.1. Infoühiskond.....	6
1.2. Põlvkonnad internetis	7
1.3. Täiskasvanute ja noorte interneti kasutus	8
1.3.1. Täiskasvanute ja noorte sotsiaalvõrgustike kasutamine.....	10
1.4. Laste netikasutuse sotsiaalne vahendamine - lapsevanemate roll	12
1.4.1. Vanemlik vahendamine	12
1.4.2. Vanemlik vahendamine suhtlusportaalides.....	15
1.5. Laste ja vanemate sõprus suhtlusportaalil.....	17
1.5.1. Sõbrakutse vastu võtmine	18
1.5.2. Sõbrakutse vastu võtmise tagajärjed.....	19
1.5.3. Sõbrakutsest loobumine	20
1.6. Eesti uuringud.....	21
1.7. Uurimisküsimused	23
II METOODIKA JA VALIM	25
2.1. Meetod	25
2.1.1. Fookusgrupiintervjuud.....	25
2.1.2. Projektivtehnika	27
2.2. Valim	29
III TULEMUSED.....	32
3.1. Laste suhtumine vanemate tehtud perekonda puudutavatesse postitustesse	32
3.1.1. Laste suhtumine vanemate Facebookis kohalolekusse	32
3.1.2. Lapse ja lapsevanema omavaheline suhtlus Facebookis	35

3.1.3. Vanemad ja perekonda puudutav sisuloome.....	36
3.1.4. Laste võimalus sekkuda vanemate sisuloomesse.....	39
3.2. Teemad, mida soovitakse ja mida ei soovita Facebookis teistega jagada	41
3.2.1. Piinlikud fotod	41
3.2.2. Positiivsed fotod.....	45
IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	47
4.1. Järeldused	47
4.1.1. Laste arvamused vanemate suhtlusportaalide kasutuse kohta	47
4.1.2. Laste arvamused vanemate tehtud perekonda puudutava sisuloome osas.....	48
4.1.3. Probleemid seoses vanemate sisuloomega.....	49
4.2. Diskussioon	51
4.3. Meetodi kriitika	53
4.4. Soovitused edasisteks uuringuteks	57
V KOKKUVÕTE.....	58
SUMMARY	61
KASUTATUD KIRJANDUS	64
LISA 1: Intervjuu kava.....	73
LISA 2: Lastevanematele edastatud kiri	76
LISA 3: Intervjuude transkriptsioonid	77
LISA 4: Laste joonistused	107
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks...	111

SISSEJUHATUS

Tänapäeva noorte huvi interneti ja sealsete vaba aja sisustamise võimaluste kohta aina kasvab. Üha rohkem on neid noori, kes teevad endale mõnda suhtlusportaali kasutaja ning õpivad sealseid suhtlemisvõimalusi. Haddon ja Livingstone'i (2012) kohaselt on üle poolte 9-16aastastel sotsiaalvõrgustiku lehel oma profiil. Madden et al (2013) sõnul on endiselt kõige populaarsem lehekülg Facebook, kus noortevaheline veebisuhtlus on muutunud nende igapäeva lahutamatuks osaks.

Kuna noored veedavad palju aega internetis ja suhtlusvõrgustikes, tekitab nende tegevus vanemates huvi, kes avastavad ka üha rohkem enda jaoks uue meedia võimalusi. Noorte aktiivne suhtlus *online*'s võib olla üheks põhjuseks, miks vanemad teevad endale lastega samasse portaali kasutajakonto. Duggan ja Smithi (2013) järgi külastab tervelt 73% internetti kasutavatest täiskasvanutest mõnda sotsiaalmeedia lehekülge. Urijate (Child ja Petronio 2011; Smith 2011; Brandtzæg ja Heim 2009) sõnul on erinevaid põhjusi, miks üha rohkem täiskasvanuid liitub sotsiaalvõrgustikega – soov olla ühenduses oma laste, teiste pereliikmete ja sõpradega, jagada teistega enda hobisid ja huvisid, leida endale uusi sõpru või omada ligipääsu erinevale informatsioonile.

Kuna täiskasvanud ja noored jagavad ühist platvormi, on huvitav uurida, kuidas suhtuvad erinevad osapooled teise sotsiaalmeedia kasutusse. Noorte vaatekohale tuginenud uuringutest (Ball et al 2013; Child & Westermann 2013; Kanter et al 2013) nähtub, et noorte seas on vastandlikke arvamusi. On neid noori, kel on täiskasvanute sotsiaalmeedia tuleku üle hea meel ning kes näevad selles veel üht võimalust, kuidas vanematega ühenduses olla. Teised jällegi tunnevad, et nende privaatsust on rikutud ning täiskasvanud tungivad nende alale.

Kuna täiskasvanutele on tegemist uue ja tundmatu alaga, kus kehtivad lastega suhtlemisel teised reeglid, siis on mõlemale osapoolle just nende reeglite tundma õppimine keeruline ülesanne. Noored oskavad tuua mitmeid näiteid (Ebaumsworld kodulehekülg 2014; McGlynn 2013; Sara 2013; Komp 2012; Luste 2012), kus vanemad pole oma käitumist ja postitamist läbi mõelnud ning seeläbi tekitanud piinlikke olukordi oma lastele.

Minu magistritöö eesmärgiks ongi uurida just laste arvamust oma vanemate sotsiaalmeedia kasutuse kohta ning uurida milliseks hindavad nad oma vanemate Facebookis tehtud

sisuloomet ning milliseid probleeme on see kaasa toonud. Fookuses on kuidas lapsed tajuvad ja tõlgendavad vanemate poolt perekonda puudutavate piltide ja postituste lisamist ning kui võrd on lastel endil võimalik vanemate sisuloomesse sekkuda.

Antud magistritöö koosneb neljast osast. Esimeses osas annan ülevaate teoreetilistest lähtekohtadest ja tööga seotud mõistetest. Alguses tutvustan laste ja täiskasvanute interneti ja sotsiaalmeedia kasutust, seejärel kirjeldan milline on laste ja vanemate vaheline sõprus suhtlusportaal, annan ülevaate milliseid vanemliku vahendamise viise vanemad kasutavad ning lõpetuseks tutvustan Eestis tehtud uuringuid seoses noorte ja sotsiaalmeediaga. Metoodika ja valimi peatükis saab lähemalt lugeda läbi viidud nelja fookusgrupiintervjuu kohta 12-13aastaste lastega. Samuti annan põgusa ülevaate uuringus kasutatud projektiivtehnikast, kus lapsed said joonistada pilte sellistest fotodest ja teemadest, mida nad sooviksid ja ei sooviks, et nende vanemad neist Facebookis jagaksid. Fookusgrupi analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit, joonistuste ja teemade analüüsil tuginesin laste väidetele ja mõtetele. Neljas osa seob omavahel tulemused ja esimeses peatükis esitatud teoreetilised lähtekohad. Järelduste ja diskussiooni osas vastan töö alguses püstitatud uurimisküsimustele ning pakun laiema tõlgenduse antud küsimustele. Lisaks arutlen meetodi valiku üle ning jagan mõtteid edasiste uuringute osas. Pärast lühikest töö kokkuvõtet eesti ja inglise keeles järgneb kasutatud kirjanduse loetelu ning lisad.

Käesoleva magistritöö valmis Eesti Teadusagentuuri poolt finantseeritava personaalse uurimisprojekti "Privaatsuse ja avalikkusega seotud tähenduste ja kogemuste muutus tehnoloogiast küllastunud ühiskonnas" (PUT44) toel.

Siinkohal sooviksin ma ka tänada oma täiesti uskumatut ja suurepärast juhendajat Andra Siibakut, ilma kelleta seda tööd siin suure tõenäosusega ei oleks. Tema igati asjakohased märkused ja soovitused, konstruktiivne kriitika ja toetavad sõnad olid suureks abiks antud töö valmimisel. Samuti soovin tänada oma retsensenti ja eelkaitsmise komisjoni vajalike soovituste eest. Veel tänan kõiki intervjuueeritavaid, nende vanemaid ja klassijuhatajaid, kes olid nõus minu uuringus osalema. Suured tänusõnad lähevad ka minu elukaaslasemale, perele, sõpradele ja töökaaslastele, kes toetasid mind sel raskel, aga äärmiselt vahval perioodil. Suured tänud teile kõigile!

I TEOREETILINE JA EMPIIRILINE RAAMISTIK

Antud peatükk annab teoreetilise ülevaate erinevate põlvkondade uue meedia kasutuspraktikate kohta, laste ja vanemate interneti ja sotsiaalvõrgustike kasutusest ning nendevahelisest suhtlusest antud keskkondades. Tutvustan ka lapsevanema rolli laste netikasutuse sotsiaalsel vahendamisel, annan ülevaate erinevatest vanemlikest vahendamisviisidest ning toon nende kohta näited. Samuti kirjeldan, kuidas suhtuvad lapsed oma vanemalt saadud Facebooki sõbrakutsesse ning millised on nende valikud antud kutsega edasi toimimisel. Peatüki lõpus annan ülevaate Eestis tehtud uuringutest sarnastel teemadel ning esitan töö eesmärgid ja uurimisküsimused.

1.1. Infoühiskond

Websteri (2006) sõnul on modernse maailma üheks iseloomustavaks sõnaks informatsioon, mis mängib kesket rolli pea kõiges, mis me teeme, alates äritehingutest kuni vabaaja tegevuste ja valitsuse toiminguteni. Autor (2006) eristab majanduslikke, kultuurilisi, tehnoloogilisi, kutsealaseid ja ruumilisi muutusi. Infoühiskonna mõiste vajalikkus on tingitud asjaolust, et muutused antud valdkondades on olnud niivõrd ulatuslikud ning kujundanud ümber, kuidas kogu ühiskonna sotsiaalsüsteem toimib.

Praeguse ühiskonna iseloomustamiseks kasutab Castells (2001) mõistet võrguühiskond, mille puhul on tema sõnul tegu ühiskonnaga, mille sotsiaalne struktuur koosneb võrkudest, mida hoiavad käigus mikroelektroonikal põhinevad informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad. Ka van Dijk (2001) nõustub antud mõttega ning väidab, et toimetulekuks vajame elektroonilise kommunikatsiooni võrgustikku.

Nii Castells (2001) kui ka van Dijk (2001) toovad välja, et infoühiskonnas on muutumises ka peresuhted, sealhulgas ka laste kasvatamine. Castellsi (2001) sõnul kasvab aina rohkem lapsi ühe vanemaga, lisaks käib enamik naisi tööl ning lapse kasvatamine jaguneb ühe või mõlema vanema sõprade ja lähisugulaste vahel.

Pideva muutumise peamisteks kannatajatakse on Castellsi (2001) hinnangul lapsed, kes perekonnakriisi tingimustes jäävad üha sagedamini tähelepanuta, sest vanemate lahutamise

korral jäävad lapsed enamasti ema hoolde, kes peab nende eest hoolitsemise nimel keskenduma hoopiski tööle. Kui van Dijki (2001) väidab, et praeguse ühiskonna tingimustes muutub inimestevaheline suhtlus vähem kvaliteetsemaks, siis Castelli (2001) sõnul inimestevaheline kommunikatsioon samas ka laieneb ja integreerub.

1.2. Põlvkonnad internetis

Clark (2009) toob oma uuringus välja, et noored väärtustavad infoühiskonna võimalusi ning hindavad erinevate tehnoloogiliste vahendite kasutamist omavaheliseks suhtlemiseks tunduvalt rohkem kui vanemad. Bryant et al (2007) sõnul mõjutavad täiskasvanute ja noorte suhtluskanali valikut väärtushinnangud. Uuringus (Bryant et al 2007) ilmnes, et nii täiskasvanud kui lapsed hindavad naudingutunnet, mis on keskne põhjus meedia valikul. Clarki (2009) kohaselt on tehnoloogia muutnud noorte inimeste elusid suurel määral ning nende kogemused tehnoloogiaga erinevad suuresti täiskasvanute omast. Prensky (2001) sõnul on tänapäeva noored esimene generatsioon, kes on kasvanud üles praeguse uue tehnoloogiaga. Terve elu on nad olnud ümbritsetud arvutite, videomängude, mobiilide ja muu digitaalajastule kohaste vidinatega. Prensky (2001) kutsub neid noori digitaalseteks pärismaalasteks ning ülejäänuid, kes on hiljem uue tehnoloogia omaks võtnud, digitaalseteks immigrantideks. Just need digitaalsed pärismaalased on Prensky (2001) ja Lenhart et al (2001) sõnul eeskujuks vanematele, kes õpivad nende toel uusi tehnoloogilisi oskusi ning integreerumist tänapäeva ühiskonda. Samas on mitmed autorid (Siibak 2009; Herring 2008; Buckingham 2006) Prensky (2001) lähenemist kritiseerinud. Näiteks väidab Herring (2008), et just täiskasvanud, peamiselt ajakirjanikud, uurijad ja uue meedia loojad, aitasid luua seda müüti nn. Interneti Generatsioonist. Herring (2008) on arvamusel, et täiskasvanud on need, kes loovad ja reguleerivad meedia tehnoloogiaid, mida noored tarbivad. Lisaks toob sama autor välja, et täiskasvanud on peamiselt need, kes loovad interneti sisulise poole.

Siiski võib tõdeda, et noorem põlvkond võtab tehnoloogilised muutused ja uuendused kiiremini omaks. Tamme (2011) uuringus nähtub, et vanemad põlvkonnad Eestis jäävad oma veebi tegemistes tagasihoidlikeks ega soovi liialt tähelepanu, mille üheks põhjuseks võib olla nende ajalooline taust. Sama autor leiab, et noored, kes pole pidanud tundma tsensuuri, kasutavad julgemalt uue meedia keskkondi sotsiaalse kapitali kasvatamisel. Samas võib aga väita, et ka vanem põlvkond hakkab üha rohkem end veebimaailmas mugavamalt tundma.

Vanemate huvi laste *online* toimingute vastu aitab neid motiveerida õppima ära uue meedia poolt pakutavad võimalused. Clarki (2009) sõnul on meediauurijatele juba tükk aega pakkunud huvi milliseid viise vanemad kasutavad, et hoida silm peal oma laste *online* tegemistel. Subrahmanyam ja Greenfeldi (2008) uuringu kohaselt on üheks taoliseks viisiks vanemate kolimine suhtlusvõrgustikesse. Selline vanemate käitumine võib aga tekitada lõhe kahe põlvkonna vahel, kuna noored ei mõista, miks vanemad nende maailma tungivad. Noored on alati pidanud uut meediat oma pärusmaaks (Livingstone 2008), kuid ajad on muutumas. Nüüd, mil noortel tuleb jagada oma vanemate ja teiste täiskasvanutega sama platvormi, peavad noored hakkama rohkem läbi mõtlema oma sealseid tegemisi ja postitusi. Palen ja Dourishi (2003) sõnul toob see omakorda kaasa privaatsuse kaitsmise küsimuse, mis on jällegi seotud auditooriumi käsitlemisega. Suhtlusvõrgustikud ei ole enam keskkonnad noorte omavaheliseks suhtlemiseks, kus noored saavad valimatult postitada ega pea muretsema lisasilmapaari pärast. Nüüd peavad nad üha rohkem hakkama teadvustama oma auditooriumi ning milliseid vahendeid kasutada, et säilitada oma isikuruum.

1.3. Täiskasvanute ja noorte interneti kasutus

Internetikasutamise uurimisega on viimasel kümnendil tegeletud väga agaralt nii Euroopas kui Ameerikas. Internetikasutusega seonduvate uuringute puhul on palju erinevaid alateemasid, millele keskendutakse, kuid selle sissejuhatava peatüki eesmärk on anda ülevaade noorte ja täiskasvanute peamistest kõige üldisematest netikasutuse trendidest.

Pew Research Center on Ameerikas läbi viinud mitmeid uuringuid (Madden et al 2013) nii laste kui vanemate *online* harjumuste kohta ning hiljutise uuringu kohaselt ei ole 12-17aastaste ameeriklaste netikasutuses viimastel aastatel suuri muudatusi toimunud - internetikasutajaid on selles vanuserühmas 95%, mis oli samaväärne 2006. aasta leiuga. Võrreldes laste interneti kasutusega, kasvab vanemate interneti kasutus väga kiiresti. Kui 2005. aastal oli rohkem lapsi *online*'s kui nende vanemaid, siis enam mitte (Brenner & Smith 2013). Näiteks Ameerika täiskasvanutest kasutab internetti 87% (Fox & Rainie 2014).

Pew Research Center uuringutest nähtub, et Ameerika peredes, kus on 12-17aastaseid lapsi, on interneti kasutajate hulk kasvanud. Kui 2004. aastal kasutasid pooled sellistest peredest internetti, siis 2009. aastal oli kasutajate protsent juba 76-ni tõusnud (Lenhart et al 2010).

Soolisi erinevusi internetikasutuses ei ole Ameerika teismeliste seas täheldatud, küll aga on märgatud, et eelteismelised kasutavad internetti vähem kui vanemad teismelised (ibid.).

Eurostat uuringu (2013) kohaselt kasutab 2013. aasta seisuga 63% Euroopa täiskasvanutest internetti ning 60% Euroopa noortest kasutab internetti igapäevaselt ning ka selle arvu osas ei ole viimastel aastatel suuri muutusi täheldatud (Haddon & Livingstone 2012). Võrreldes muu Euroopaga on Eesti lapsed väga aktiivsed netikasutajad, sest igapäevaselt kasutab internetti 96% Eesti noortest, kellest pooled teevad seda oma magamistoas või mõnes teises privaatses ruumis (ibid.)

Statistics Estonia (2013) kohaselt külastab 80% Eesti täiskasvanutest internetti ning pea kõikides majapidamistes, kus on lapsed, on olemas internetiühendus. Sama uuringu järgi käivad üheksa inimest kümnest internetis, et lugeda erinevaid veebi väljaandeid, kasutada pangateenuseid ja lugeda, saata e-kirju. Antud tegevusteks eelistatakse peamiselt mobiiltelefone (63%) ning hetkel veel lauaarvuteid, kuid sülearvutite osatähtsus kasvab pidevalt (Duggan & Smith 2013). Täiskasvanute puhul on näha, et nende internetis olemine muutub üha privaatsemaks tegevuseks, mis omakorda annab eeskuju ka teismelistele.

Lisaks eelpool nimetatud tegevustele otsivad täiskasvanud internetis peamiselt meelelahutust – külastatakse virtuaalmaailmasid, peetakse blogisid, tegeletakse *online* ostlemisega. Samuti pakuvad täiskasvanutele huvi terviseteemad ning uudiste lugemine (Lenhart et al 2010). Ka Haddoni ja Livingstone'i (2012) sõnul on noorte põhilised netitegevused peamiselt seotud meelelahutuslike lehekülgedega – mängitakse mängu, vaadatakse videosid, blogitakse ja saadetakse sõnumeid. Samuti tehakse seal koolitöid (ibid.). Vähem tegeletakse informatsiooni otsimisega, kuid kui seda tehakse, siis otsitakse peamiselt informatsiooni terviseteemade kohta ning loetakse *online* uudiseid (Lenhart et al 2010).

Noorte tegevuste mitmekesisus ja aktiivne interneti kasutus on kindlasti lisaks infotehnoloogia kiirele arengule ja digiseadmete kättesaadavusele tingitud asjaolust, et internetis käimine liigub lauaarvutist mobiiltelefonidesse ja *wifi* keskkonda. Ka EU Kids Online II (Livingstone et al 2011) uuringus selgus, et netikasutus on muutunud tunduvalt privaatsemaks, kuna internetti minnakse nüüd rohkem mobiiltelefonide kaudu või lapse toas olevast arvutist (ibid). Nimelt pea pooled lastest eelistavad internetti kasutada oma magamistubades või mobiiltelefonides. Kuna antud tegevus on muutunud niivõrd privaatseks, siis ei saa ka oodata, et vanemad iga lapse poolt tehtavat netitegevust jälgiksid. Sellegipoolest

soovitavad autorid, et lapse netiturvalisuse tagamiseks tuleb esikohale seada nendega riskidest rääkimine ning ühiste tegevuste läbi viimine. Samuti julgustatakse internetis mitte käivad vanemaid netimaailmaga tutvust tegema (ibid).

1.3.1. Täiskasvanute ja noorte sotsiaalvõrgustike kasutamine

Üha rohkem täiskasvanuid huvitub *online* maailmast ning nad on hakanud looma endale kasutajaid erinevate sotsiaalvõrgustike lehekülgedele. Tervelt 73% internetti kasutavatest täiskasvanutest külastab mõnda sotsiaalvõrgustiku lehekülge (Duggan & Smith 2013). Brenner ja Smithi (2013) uuringus ilmnes, et aja jooksul on sotsiaalvõrgustikke kasutavate täiskasvanute hulk kasvanud, kuid jääb siiski noorte omale alla. Näiteks 67% internetti kasutavatest Ameerika täiskasvanutest külastavad sotsiaalvõrgustikke, samal ajal kui noorte hulgas on sotsiaalvõrgustike kasutusprotsent 81 ning ning see protsent on Madden et al uuringu (2013) kohaselt aastate jooksul aina suurenenud. Ka Euroopa noorte seas on suhtlusportaalid väga populaarsed - 59% 9-16aastastel on sotsiaalvõrgustiku lehel oma profiil (Haddon & Livingstone 2012). Nii nagu Euroopas, kasutavad ka Ameerikas vanemad teismelised sotsiaalvõrgustikke enam kui eelteismelised. Erinevust võib ühe tegurina seletada vanusepiirang, mis ei luba alla 13aastastel endale antud lehekülgedele profiili teha (Madden et al 2013). Ka täiskasvanute puhul mängib sotsiaalvõrgustike kasutuspraktikate mõjurina olulist rolli vanus – alla 50aastaste täiskasvanute seas kasutavad võrgustikke tervelt 78% ning üle 50aastaste seas 55% (Pew Research Internet Project kodulehekülg 2013). Alla 50aastaste kasutusaktiivsust võib seletada asjaolu, et antud vanuses täiskasvanutel on tihtipeale teismeliseas lapsed, kes on sagedased sotsiaalvõrgustike külastajad. Nimelt, nähtub Child ja Petronio (2011) uuringust, et üha rohkem täiskasvanuid liitub sotsiaalvõrgustikega, et olla ühenduses oma lastega ning hoida nende seansel tegevusel silm peal. Näiteks ameeriklaste seas on just pereliikmete ja sõpradega ühenduses olemine esimene põhjuseks miks endale sotsiaalvõrgustikku kasutaja tehakse (Smith 2011). Lisaks toob Smith (2011) ühe peamise suhtlusportaalide kasutamise põhjusena välja võimaluse jagada teistega enda hobisid ja huvisid ning leida uusi sõpru.

Norras läbi viidud uuringust (Brandtzæg & Heim 2009) nähtub samuti, et sotsiaalvõrgustikega ühinemise üheks peamiseks põhjuseks on uute suhete loomine. Lihtne ja odav võimalus kontaktide loomiseks uute inimestega on peamine initsiatiiv miks täiskasvanud sotsiaalvõrgustikega liituvad. Teise sotsiaalvõrgustikke kasutama motiveeriva põhjusena

tuuakse välja sõbrad ja tuttavad, kes sama lehekülge kasutavad (Brandtzæg & Heim 2009). Norra uuringu (Brandtzæg & Heim 2009) kohaselt mängib olulist rolli sotsiaalne aspekt, ligipääs informatsioonile ning väitluse/arutelu võimalus, mis sotsiaalvõrgustikes tihti toimub.

Ka boydi ja Marwicki (2011) sõnul kasutatakse noored sotsiaalvõrgustikke kohana, kus saab ühenduses olla suurema grupi inimestega. Noored kasutavad sotsiaalmeediat, et saada tuttavaks inimestega, kes pole nende lähedased sõbrad, vaid pigem tuttavad või sõprade sõbrad. Ehk teisisõnu pakuvad suhtlusportaalid võimalust luua sidemeid nendega, kellega jagatakse sarnast maailmavaadet (ibid). Lisaks sellele, saavad teismelised sotsiaalvõrgustikes arutada teemasid üle, mis on piinlikud, intiimsed või ennast liiga paljastavad, kasutades selleks privaatsmaid kommunikatsioonivahendeid nagu privaatsõnumite saatmine või Facebooki vestlus (ibid).

danah boyd (2011) seletab suhtlusportaalide populaarsust noorte seas sellega, et suhtlusvõrgustikud pakuvad noortele võimalust ennast tundma õppida. Oma profiili kaudu väljendavad noored teatud aspekte oma identiteedist, et sõbrad ja tuttavad neid näeksid ja tõlgendaksid. boydi (2011) sõnul on sotsiaalvõrgustikud kohad, kus noored saavad paika panna oma sotsiaalse staatuse, mängida läbi, kuidas ennast teistele tutvustada ning võtta riske, mis aitavad neil hinnata sotsiaalse maailma piire.

Uuringutest (boyd & Marwick 2011) nähtub, et noored kasutavad sotsiaalvõrgustikke peamiselt kommunikatsiooni vahendina, sest need platvormid pakuvad neile hindamatut võimalust suhelda oma eakaaslastega, nii et vanemad neid otseselt segada ei saa. Üha vähem toimub noorte kogunemisi füüsilistes kohtades (kaubanduskeskustes) ning üha rohkem kolitakse ümber virtuaalsetesse kohtadesse, kus kokku saada ja suhelda (ibid). Valiku tegemisel on otsustavaks faktoriks eakaaslaste ja sõprade kohalolek – kui kogunetakse näost näkku, siis tuleb ka endal füüsiliselt kohal olla. Kui kogunemine toimub internetis, siis on *online*'is kohalolek vägagi vajalik (ibid).

Uuringutest (Madden et al 2013; Duggan & Smith 2013) selgub, et nii täiskasvanute kui ka noorte seas on endiselt kõige populaarsem sotsiaalmeedia lehekülg Facebook. Kuna üha enam lapsevanemaid liitub Facebookiga, kes soovivad oma lapsega antud lehekülje kaudu ühenduses olla (boyd & Marwick 2011), siis on Child ja Petronio (2011) avaldanud arvamust, et paljud noored võivad tunda end seetõttu haavatavana.

Sama kinnitab ka Madden (2013), väites, et noored hakkavad üha enam teistele platvormidele liikuma, kuna Facebookis on juba liiga palju täiskasvanuid. Antud uuringu kohaselt (Madden 2013) on ainult vähesed noored Facebooki täielikult hüljanud, kuid üha rohkem tehakse endale kontosid Twitterisse ja Instagrami, ehk liigutakse edasi platvormidele, kuhu täiskasvanud pole veel jõudnud. Ka Miller (2013) toob oma uuringus välja, et Facebook muutub keskkonnaks, kus suheldaks pigem perekonnaga ja mitte enam eakaaslastega, nagu seda tehti varem.

1.4. Laste netikasutuse sotsiaalne vahendamine - lapsevanemate roll

Vanemale on oluline tema lapse ohutu ja mõistlik internetikasutus ning selle juures mängib suurt rolli lapsevanema enda tegevus. Seetõttu proovitakse reguleerida lapse meedia kasutust, soovides suurendada *online* maailma eeliseid ning vähendada selle puudusi (Livingstone & Helsper 2010). Kuna minu magistritöö keskendub sotsiaalmeediale, eelkõige Facebookile, siis on lapse Facebookis sõbraks lisamine ning ühise platvormi jagamine ainult üks viis, kuidas hoida oma lapse tegemistel silm peal ning vajadusel ka sekkuda. Vanemliku vahendamise juures on ka teisi viise, millele käesolev peatükk keskendub.

1.4.1. Vanemlik vahendamine

Meedia ümbritseb lapsi ja teismelisi koduses keskkonnas ning sageli peavad vanemad oma lastega vestlusi, kus püütakse leida tasakaal interneti kasulikkuse ja selle negatiivsete efektide üle (Livingstone & Helsper 2009). Vanemad eeldavad tihti, et meedia mõjutab teiste lapsi rohkem kui nende omi (Nathanson et al 2002; viidatud Livingstone & Helsper 2009 kaudu), kuid siiski proovivad paljud neist oma laste meedia kasutamist reguleerida. Erinevad autorid (Clark 2011; Kirwil 2009; Livingstone & Helsper 2008; Nikken & Jansz 2006) on uurinud vanemate rolli laste meediakasutuse vahendajatena. Näiteks EU Kids Online II uuring (Livingstone et al 2011) toob välja viis peamist vanemliku vahendamise viisi. Järgnevalt annan nendest põgusa ülevaate ning toon välja, kuidas need strateegiad seostuksid sotsiaalmeedia kasutuse ja vanema/lapse suhtega.

1) kooskasutus - vanem on kohal, kui laps kasutab internetti, sotsiaalmeedia puhul saavad vanem ja laps koos vastavaid lehekülgi külastada ning vaadata üle nende võimalused ja ohukohad. Kooskasutamisse võivad lapsed neutraalselt või positiivselt suhtuda, kuid samas

võib lapsi ka häirida, et nad ei saa privaatselt antud leheküljel käia, vaid peavad seda vanema järelvalve all tegema;

2) aktiivne vahendamine - vanem räägib lapsele erinevatest internetitegevustest (näiteks tõlgendab, kritiseerib), juhendab last. Kui vanemal endal on mõnel sotsiaalmeedia leheküljel konto olemas ning ta on tutvunud portaaliga, siis saab lapsevanem juba omast kogemusest rääkida ning niimoodi oma lapse antud leheküljega kurssi viia. Selline vahendamine võib tugevdada lapse/vanema suhet ning lapsel on oma vanema näpunäidetest kasu ning ta hindab vanema pingutust. Samas võib noor antud õpetusi ka ignoreerida. Lisaks toovad Priebe et al (2013) välja, et antud vahendamisviis võib vähendada noorte kokkupuudet *online* riskidega, kuid samas on ka oht, et laps ei räägi enam vanemale oma negatiivsetest interneti kogemustest, kuna kardetakse nende poolseid karistusi;

3) piirav vahendamine – vanem seab piirangud ja reeglid lapse internetikasutusele (näiteks ajaline või tegevuste piirang). Täiskasvanu saab lapsel keelata ära teatud tegevused suhtlusvõrgustikus (nt võõraste sõpradeks lisamine, *chattimine* jne) või seada piirangud ajalisele sotsiaalmeedia kasutusele. Laps võib mõista vanema muret ning põhjendusi piirangute seadmisel, kuid samas võib ka tunda, et tema tegemisi ja vabadust piiratakse liiga palju. Kernaghan ja Elwood (2013) hinnangul on vanemate poolt piirangute seadmine sotsiaalmeedia laia ja mitmekülgse kasutuse tõttu raskendatud, mistõttu pole vanematel tihti piisavalt vahendeid või soovi probleemi tekkimisel seda lahendada;

4) monitoorimine – vanem kontrollib tagantjärele lapse interneti tegemisi. Siinkohal on vanematel võimalik kontrollida oma lapse e-kirju, logida nende kasutajanimega suhtlusportali sisse (kui nad teavad lapse konto salasõna). Antud tegevuse välja tulemisel võivad olla väga negatiivsed tulemused ning see võib kahjustada vanema/lapse suhet, kuna laps võib tunda, et tema privaatsust ja usaldust on rikutud. See-eest teades laste parooli, võivad vanemad ära hoida potentsiaalseid ohtlikke olukordi oma laste jaoks, nagu tuli välja Tamme (2012) töös.

5) tehnilised piirangud – tarkvara kasutamine, et piirata või monitoorida lapse internetikasutust. Vanematel on võimalik piirata lehekülgi, mida noored kasutavad ning seeläbi otsustada nende eest, mida lapsed saavad külastada ja mida mitte. Vanema võimuses on ära blokeerida ka suhtlusportaalid, mistõttu ei saaks laps neid üldse koduarvutist kasutada.

Lastele ei pruugi selline piirangute seadmine ja vanemate võimu näitamine meeldida, mis võib nõrgendada vanema/lapse suhet.

EU Kids Online II uuringus (Livingstone et al 2011) selgub, et lapsevanemad eelistavad peamiselt positiivseid vahendamisviise. Enamik EU Kids Online uuringus osalenud Euroopa lapsevanematest räägib oma lastega, et teada saada, mida lapsed internetis teevad ning samuti on nad sageli läheduses, kui laps internetti kasutab; samas nähtus uuringust, et koguni üks kaheksast lapsevanemast ei kasuta uuringus osalenud laste sõnul ühtegi sotsiaalse vahendamisega seotud võtet (Livingstone et al 2011). EU Kids Online II uuringus osalenud lapsed ja vanemad olid siiski ühisel arvamusel, et vanemlik vahendamine on üldjuhul kasulik ning vaid alla poole valimisse sattunud lastest usuvad, et vanemate vahendamine piirab nende tegemisi internetis (Livingstone et al 2011). Kõige populaarsem sotsiaalse vahendamise viis Euroopa lapsevanemate hulgas on aktiivne vahendamine, mida kasutas 90% uuringus osalenud vanematest (Haddon & Livingstone 2012). Eesti vanemad eelistavad samuti peamiselt positiivse vahendamise viise, eelkõige aktiivset vahendamist (90%), seevastu monitoorimist ja tehniliste piirangute seadmist kasutatakse märkimisväärselt vähem (Livingstone et al 2011).

Kirwil (2009) sõnul peaksid vanemad vahendamisviise valides otsustama, kas nad soovivad kaitsta oma last kahjulike kogemuste ja sotsiaalsete konfliktide eest või soovivad nad arendada laste iseseisvust, tehnilisi oskusi ning vajadust vabaduse järgi. Vahendamisviiside valikul mängivad rolli erinevad tegurid.

Üheks oluliseks teguriks saab tuua väärtused, mida vanemad peavad tähtsaks lapse kasvatamisel (Padilla-Walker & Thompson 2005; viidatud Kirwil 2009 kaudu). Mida olulisemaks vanemad neid peavad, seda rangemad vahendamisviisid valitakse. Padilla-Walker ja Thompson (2005) sõnul mõjuvad negatiivselt laste kasvatamisel olulistele väärtustele internetis leiduvad riskid, nagu seksuaalsed, pornograafilised, vägivaldsed ja rassistlikud materjalid. Võttes arvesse neid väärtusi, peaksid vanemad eelistama piiravaid vahendamisviise teistele viisidele (Padilla-Walker & Thompson 2005; viidatud Kirwil 2009 kaudu).

Väärtustega sama tähtis on ka kultuur. Euroopa riikides, mis on individualistliku orientatsiooniga, eelistatakse vahendamisviisidena kooskasutamist ja mitte piiravate reeglite seadmist, soositakse strateegiat, mis lubab lapsele suuremat autonoomsust ning ise suunamist

(ibid). Kollektivistlike väärtustega peredes, kus peetakse oluliseks kuulekust ja vanemate austamist, seatakse piiravad reeglid ajakasutusele ja lehekülgede juurdepääsule (ibid).

Nikken ja Jansz (2011) toovad oma uuringus välja, et vahendamisviisi valikul on oluline vanemate enda meedia kasutuse sagedus ja kvaliteet. Uuringu kohaselt on internetis rohkem aega veetvad vanemad teadlikud meedia positiivsetest ja negatiivsetest efektidest nende lastele. Need vanemad, kes suhtuvad positiivselt meedia mõjusse, eelistavad aktiivset vahendamist. See-eest murelikud vanemad kasutavad pigem piiravaid viise ja kooskasutamist (Nikken & Jansz 2011).

Clark (2009) toob oma uuringus välja veel teisigi põhjusi, miks vanemad väga vahendamisviise ei kasuta. Näiteks üheks põhjuseks on lapse vanus – mida vanemaks laps saab, seda vähem kasutatakse vahendamise viise; peresised suhted ja keskkonna – mida vähem on vanematel aega oma lapse jaoks, seda vähem sekkutakse lapse meedia kasutusse; kõrgemalt haritud ja suurema sissetulekuga vanemad pööravad vahendamisviisidele rohkem tähelepanu kui seda teevad vähemharitud ja madalama sissetulekuga vanemad.

Seega saab öelda, et erinevad tegurid mängivad vahendamisviiside valikul suurt rolli, kuid samas nähtub uuringutest, et ei ole võimalik öelda, et üks vahendamisviis oleks parem kui teine. Livingstone ja Helsper (2008) leidsid, et piirava interneti kasutamise vahendamisviis on laste puhul efektiivne, hoides eemale erinevad sisu ja kontaktidega seotud riskid. Seevastu Lwin et al (2008) uuringus tuli välja, et kõige parema tulemuse annab aktiivne vahendamine koos piirangute seadmisega. Liau, Khoo ja Ang (2005) aga leidsid, et interneti kooskasutamine ja filtrite kasutamine ning hiljem käidud lehekülgede kontrollimine aitab lapsi riskidest eemal hoida. Neid uuringute tulemusi analüüsid saab öelda, et olenevalt lapse ja vanema internetioskustest ja nendevahelisest suhtest, tuleb igal perel enda jaoks õiged vahendamisviisid leida ning nagu uuringutes selgub, siis üks strateegia ei pea alati teist välistama.

1.4.2. Vanemlik vahendamine suhtlusportaalides

Eelnevalt sai välja toodud, et vanemad liiguvad üha rohkem sotsiaalvõrgustikesse ning loovad endale sinna konto. Lisaks teistele suhtlusportaalide poolt pakutavatele võimalustele võimaldab lastega sama platvormi kasutamine vanematel ka oma laste sotsiaalvõrgustike kasutamise ja internetikasutuse praktikatel paremini silma peal hoida. Uuringutest (Popkin

2011; AVG Research 2010) nähtub, et tihtipeale on lapsevanemad need, kelle algatusel ja kaasabil lastele suhtlusportaali profiilid luuakse. Kuigi paljud sotsiaalvõrgustikud keelavad alla 13. aastastele lastele konto loomise, on tihtipeale just nende eelteismeliste vanemad need, kes lubavad lastel oma vanuse kohta valetada ning aitavad neil konto luua (Popkin 2011). Näiteks AVG projektis (2010; viidatud Shaughnessy 2012 kaudu) selgus, et enamik lapsi on Facebooki liikmed enne 13aastaseks saamist - Hispaanias ja Itaalias ühinetakse Facebookiga juba 10aastaselt ning Suurbritannias ja USAs 11aastaselt.

Lisaks sellele, et vanemad loovad hea meelega oma lapsele konto, pakuvad suhtlusportaalid erinevaid võimalusi laste netikasutuse sotsiaalse vahendamise praktiseerimiseks. Näiteks ilmneb Brand ja Renneri (2012) läbiviidud uuringust, et 60% USA teismeliste vanematest monitoorivad oma laste tegemisi suhtlusportaalides ehk logivad oma laste profiilidele ilma nende teadmata. Ülemaailmselt „nuhib“ 44% vanematest oma laste Facebooki kontodel (Choney 2012). Ka TRUSTe uuringu kohaselt siseneb iga kümnes vanem salaja oma lapse kontole (Fitzsimmons 2010). Üldjuhul on emad need, kes laste kontosid sedasi salaja külastavad (Choney 2012). Sellist vahendamispraktikat ehk monitoorimist ei peeta siiski kõige paremaks. Pigem soovivad uurijad, et vanemad ei nuhiks oma laste järele, vaid õpetaksid neile eeskujulikku käitumist internetis ning õpiksid ise rohkem vanemliku kontrolli kohta (Shaughnessy 2012).

Siiski leiab üha enam maailma praktikast juhuseid, kus lapsevanemad kasutavad Facebooki kohana, kus oma lastele „õppetund“ anda. Nimelt on avastanud mitmed vanemad Facebooki kaudu oma laste ebaviisakaid ja eale sobimatuid käitumisi ning on otsustanud kasvatuslikel eesmärkidel sama platvormi rakendada. Järgnevad näited on ilmsiks tulnud, kuna vanemad on külastanud oma lapse kontot ehk kasutanud vahendamisstrateegiana monitoorimist. Nii võib erinevaid näiteid tuua vanematest, kes kas ise postitavad või lasevad lastel postitada häbistavaid fotosid või muud sisu. Nii näiteks juhtus ühe Ameerika teismelisega, kes rääkis oma emast Facebookis halvasti, ning kelle ema otsustas tütrele õppetunni andmiseks karistada teda postitades türest pildi Facebooki, kus tütre suu kohal oli suur X täht (Choney 2012). Sarnase „õpetliku kasvatusmeetodina“ võib välja tuua juhtumi, kus Facebooki postitatud fotol on kujutatud noort nutvat tüdrukut, kes hoiab enda käes silti, mis seletab, et kuna ta postitas endast Facebooki fotosid, kus oli näha alkoholi, siis on talle sotsiaalmeedia ära keelatud. Kuna tüdruk jäi alkoholiga oma vanematele vahele, siis otsustasid viimased pildi postitamist kasutada alandava karistusena (Bershad 2012).

Ebatraditsioonilisi kasvatusvõtteid on Facebooki kaudu praktiseerinud teisedki. Näiteks tegi üks abielupaar oma tütre telefoniga endast naeruvääristavaid fotosid ning laadisid need seejärel oma tütre Facebooki kontole üles (Choney 2012). Ühed vanemad läksid isegi nii kaugele, et tulistasid oma tütre sülearvutit, kui nad olid avastanud, et laps oli nende kohta ebaviisakaid postitusi teinud (ibid). Kirjeldatud vanemate käitumised ja kasvatusstrateegiad on pälvinud palju tähelepanu. Osad autorid leiavad, et selline teguviis on äärmiselt laiduväärne ning seda on nimetatud isegi laste suhtes emotsionaalseks solvanguks; samas on ka neid, kes on sellised meetmed heaks kiitnud (Choney 2012; Bershad 2012).

1.5. Laste ja vanemate sõprus suhtlusportaal

Sotsiaalvõrgustikud, sõnumite saatmine ja teised arvuti vahendusel toimuvad suhtlemisvormid on muutnud suhtlemist lapse ja ta vanema vahel (Ball et al 2013). Uuringutest (Ball et al 2013; Child & Westermann 2013; Kanter et al 2013) nähtub, et paljud vanemad ei kasuta uusi tehnoloogiaid mitte ainult oma lapsega suhtlemisel, vaid ka tema tegevuse jälgimiseks. Subrahmanyam ja Greenfieldi (2008) uuringu kohaselt aitab ülevaade lapse toimingutest saada vanemal osa tema mõttemaailmast. Olles uue meedia kaudu oma lapsega ühenduses (Simonpietri 2011), tagab see Tsai, Ho ja Tsengi (2011) meelest suurema perekonna ühtekuuluvustunde.

Ka Westermann (2011) arvab, et Facebook on koht, mis võimaldab perekonnaliikmetel omavahel suhelda. Vanemad näevad antud lehekülje puhul võimalust oma lapse tegemisest parem ülevaade saada (Child & Westermann 2013), ning noored saavad oma vanematega suhelda, kui nad asuvad eemal (Ball et al 2013).

West et al (2009) uuris noorte ja vanemate vahelisi suhteid Facebookis ning antud uuringus selgus, et paljude noorte jaoks on vanemate Facebookis sõbraks lisamine üheks murekohaks. Nimelt, sageli ei tea noored, mida saadud sõbrakutsega ette võtta. On neid, kel pole vanemate Facebooki sõpruse vastu midagi, kuid ka neid, kes antud kutset vastu ei võta (West et al 2009). Child ja Westermanni (2013) sõnul on noorel mitu erinevat varianti, mida kutsega teha - kasutaja võib kutse vastu võtta, selle tagasi lükata või mitte midagi teha.

1.5.1. Sõbrakutse vastu võtmine

Noored valivad üldjuhul ikkagi kutse vastu võtmise. Nimelt selgub Nielsen'i uuringus (2010; viidatud Springs & McDaniel 2010 kaudu), et kaks kolmandikku uuringus osalejatest on oma lastega sotsiaalvõrgustikus sõbrad, kuid üks kolmandik neist muretseb, et nad ei näe kõike, mida nende lapsed leheküljel teevad. Samas uuringus osalenud 30% teismelistest ütlesid, et kui nad saaksid valida, siis nad ei oleks oma vanematega sõbrad (Springs & McDaniel 2010).

Facebooki teadurid uurisid sõbraks lisamise mustreid perede seas ning avastasid, et teismelised – eriti eelteismelised – lisavad pigem ise oma vanemad sõbraks kui vastupidi (Magid 2012). Lisaks leiti, et 65% sõbrasuhetest 13aastaste ja nende vanemate vahel on alustatud lapse poolt. Lapse vanemaks saades see trend aga muutub. Kui laps on oma varajastes kahekümnendates, siis on laps algatanud ainult umbes 40% vanema/lapse sõprusest (Magid 2012).

Magidi uuring (2012) toob välja, et laste initsiatiivi vanematele sõbrakutsete saatmisel võib seletada asjaolu, et vanemad ise paluvad oma lastel nad sõbraks lisada ning seavad selle tingimuseks, kui laps soovib Facebooki kasutada. Sama kinnitab Nielsen'i uuring (2010; viidatud Springs & McDaniel 2010 kaudu), kus selgub, et paljude laste jaoks ei ole vanemaga sõbraks olemine valik, kuna 41%-l uuringus osalenud vanematel on reegel, et Facebooki kasutavad lapsed peavad oma vanematega sõbrad olema.

Samas on ka neid noori, kes lisavad vanema endale Facebooki sõbraks mitte kohustusest, vaid kuna nad mõtlevad oma vanemate tunnetele ega soovi, et viimased tunneksid end „tagasi lükatuna“ (West et al 2009). Child ja Westermanni (2013) sõnul mängivad suurt rolli vanemate sõbrakutse vastuvõtmisel perekonnasisesed läbisaamised ja tõekspidamised. Nimelt selgus samas uuringus, et perekondades, kus hinnatakse avatust ja ausust, on noored altimad lisama vanemaid endale Facebookis sõbraks. Lisaks toovad Kanter et al (2012) välja, et kui vanemal ja lapsel oli juba varem hea suhe, siis püsib nende suhe ka stabiilsena pärast vanema Facebooki liitumist. Kui neil oli aga konfliktne suhe enne vanema Facebookiga liitumist, siis viimase Facebookis kohalolek halvendab nende omavahelist läbisaamist, kuna lapsevanem tungib lapse privaatsfääri ning halvendab nende suhte kvaliteeti (ibid).

Kanter et al (2012) toovad oma uuringus välja, et vanemaga Facebookis sõber olemine võib aidata tugevdada sidet vanema ja lapse vahel, eriti siis, kui ei elata koos. Mcmillan ja

Morrison (2006) leidsid oma uuringus, et just vanemad on need, kes suunavad oma lapsi kodust lahkudes aktiivselt lisaks telefonisuhtlusele ka teiste meediumite kaudu suhtlema. See-eest Gentzler et al (2011) uuringus selgub, et geograafiliselt lahus elavad perekonnad pole nii positiivselt meelestatud sotsiaalmeedia kanalite kaudu kontakti hoidmisel. Uut meediat kasutatakse küll aktiivselt, kuid heidetakse ette, et antud keskkondades jääb pereliikmetega suhtlemisel puudu lähedusest. Ka Simonpietri (2011) väidab oma uuringus, et lapsed on küll nõus vastu võtma oma vanemate sõbrakutse ning nendega seal suhtlema, kuid siiski eelistavad noored oma vanematega näost näkku suhtlust.

1.5.2. Sõbrakutse vastu võtmise tagajärjed

Kui algselt oli Facebooki puhul tegu ülikooliõpilastele mõeldud leheküljega, kus noored said oma sõpradega ühenduses olla ning tegeleda oma identiteedi otsimisega, siis aja jooksul on noored hakanud kasutama lehekülge, kus suhelda oma kõige lähedasemate usaldusisikutega. See omakorda tähendab privaatsuse informatsiooni jagamist, mis ei pruugi olla mõeldud vanematele lugemiseks (Child & Petronio 2011).

Hiljutised uuringud näitavad koguni, et vanematelt saadud Facebooki sõbrakutse tekitab noortes tihti võimaliku privaatsuse rikkumise dilemma ega teata, mida kutsega teha või kuidas sellele vastata (Child & Westermann 2013). Näiteks on loodud internetilehekülg MyParentsJoinedFacebook.com, kus on selgelt näha, kuidas noorte jaoks tekitab vanemate Facebooki kasutus pinget ja konflikti. Antud lehekülg näitab, kuidas noored pööravad üha rohkem tähelepanu tagajärgedele, mis kaasnevad, kui nad lisavad vanema oma Facebooki sõbraks (Child & Westermann 2013).

Üheks tagajärjeks on noorte privaatsäetete ja postituste muutmine. Kanter et al (2012) sõnul on postitamine üldjuhul küll läbimõeldud tegevus, kuid tihti kahetsetakse informatsiooni jagamist, kuna unustati, et teatud inimesed (näiteks vanemad) kuuluvad nende sõbralisti. Noori ei pruugi häiridagi, et vanemad oma nende sõbrad Facebookis kuni selle hetkeni, mil nad postitavad kogemata midagi, mida nad ei taha, et nende vanemad näeksid. Või kuni nad peavad hakkama oma vanemate kohaloleku pärast Facebookis jälgima, mida nad kirjutavad. Kuna noored ei soovi negatiivset vastukaja oma postitustele, hakatakse neid kustutama või muutma (ibid). Child ja Westermann (2013) toovad oma uuringus välja, et noored muretsevad võimalike tagajärgede pärast, mis nende postitused tekitada võivad ning seetõttu muudetakse oma privaatsäeteid või kustutatakse varem postitatud informatsiooni.

Teise tagajärjena toovad Marwick ja Boyd (2010) oma uuringus välja, et suhtlusvõrgustikes kasutatakse üha tihedamini enesetsensuuri kui tehnikat, mis aitab valida erinevaid teemasid olenevalt auditooriumist. Marwick ja Boyd (2010) nimetavad vanemaid nn. košmaarseteks lugejateks (*nightmare readers*), kelle eest noored soovivad erinevaid teemasid varjata. Nimelt nähtub Marwicki ja Boydi (2010) uuringutest, et noored ei soovi erinevaid tundlikke teemasid (suhted, kohtingud, terviseprobleemid jne) teatud sotsiaalmeedia sõpradega jagada ning seetõttu toimubki tihtilugu enesetsensuur. Ball et al (2013) sõnul suhtlevad noored oma vanematega harva ning mitte väga avatult ning seetõttu ei räägita peresiseselt mitmetest teemadest ning seda enam ei soovita neid ka sotsiaalmeedias arutada, mis omakorda tekitabki vajaduse enesetsensuuri jaoks.

Kuna vanemaid ei soovita samal sotsiaalmeedia leheküljel näha, väidavad Boyd ja Marwick oma uuringus (2011), et teismelised on hakanud kasutama teatud vihjeid ehk praktiseerima sotsiaalset steganograafikat (Boyd 2010), kus väljasaadetud sõnumid on mõistetavad ainult teatud sõprade grupile. Niimoodi antakse märku piiridest, mida vanemad ei tohiks ületada, ning samuti soovitakse neile selgeks teha, et Facebook on pigem koht sõpradele. Sotsiaalse steganograafia kasutamise märke on täheldanud ka Eesti lapsevanemad, kes üldjuhul sellistele saladuslikele postitustele erilist tähelepanu ei pööra (Tamme 2012). Ball et al (2013) väidab aga, et siiski on palju neid täiskasvanuid, keda selline käitumine häirib ning seetõttu sunnivad lastele peale oma väärtusi ja praktikaid ning mõistavad nende maailmavaadet hukka.

1.5.3. Sõbrakutsest loobumine

Kui aga otsustatakse sõbrakutsest loobuda, siis on noortel selleks sageli mitmeid põhjuseid: vajadus järgida sotsiaalseid norme, oht, et vanem võib neid häbistada, hirm vanemaid muretsema panna või neile pettumust valmistada ning vanemate poolne liigne jälgimine (West et al 2009). Ka Simonpietri (2011) toob oma uuringus välja, et noored ei soovi oma vanemaid Facebookis sõbraks lisada, kuna kardetakse, et vanem võib neid kuidagi häbistada.

Boyd ja Marwick (2011) toovad välja, et kui noorte meelest on Facebook koht sõpradele, siis West et al (2009) uuringus ilmneb, et noortel aitab otsustada, kas vanem lisatakse enda sõbraks või mitte sõbralistis olevate inimeste arv ning millistesse suhtlusringkondadesse nad kuuluvad. Nimelt väidavad West et al (2009), et Facebooki puhul on tegu indiviidi sotsiaalse elu ühe aspektiga ning seetõttu soovitakse oma sotsiaalne elu ja pereelu lahus hoida. Vanema mitte sõbraks lisamise puhul saab oma Facebooki kontol valimatult teemasid postitada ega

pea muretsema, et vanem võib neid näha. Siinkohal saab paralleele tõmmata boydi ja Marwicki (2011) uuringus välja tulnud enesetsensuuri teemaga.

Ühtlasi ei meeldi Simonpietri (2011) ja West et al (2009) uuringute kohaselt noorele, kui vanemad saavad jälgida nii tema kui ka ta sõprade tegevusi. Samuti ei soovi noored, et nende sõpradel oleks ligipääs nende perekonnaliikmetele tegemistele (West et al 2009). Vanema sõbraks lisamise otsustamisel on oluline ka lapse sugu ja vanus (Ball et al 2013; West et al 2009). Nimelt lisavad naissoost kasutajad (Ball et al 2013) ja täiskasvanueas lapsed (West et al 2009) oma vanemaid tihedamini sõbraks kui mehed või teismeealised lapsed.

1.6. Eesti uuringud

Eesti puhul teadaolevalt nii ekstreemseid näiteid vanemliku vahendamise kohta tuua ei saa nagu Ameerikas, kuid antud teema uurimine on vägagi aktuaalne. Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi üliõpilased on noori ja nende suhteid uurinud erinevates kontekstides.

Põlvkondadevahelist suhtlust uue meedia keskkondades on uurinud Virge Tamme (2012) oma magistritöös. Tamme töös (2012) selgus, et noored on vanemate põlvkondade *online* tuleku üle kahetisel arvamusel. Tuntakse pahameelt ning mõistmatust, kuna uue meedia keskkonda peetakse sageli just noorte pärusmaaks ning noored peavad oma postitustesse kriitilisemalt suhtuma. Samas nähakse suurt potentsiaali jätkusuutlikku peresuhtluse tagamisel. Vanemad see-eest näevad ühises platvormikasutuses aga oma kasu – suureneb arusaam laste mõttemaailmast, mis omakorda annab võimaluse *online*-järelvalveks.

Egle Oolo (2012) magistritööst, mis keskendus auditooriumi uurimisele, selgus, et noored käsitlevad oma auditooriumit erinevates veebisuhtluskanalites küllaltki pealiskaudselt ning postitamisel eelistati silmas pidada „ideaalset auditooriumi“ ehk sõpru ja klassikaaslasi. Oolo (2012) sõnul noored väga ei teadvusta endale oma auditooriumi, kuid alateadlikult paneb lisasilmapaar nad endalegi märkamatuks kasutama erinevaid privaatsusstrateegiaid, sh enesetsensuurlust ja peitsõnumeid.

Ka Rooste tööst (2013), kes uuris algklassilaste ja nende õpetajate vahelist suhtlust sotsiaalmeedias, tuli välja, et lapsed ei mõtle oma auditooriumi peale suhtlusvõrgustikes. Uuringus osalenud õpetajate hinnangul ei mõtle lapsed ette, et õpetaja sõbraks lisamine tähendab pidevat n-õ luubi all olemist ning avastavad selle alles siis, kui on õpetaja käest

näiteks sobimatu pildi pärast pahandada saanud. Siinkohal võib põhjuseks olla ka laste vanus, kuna algklassiõpilased lihtsalt ei oska ette näha, mida nende postitused võivad kaasa tuua.

Kui Oolo (2012) ja Rooste (2013) töödes ilmes, et noored väga ei teadvusta endale, kes nende auditoorium on, siis Luste (2012) leidis, et ka täiskasvanud ei mõtle sellele. Nimelt selgus Luste (2012) töös, et täiskasvanud postitavad oma profiilile perefotosid, ilma et küsiks antud piltide postitamiseks luba oma pereliikmetelt. Luste (2012) sõnul ei küsita otseselt perelt, eriti lastelt, nende arvamust vastava praktika kohta, vaid pigem eeldatakse, et seni kui keegi midagi öelnud ei ole, on selline tegevus neile vastuvõetav. Samas peaks just vanem olema see, kes näitab eeskju, kuidas oleks õige *online* maailmas käituda.

Komp (2012) leidis oma magistrیتöös, et ka õpetajad ei ole just kõige paremad eeskujud. Nimelt tuli Kompi (2012) uuringus välja huvitav näide õpetajast, kes postitas avalikku blogisse oma õpilaste ees- ja perekonnanimedega pilte, tekste ja videosid. Selline käitumine ja mitte mõtlemine raskendab vägagi laste kaitsmist *online* riskide eest (Komp 2012).

Kui Luste (2012) ja Komp (2013) töid oma töödes näiteid täiskasvanutest kui halva eeskju andjatest, siis Võime (2013) räägib oma magistrیتöös just vanemate rolli olulisusest. Võime uuringus (2013) selgus, et laste internetikasutuse reguleerimine on vajalik ning olulised on kõik vanemliku vahendamise viisid: vanemad võiksid koos lastega kasutada internetti, selgitada neile, mida saab internetis teha, filtrite, piirangute ja konkreetsete reeglite seadmine, kui palju võib laps internetti päevas kasutada. Võime (2013) sõnul on samuti oluline teadvustada lastele ka riske, mis neid võivad ees oodata. Selleks peab vanemate teadlikust tõstma ja hoiatama neid erinevate riskide eest.

Kui Võime (2013) keskendus vanemliku vahendamise viisidele ning kuidas saab nende abil ära hoida laste interneti liigkasutamist, siis minu töö võtab keskmeks vanemliku vahendamise sotsiaalvõrgustikes. Oma tööga proovin välja selgitada, kuidas lapsed suhtuvad sama platvormi jagamise oma vanematega. Kui Luste (2013) ja Kompi (2013) töödes ilmnes, et täiskasvanud pole kõige paremad eeskujud, siis minule teadaolevalt ei ole veel siiski kriitiliselt uuritud lastevanemate endi sotsiaalmeedia kasutamist ja sealset käitumist, eriti just mis puudutab info ja piltide jagamist perekonna ja laste kohta. Selles peitub ka minu magistrیتöö uudsus – analüüsida lastevanemate sotsiaalmeedia kasutamist ning seda just läbi nende laste silmade.

1.7. Uurimisküsimused

Antud töö eesmärgiks on uurida laste suhtumist ja arvamusi oma vanemate sotsiaalmeedia (eelkõige Facebooki) postituste (nii tekst kui visuaal) kohta. Eesmärk on kaardistada laste arvamust eelkõige selliste vanemate tehtud postituste osas, mis puudutavad otseselt lapsi ja perekonda. Soovin uurida, kuivõrd on laste arvates neil üldse võimalik vanema sisuloome protsessi mõjutada ja sellesse sekkuda ning kas nad üldse peavad vajalikuks seda teha. Samuti on eesmärk uurida, kas valimisse sattunud lapsed näevad oma vanemate avameelsetes perekonda ja pereelu puudutavates sotsiaalmeedia postitustes probleemi. Muuhulgas on mul soov teada saada, kas valimisse sattunud lastel on olnud selles vallas negatiivseid kogemusi. Eesmärgist lähtuvalt püstitasin järgnevad uurimisküsimused:

1) Milline on laste arvates vanemate sotsiaalmeedia kasutus?

- Kuidas lapsed vanematega sotsiaalmeedias sõpradeks said?
- Kui aktiivsed on laste hinnangul sotsiaalmeedias nende vanem(ad)?
- Mis on peamised tegevused, mida lapsevanem(ad) laste kogemuste kohaselt suhtlusportaalides teevad?

2) Mida arvavad lapsed vanema(te) poolt sotsiaalmeediasse postitatud perekonda puudutavast sisuloomest?

- Kuidas suhtuvad lapsed vanemate poolt tehtud perekonda puudutavatesse postitustesse?
- Millised on teemad ja fotod, mida lapsed sooviksid, et nende vanemad sotsiaalmeedias levitaks?
- Millised on teemad ja fotod, mida lapsed ei sooviks, et nende vanemad sotsiaalmeedias levitaks?
- Kas ja mil moel sooviksid lapsed oma vanemate perekonda puudutavatesse sisuloome praktikatesse sekkuda?

3) Milliseid probleeme lapsed tunnetavad või on kogenud seoses oma vanemate sotsiaalmeedias tehtud sisuloomega?

- Milliseid negatiivseid kogemusi omavad lapsed seoses oma vanemate sotsiaalmeedias tehtud sisuloomega?
- Kuivõrd saavad lapsed enda arvates oma vanema(te) sisuloomet mõjutada?

II METOODIKA JA VALIM

Käesolev peatükk keskendub uuringus kasutatud metoodika ja valimi tutvustamisele. Esimeses peatükis käsitlen lähemalt meetodi valikut ning selle valiku tagamaid. Teises alapeatükis kirjeldan uuringu valimit ning kriteeriume, mille põhjal valimi moodustasin.

2.1. Meetod

2.1.1. Fookusgrupiintervjuud

Antud uuringu eesmärgiks oli uurida laste suhtumist ja arvamusi oma vanemate Facebooki postituste ja üles laetud fotode kohta. Eelkõige oli huvifookuses laste arvamused just selliste vanemate tehtud postituste osas, mis puudutavad otseselt neid endid ja perekonda. Selle temaatika uurimiseks valisin kvalitatiivsed uurimismeetodid, kuna käesoleva uuringu puhul oli oluline mõista noorte endi mõtteid ja kogemusi (Laherand 2008), ning samuti nii seda, millisenä nad näevad enda rolli vanemate sisuloome praktikate suunalisel, kui seda, milliseks nad vanemate sisuloome protsessi hindavad. Kvalitatiivse uurimismeetodi kasutamise poolt otsustasin ka seetõttu, et sellise analüüsi puhul kasutatakse loomulikke, inimeste enda poolt välja toodud näiteid ja lahtisi küsimusi (Vihalemm 2010), mistõttu võimaldasid need kõige edukamalt minu uurimisküsimustele vastuseid leida.

Kuna kvalitatiivne uurimismeetod keskendub tekstiliste andmete uurimisele (Miles & Huberman 1994), siis otsustan vajaliku materjali kogumiseks kasutada semistruktureeritud fookusgrupi intervjuusid. Antud meetodi eeliseks teiste meetodite ees on kindlasti spontaansus ja paindlikkus ning võimalus intervjuu ajal jooksvalt jätku- ja lisaküsimusi esitada (Laherand 2008, Salmons 2010). Samas toovad Krueger ja Casey (2009) välja, et fookusgrupi puhul on vähem aega vastajalt tema vastuste põhjal täiendavaid küsimusi esitada ning samuti on grupiintervjuud raskem juhtida kui individuaalintervjuud, kuna vastajaid on rohkem, kes teineteist vastastikku mõjutavad. Krueger (1988) nimetab antud meetodi miinuseks ka, et tekkivad loomulikud grupiprotsessid võivad vastuseid mõjutada. Siiski leian, et antud meetod oli minu uuringu läbi viimiseks õige valik, kuna rühmas vesteldes said lapsed võimaluse üksteist täiendada ning teineteiselt saadi julgust oma mõtteid avaldada (Flick 2006). Meetodi valikul lähtusin ka Flicki (2006) väitest, et rühmaliikmed toetavad ja õhutavad

üksteist oma mõtteid, tundeid ja kogemusi jagama, mistõttu lootsin fookusgrupiintervjuudest saada rikkalikult informatsiooni.

Empiirilise materjali kogumiseks viisin läbi neli fookusgrupi intervjuud, millest ühes osales viis last, teises neli ning kolmandas ja neljandas kolm last. Fookusgrupi rühmad on tavaliselt kuue kuni kaheksa liikmelised, kuid tehakse ka nn minigruppe (4-6 inimest) (Vihalemm 2010). Viimase variandi valisin ka oma uuringu jaoks, kuna lootsin, et väiksemates gruppides julgevad lapsed avatumalt rääkida, kuna siis peavad nad isiklike mõtteid jagama vähemate inimestega, kui seda oleks olnud tavaliste fookusgruppide suuruse puhul.

Semistruktureeritud intervjuukava koostamisel tuginesin teoreetilisele materjalile ning uurimisküsimustele. Semistruktureeritud intervjuu puhul on intervjuukava küll ette valmistatud, kuid seda ei pea nii karmilt järgima, vaid see laseb vestlusel areneda esile kerivatele teemadel (Horton, Macve & Struyven 2004). Samuti võimaldab antud formaat paindlikkust intervjuukava koostamisel ja intervjuude läbi viimisel (Horton, Macve & Struyven 2004). Sellise struktuuriga intervjuude kasuks otsustasin seetõttu, et semistruktureeritud intervjuude kava aitab teemas püsida, kuid võimaldab laiemat ja avatuma arutelu teket, kus vastajad saavad võimaluse oma ideid ja arvamusi jagada.

Intervjuukava (Lisa 1) küsimuste koostamisel eelistasin avatud küsimusi, et panna rõhku vastajate oma arvamustele, näidetele ja kogemustele. Intervjuukava jagunes neljaks põhiteemaks:

- Esimeses ehk sissejuhatavas osas said intervjuueeritavad end tutvustada ning kirjeldada oma Facebooki konto loomise tagamaid
- Teine osa keskendus rohkem vanemate poolt tehtud perekonda puudutavatele postitustele. Lapsed said rääkida, kuidas nad oma vanematega Facebookis sõbraks said, kuidas toimub nende sealne suhtlus, mida nende vanemad Facebookis teevad ning kuidas nad suhtuvad vanemate poolt nende kohta tehtud postitustesse
- Kolmandas osas kasutasin projektiivtehnika (vt.2.1.2). Andsin lastele ülesande teha näidispilte ja –postitusi teemade kohta, mida nad tahaksid ja ei tahaks, et nende vanemad Facebookis neist jagaksid. Lisaks said nad lähemalt rääkida ning tuua negatiivseid ja positiivseid näited oma vanemate Facebooki tegevuste kohta

- Neljandas osas uurisin milliseid probleeme lapsed tunnetavad seoses oma vanemate Facebooki sisuloomega ning lapsed said rääkida oma piinlikest kogemusest ning pakkuda lahendusi, kuidas edaspidi vanematega antud teemal rääkida

Fookusgrupi intervjuud transkribeerisin ning nende analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit. Transkribeeritud intervjuud töötasin hoolikalt läbi ning tõin esile kõik tähtsad tsitaadid ja laused, mis kordusid erinevate fookusgruppide lõikes. Zhangi ja Wildemuthi (2009) kohaselt võimaldab kvalitatiivne sisuanalüüs enam kui lihtsalt sõnade loendamist või objektiivse sisu esile toomist, see võimaldab mõista sotsiaalset reaalsust. Lisaks aitab meetod intervjuudest esile tõsta läbivaid teemasid ning neid kirjeldada (Laherand 2008). Peamiselt kasutasin teksti analüüsimisel manifest analüüsi ehk keskendus sellele, mis oli laste poolt otse välja öeldud (Masso 2011). Antud töö tulemuste analüüs käis lähtuvalt teooria ja olemasolevate empiiriliste andmete põhjal seatud uurimisküsimuste järgi, mille alusel panin kokku ka intervjuukava.

Esimese ja teise intervjuu viisin läbi selle aasta veebruaris ja mõlemad kestsid üle poole tunni. Fookusgrupid toimusid väikeses maakoha koolis. Kolmanda ja neljanda fookusgrupi viisin läbi suure linna koolis. Fookusgrupid toimusid märtsikus ja kestsid natuke vähem kui pool tundi. Kress ja Shoffner (2007) sõnul peaks 8-12 intervjuueeritava puhul fookusgrupp kestma umbes tund kuni kaks, kuid ajaliselt lühemate intervjuude puhul saab ka koguda piisavalt materjali uuringu läbiviimiseks. Antud uuringus osalenud lapsed vastasid kõikidele küsimustele ning kuna mitmete küsimuste puhul puudusid neil kogemused, siis liikusime intervjuus edasi, kuid ühtegi küsimust vahele ei jäänud. Laste puhul oli nii pikemaid kui ka lühemaid vastuseid, kuid kõikide läbiviidud intervjuude puhul sain piisavalt asjalikku materjali, mille pinnalt analüüsi teha. Intervjuude kestuse üle arutan pikemalt 4.3 Meetodi kriitika peatükis.

Intervjuudes osalesid nii poisid kui ka tüdrukud ning toimusid tundide ajal. Intervjuud viisin läbi eraldi klassiruumis ja keegi peale laste ja minu fookusgrupis räägitusse ei sekkunud ega kuulnud seal räägitut.

2.1.2. Projektivtehnika

Abistavat uuringutehnikat st. projektivtehnikat otsustasin enda uuringus kasutada selleks, et koguda hinnanguid, mida vastaja ei oska (emotsioonid, kujutluspildid), ei saa (ta ei ole seda

teadvustanud) või ei taha (delikaatsed, normatiivsed teemad) verbaalselt väljendada (Vihalemm 2010). Projektiivtehnika rakendades on Vihalemma (2010) sõnul oluline, et vastajad saaksid võimaluse oma valikuid, joonistusi vabalt kommenteerida ja selgitada, samas ei tohi neid liiga palju kasutada, et vastaja tunneks end nõ katsehiirena või suhtuks ülesandesse meelelahutuslikult.

Catterall ja Ibbotson (2000) toovad välja, et projektiivtehnika kasutatakse tihti noori kaasavates uuringutes, kuna nende jaoks on antud lähenemine tunduvalt atraktiivsem ja lõbusam kui küsimustele vastamine. Samuti aitab projektiivtehnika tähelepanu pöörata mõtetele ja vaadetele, mida uurijad ei osanud tähtsaks pidada. Samade autorite kohaselt on aga projektiivtehnika miinuseks andmete analüüs ja tõlgendamine (ibid). Ka Buckingham (2008) väidab, et kuna antud tehnika puhul on oluline uuringus osalejate endi tõlgendused, siis tuleb leida tasakaal nii osalejate kui ka uurijate panuses töö käsitlemisel. Seetõttu tuginesin laste joonistuste ja teemade nimetamisel just laste väidetele ja mõtetele.

Kolmandas osas kasutatud projektiivtehnika (näidispostitused ja –pildid) aitas paremini edastada laste mõtteid ja kogemusi. Projektiivtehnikaks sai valitud joonistamisülesanne just vahendite olemasolu ja kasutamise lihtsuse tõttu. Eeldasin, et lastel tekitab paberi ja pliiatsi kasutamine vähem arusaamatust kui näiteks video tegemine ning soovisin, et kogu laste energia kuluks ikkagi ülesande täitmisele, mitte selle selgitamisele ning vahendite kasutamise õpetamisele. Esimeseks ülesandeks andsin lastele joonistada näidispostituse ja –pildi selle kohta, mida nad ei sooviks, et vanemad nende kohta Facebookis jagaksid. Jagasin lastele paberid ja pastakad, lapsed arutasid hetke omavahel antud ülesande üle ning hakkasid siis koos pilte joonistama. Kuna laste jaoks tekitas näidispostituse välja mõtlemine, siis palusin neil selle asemel kirja panna teemad, mille kohta nad ei sooviks, et nende vanemad neist Facebooki fotosid, postitusi lisaksid. Lapsed kogusid omavahel mõtteid erinevate teemade üle ning panid need seejärel paberile kirja.

Teiseks ülesandeks andsin neile joonistada nädispilt selle kohta, mida nad sooviksid, et vanemad nende kohta Facebookis jagaksid. Samuti palusin neil kirja panna teemad, mille kohta neil oleks hea meel, kui vanem neist fotosid, postitusi lisaksid. Pärast omavahelist arutelu hakkasid lapsed pilte joonistama ja teemasid kirja panema.

Projektiivtehnika (just joonistusi) on oma uuringutes kasutanud ka Young ja Barretti (2001), kes palusid lastel joonistada pilte erinevatel teemadel nende igapäevaelust; Guillemin (2004)

kasutas tehnikat täiskasvanute peal, andes ülesandeks joonistada pilte erinevatest haigustest. Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis on varemalt projektivtehnikat kasutanud näiteks Maria Murumaa (2010) oma magistritöös, kus lapsed sain ülesandeks joonistada Facebooki tegelasi ning Liis Buht (2012), kes kasutas oma uuringus teismeliste joonistusi kiusamisega seotud mõistete seletamisel.

2.2. Valim

Uuringu valim koosnes 15 Eestist elavast intervjueeritavast vanuses 12-13 aastat, kellest neli olid poisid ja üksteist tüdrukud. Esimene ja teine fookusgrupp toimusid maakoolis, esimeses osales kaks poissi ja kolm tüdrukut, teises üks poiss ja kolm tüdrukut. Kolmas ja neljas fookusgrupp sai läbi viidud linnakoolis, kus esimeses grupis oli kolm tüdrukut ning teises üks poiss ja kaks tüdrukut.

Tegu oli mugavusvalimiga ning valimi moodustumise kriteeriumid olid järgmised:

1. fookusgruppides osalevad lapsed pidid olema 12-13aastased ning omama Facebookis kontot. Kuna Facebookis saab endale kasutaja teha alates 13ndast eluaastast (Facebooki kodulehekülj 2014), siis sai antud vanus valitud seetõttu, kuna see hõlmab neid lapsi, kel pole lubatud endale Facebooki konto teha ning ka neid, kel see on lubatud
2. lapse üks või mõlemad vanemad pidid samuti omama Facebookis kontot
3. fookusgrupis osalev laps pidi olema Facebookis oma vanema(te)ga sõbrad. Antud kriteerium on oluline, kuna töö keskendub laste arvamustele vanemate Facebooki tegevuse kohta ning seetõttu on oluline, et vanemal oleks Facebookis konto, et ta oleks kursis sealsete võimalustega ning et lapsel oleks juurdepääs tema tegemistele.

Intervjueeritavad leidsin oma pere tutvusringkonda kuuluvate õpetajate kaudu, kellega võtsin e-kirja teel ühendust ning saatsin neile uuringut tutvustava kirja (Lisa 2). Õpetajad edastasid omakorda minu kirja õpilaste vanematele. Oma nõusoleku andnud lapsevanemad pidid saadetud kirjale oma allkirja panema, et laps võib uuringus osaleda ning lapse kaudu selle klassijuhatajale saatma. Lisaks vanemate nõusolekule oli oluline, et ka laps sooviks uuringus osaleda. Kuna lastele meeldis mõte fookusgrupis osaleda ning lisaks said nad tunnist ära, siis

oli laste nõusolekut kergem saada kui vanemate oma. Kuna esimeses koolis õnnestus mul saada ainult üheksa lapsevanema nõusolek, siis pidin teise kooli lisaks otsima. Ka teise kooli puhul polnud lapsevanemad kõige altimad oma nõusolekut andma, kuid õnneks olid kuue õpilase vanemad nõus, et nende laps osaleb antud uuringus. Vanemate skeptilisuse põhjuseks võib pidada asjaolu, et nad ei soovi, et nende lapsed räägiks neist ja nende tegemistest. Uuringu teema võis olla vanematele liiga isiklik või tundmatu ning nad ei soovinud ehk et nende laps antud teemal sõna võtaks. Lisaks esitas mõni lapsevanem tingimusi, kuidas ja kus peaks fookusgrupi läbi viima, mis ei sobinud antud fookusgrupi ülesehitusega (nt vanema juuresolek).

Järgnevalt on esitatud tabel (Tabel 1), kus on kodeerituna kirjas uuringus osalenud lapsed, nende vanus, sugu, millise vanemaga ta Facebookis sõber on ning kes kelle sõbraks lisas. Kuna lastele ja nende vanematele sai lubatud laste anonüümsus, esitan laste intervjuukatked kodeerituna. Antud koodid kehtivad ka töö järgmistes osades. Laste kood koosneb kahest tähest ja kahest numbrist. Esimene täht tähistab kooli: linna- (L) või maakool (M), teine täht lapse sugu – poiss (P) või tüdruk (T), esimene number tähendab lapse vanust ja teine number on järjekorranumber alustades intervjuueeri ja paremalt käelt.

Tabel 1. Uuringu valimi kirjeldus

Lapse kood	Vanus	Maakool(M)/ Linnakool(L)	Sugu	Facebooki sõprus vanemaga	Kes kelle lisas?
I fookusgrupp					
MT12-1	12	M	T	Sõber ema ja isaga	Laps lisas vanemad
MT12-2	12	M	T	Sõber emaga, isal Facebooki pole	Laps lisas ema
MT12-3	12	M	T	Sõber emaga, isal Facebooki pole	Ema lisas lapse
MP13-4	13	M	P	Sõber emaga	Ei mäleta
MP12-5	12	M	P	Sõber ema, kasuemaga	Ei mäleta
II fookusgrupp					
MT12-6	12	M	T	Sõber ema, isaga	Ema lisas lapse, laps lisas isa
MP12-7	12	M	P	Sõber emaga	Ema lisas lapse

MT13-8	13	M	T	Sõber emaga	Ema lisas lapse
MT13-9	13	M	T	Sõber emaga	Laps lisas ema
III fookusgrupp					
LT12-10	12	L	T	Sõber ema, isaga	Laps lisas mõlemad vanemad
LT13-11	13	L	T	Sõber ema, isaga	Vanemad lisasid lapse
LT12-12	12	L	T	Sõber ema, isaga	Laps lisas mõlemad vanemad
IV fookusgrupp					
LP12-13	12	L	P	Sõber ema, isaga	Vanemad lisasid lapse
LN12-14	12	L	N	Sõber emaga	Ema lisas lapse
LN13-15	13	L	N	Sõber ema, isaga	Ema lisas lapse, laps lisas isa

III TULEMUSED

Käesolevas peatükis tutvustan lähemalt uuringu tulemusi. Annan ülevaate laste suhtumisest vanemate poolt tehtud perekonda puudutavatesse postitustesse ning kirjeldan fotosid ja teemasid, mida lapsed ei sooviks ja sooviksid, et vanemad neist Facebookis jagaksid.

3.1. Laste suhtumine vanemate tehtud perekonda puudutavatesse postitustesse

3.1.1. Laste suhtumine vanemate Facebookis kohalolekusse

Fookusgruppides osalenud lastel on Facebookis sõpradeks peamiselt klassi- ja trennikaaslased, sõbrad, tuttavad, sugulased ja vanemad. Vanematega Facebookis sõbraks olid intervjueeritavad saanud nii omal algatusel st. sõbrakutse saadeti lapse enda poolt kui ka vanema algatusel.

MT12-2: Mina vist lisasin teda, ema. Ainult temal on Facebook, isal ei ole

LT13-11: Ema, isa tegid sinna kasutaja pärast mind, et jälgida, mida ma teen Facebookis ja siis lisasid sõbraks

Erinevalt West et al (2009) uuringus osalenud lastest, kes leidsid, et vanematelt saadud Facebooki sõbrakutse võib tekitada kahetiseid tundeid ning tihti ei tea lapsed, kas võtta lapsevanema saadetud kutse vastu või mitte, ei olnud ühelgi käesolevas uuringus valimisse sattunud lapsel lapsevanema poolt saadetud sõbrakutsele vastamise või emale-isale sõbrakutse saatmisega probleeme. Kõik intervjueeritavad lisasid hea meelega oma vanemad endale sõbraks ning mitte ükski intervjueeritud laps ei osanud välja tuua ka põhjust, miks ei peaks vanemat endale sõbraks lisama.

MT12-1: Ma lisasin mõlemad kohe.

Vanema sõbraks lisamise põhjusteks võivad olla vanemate poolt seatud tingimused (Nielseni uuring 2010; viidatud Springs & McDaniel 2010 kaudu), laste enda soov vanemaid mitte solvata (West et al 2009) ning hea läbisaamine vanematega (Kanter et al 2012).

Child ja Westermanni (2013) sõnul aitab lapsel otsustada vanemate sõbrakutse vastuvõtmise osas perekonnasisene läbisaamine ning tõekspidamised. Fookusgruppides tuli välja, et laste ja

vanemate vahelised suhted on neutraalsed või pigem positiivsed, ühtlasi ka pärast Facebookis sõbraks saamist. Seega võib oletada, et hea läbisaamise juures ei ole laste jaoks vanemate sõbrakutse vastuvõtmine probleemiks. Seda kinnitavad Kanter et al (2012), öeldes, et kui vanemate ja laste suhe oli juba varem hea, siis püsib see stabiilsena ka pärast vanema Facebookiga liitumist.

Laste sõnul ei ole neil midagi selle vastu, et nende vanematel Facebookis konto on ja et nad seal aega viidavad. Kuna uuringus osalenud lastel ei ole endil väidetavalt oma vanemate eest midagi varjata, siis ei häirinud lapsi, et nende vanemad nendega samas suhtlusvõrgustikus on.

MT12-2: Ma ei tea, mul ei ole midagi selle vastu. Ta ei tee seal midagi eriti ka

MT13-9: Ma ei tea, mina jään ükskõikseks, sest mu vanemad, noh ema käib hästi harva. Ja ma ei lisa sinna midagi sellist, mida ma peaksin tema eest varjama.

Kanter et al (2013) uuringust nähtus, et lapsi ei pruugi häirida nende vanemate suhtlusportaalil kohalolek selle hetkeni, kuni nad kogemata postitavad midagi sellist, mida nad ei taha, et vanemad näeksid. Antud uuringu raames läbi viidud fookusgruppides tuli välja, et vanemad ei olnud märkimisväärselt sekkunud laste sisuloomesse, mistõttu võib eeldada, et lapsed ei olnud selleks ka põhjust andnud. Ei saa välistada, et laste postitused tulevikus vanemate sekkumist esile ei kutsu, samuti ei saa olla kindel, et laste vaatepunkt vanemate kohalolekusse Facebookis ei muutu.

Kui üldjuhul suhtuti vanemate Facebookis olekusse neutraalselt, siis oli intervjuueeritute hulgas ka neid lapsi, kel oli siiralt hea meel, et nende vanemad Facebookis on. Laste meelest on vanemate Facebooki kasutus igati positiivne nähtus seetõttu, et siis nad mõistavad, mida Facebookis teha saab ning miks lapsed seal aega veedavad. Seega eeldasid lapsed, et kuna nende vanemad ise omavad Facebooki kontot ning oskavad seda keskkonda kasutada, siis ei mõisteta ka nende endi sealset tegevust hukka. Laste vastustest nähtub, et nad loodavad, et Facebooki kasutades suudavad vanemad paremini mõista, mida nende lapsed seal teevad ja miks see platvorm nende jaoks oluline on.

LP12-13: Sellepärast, et siis pole su vanemad ajast maha jäänud ja nad ei räägi kui mõttetu see Facebook on

LN12-14: Jah, sama. Siis nad ei mõtle, et oh jälle ta istub Facebookis ja ei tea mida ta küll teeb seal. Et ise istuvad ka ja nad ei tule kiusama mind

Kuna fookusgruppides osalenud lapsed ja nende vanemad suhtlevad Facebookis omavahel üpris harva, siis ei tunnetanud fookusgruppides osalenud lapsed, et vanemate sealne oleks mõjutanud nende vahelist suhtlust ei paremuse ega halvemuse suunas. Pigem leiti, et omavahelised suhted on jäänud samaks ning vanemate passiivse Facebooki kasutuse tõttu ei pöörata ka nende kohalolekule Facebookis erilist tähelepanu.

MT12-2: Me ei räägi väga palju Facebookis. Et see väga ei mõjuta.

MPI2-7: Sama on jah, pole nagu midagi muutnud

Kui Kanter et al (2012) uuringus tuli välja, et vanemate kohaloleku pärast Facebookis peavad lapsed hakkama jälgima oma tegemisi ja postitusi ning lapsed võivad tunda, et nende privaatus on rikutud (Child & Westermann 2013), siis minu uuringus osalenud lapsed ei pööra vanemate kohalolekule erilist tähelepanu ning nende toimingud ja suhtumine vanematesse on jäänud neutraalseks ka sotsiaalmeedias.

Üldjuhul töid lapsed välja, et nende vanemad pole kõige aktiivsemad Facebooki kasutajad ning lastele ei ole ka tundunud, et vanemate kohaolek oleks kuidagi mõjutanud nende tegemisi, siis ühe lapse puhul tuli välja, kuidas vanem oli kasutanud lapse konto külastamist ehk monitoorimist (Livingstone et al 2011). Livingstone et al (2011) kohaselt tähendab monitoorimine lapse interneti tegemiste tagantjärele kontrollimist, et hoida ta tegemistel silm peal ja vajadusel ka sekkuda. Vanemapoolsed märkused ja huvi lapse Facebooki tegemiste vastu äratasid lapses küll natuke kahtlusi, kuid kuna antud vahendamisviis piirdus ainult tagasihoidlike kommentaaridega, siis laps sellele erilist tähelepanu ei pööranud.

MT13-8: Noo mu isa käib mingi aastas korra seal ja siis on ükskõik. Aga vahest ema on seal ja siis ta küsib, et panid uue pildi üles jah. Siis on natuke kahtlane.

Gerda: Et ta paneb ikka tähele, mis sa seal teed jah?

MT13-8: Mhm

Antud vanemliku vahendamisviisi kohta saab tuua ka teisi näiteid, kus vanem on oma lapse kontot külastanud, jälginud tema postitusi ning neid laikinud või jaganud. Antud

fookusgruppides osalenud laste vanemad on üldjuhul piirdunud laste tegemiste jälgimisega ning pole pidanud vajalikuks kasutada teisi vahendamisviise.

3.1.2. Lapse ja lapsevanema omavaheline suhtlus Facebookis

Fookusgruppides selgus, et lapsed ja vanemad omavahel Facebookis väga ei suhtle, kuna eelistatakse näost-näku suhtlust. Üldjuhul räägitakse vanematega siis, kui vanem või laps on kuskil mujal ehk siis asjaolude sunnil.

LT13-11: Me ei suhtle Facebookis, sest me suhtleme päriselus. Kirjutamine Facebookis ei sobi meile ja nii

MP13-14: Vahepeal ikka räägin, kui ta kuskilt linnast ära või nii

Kui minu fookusgruppides tuli välja, et pered eelistavad omavahel otsesuhtlust, siis sama väidab Simonpietri (2011). Ka Gentzler et al (2011) uuringus selgub, et pereliikmed kasutavad omavaheliseks suhtluseks Facebooki ainult siis, kui üksteisest ollakse eemal. Nimelt pole Gentzler et al (2011) sõnul Facebook kõige parem kanal, mille kaudu ühenduses olla, kuna antud keskkondades jääb pereliikmetega suhtlemisel puudu lähedusest.

Fookusgruppides osalenud laste sõnul kommenteeritakse või *laigitakse* üksteise tegemisi üpriski harva. Nimelt käivad vanemad laste sõnul harva Facebookis ega postita seal väga, seetõttu pole lastel ka midagi kommenteerida ega *laikida* ning vähese küllastamise tõttu ei *laigi* ega kommenteeri ka vanemad ise oma laste tegemisi.

MT13-9: Laigin ikka vahepeal, kui midagi laikida on. Aga muidu ei räägi.

LT12-10: Vaatan küll, aga ma ei kommenteeri neid ja niimoodi

Vanemate vähene aktiivsus võib olla tingitud asjaolust, et Facebook pole nende igapäevaste tegemiste ja suhtluse juures neile niivõrd oluline ning seetõttu ei külasta antud portaali väga tihti. Kuna vanemad postitavad Facebookis väga harva, siis pole lastel ka midagi *laikida*. Duggan ja Smithi (2013) sõnul sotsiaalvõrgustikke küllastavate täiskasvanute arv aina tõuseb, mida on näha ka antud fookusgruppide puhul, kuid valimisse sattunud laste vanemad pole Facebookiga veel nii lähedaseks saanud ning võib-olla ei pea seda keskkonda ka vajalikuks. Vanemate vähene aktiivsus, kuid siiski Facebookis konto omamine, võib muuhulgas olla tingitud ka vanemate soovist oma lastega sama platvormi jagada ning niimoodi nende

tegemistel silm peal hoida. Subrahmanyam ja Greenfieldi (2008) uuringu kohaselt aitab ülevaade lapse toimingutest saada vanemal osa tema mõttemaailmast, mis omakorda suurendab perekonna ühtekuuluvustunnet (Tsai, Ho & Tsengi 2011). See võib olla üheks põhjuseks, miks uuringus osalenud laste vanemad üldse endale Facebooki konto loonud on.

Brandtzæg ja Heim (2009) toovad välja ka sotsiaalvõrgustikke kasutama motiveeriva põhjusena sõbrad ja tuttavad, kes sama lehekülge kasutavad. Näiteks ühe valimisse sattunud õpilase sõnul tegi tema ema endale konto, kuna tal oli vaja oma kursusekaaslastega ühenduses olla.

MT12-2: Nad väga ei postita midagi, aga ta tegi sellepärast, et tal ülikoolis oli vaja. Kursusega suhelda.

Uurides lastelt, mida nende vanemad Facebookis teevad või mida nad Facebooki lisavad, siis tuleb välja, et vanemad harrastavad fotode lisamisest. Peamiselt lisatakse fotosid oma hobidest või huvidest ning jagatakse teiste postitusi.

MT12-1: Isa tegeleb sellega, et ta meisterdab asju, okstest ja nii. Ja siis ta müüb neid. Ja siis ta jagab selliseid asju. Ema rohkem spordist

MT13-9: Ma ei tea... Siis kui keegi vahepeal abi vajab, sugulased või nii

LT12-10: Mu vanemad on spordiinimesed ja siis nad kirjutavad midagi spordist

Smith (2011) väidab, et sotsiaalvõrgustikku tehakse konto peamiselt selleks, et olla ühenduses pereliikmete ja sõpradega ning samuti annab see võimaluse jagada teistega enda hobisid ja huvisid. Antud uuringu jaoks läbi viidud fookusgruppides kuuldu põhjal võib väita, et laste arvates on nende vanemad üsna samadel põhjustel endale Facebookis konto teinud.

Mitmed lapsed tõid välja vanemate postitused spordi kohta, millel võib olla mitu põhjust: vanemate huvi antud teema vastu, käimasolev liikumisaasta või siis vanemate üksikute postituste hulgast jäid just sporditeemalised postitused lastele meelde.

3.1.3. Vanemad ja perekonda puudutav sisuloome

Uurides valimisse sattunud lastelt kui tihti postitavad nende vanemad Facebookis fotosid lastest või oma perest, siis tuli välja, et paljude informantide vanemad pole perefotosid laste

arvates kunagi postitanud. Need vanemad, kes olid laste sõnul taolisi fotosid lisanud, tegid seda üldjuhul üpriski harva, postitades peamiselt fotosid reisidest või mõnest perekondlikust üritusest.

MT12-6: Ta on mõne pildi pannud ka. Mingi sugulaste pulmas või siis kui ma olen õega või midagi.

MT12-1: Ma ei tea, mõnikord. Kui me oleme kuskil reisil käinud ja ta teeb pilte või nii

Antud fotode postitamist võib põhjendada sooviga jagada teistega enda tegemisi, näidata oma pere ning ühiseid ettevõtmisi. Perefotode lisamine on hea võimalus, kus saab näidata ennast, ilma et peaks endast eraldi foto lisama. Vanematele inimestele võib tunduda veel harjumatu endast või enda tegemisest fotosid lisada, mistõttu on pere- ja grupifotode postitamine hea viis fotode jagamisega algust teha. Samuti aitab perefotode lisamine teisi sõpru ja sugulasi kursis hoida oma pere tegemistega.

Fookusgruppidest tuli välja, et lisaks pere- ja reisifotodele oli ühe osalenud informandi ema oma tütre foto endale Facebookis profiilipildiks pannud.

LN12-14: Ma ei tea, mu ema on minu pildi endal profiilipildiks pannud

Sellist valikut võib põhjendada vanema sooviga endast mitte fotot jagada. Kuna vanem tunneb aga uhkust oma lapse üle, siis võib oletada, et ta otsustas enda foto tütre omaga asendada. Antud vanema Facebooki sõbralisti võib kuuluda tema enda sõprusringkond ja/või lähedased inimesed, seega ei pruugi vanem vajalikuks pidada, et teda tuntakse ära profiilipildi järgi.

Osalenud lapsi nimetatud fotod ei häirinud ning neil polnud midagi selle vastu, kui vanemad neist fotosid lisavad. Väga paljud vanemad on enne foto üles panemist ka lapselt luba küsinud ning lapsed on alati oma nõusoleku andud.

MP13-14: Isa ühe pildi pani ja siis ta küsis luba ka

MT12-6: Jah. Siis kui minu kohta midagi paneb, siis ta küsib ka, et kas sa tahad.

Samas oli kahel lapsel ka sellised vanemad, kes lastelt luba ei küsinud, kuid lapsed ei lase end sellest häirida.

LP12-13: Ei nad ei ütle midagi ega küsi luba

LN13-15: Ma olen juba harjunud sellega, et ta jagab neid pilte

Laste sõnul neid ennast ei häiri selline vanemate poolne käitumine, kuid samas võib just selline suhtumine täheldada häiritud olemist, alla andmist või võimetust olukorda kuidagi muuta. Priebe et al (2013) toovad oma uuringus välja, kuidas lapsed kasutavad sageli toimetulekustrateegiana passiivsust, mille puhul lihtsalt lepatakse olukorraga ning loodetakse, et probleem kaob iseenesest ära. Seetõttu pole võimatu, et antud strateegiat võisid kasutada ka uuringus osalenud lapsed.

Kui minu uuringu puhul olid ainult üksikud lapsevanemad, kes oma lastelt ei küsi luba piltide lisamise kohta, siis Luste (2012) töös ilmnes rohkem vanemaid, kes ei küsi oma teistelt pereliikmetelt, eriti just lastelt luba, kui nad postitavad oma profiilile perefotosid. Vanemad ei teadvusta endale kes võivad neid fotosid näha ning kuidas lapsed või teised pereliikmed antud fotodesse suhtuvad. Täiskasvanud võivad küll fotode lisamisega ainult head soovida ning näidata teistele oma pere ning ühiseid tegemisi, kuid teised pereliikmed ei pruugi antud mõtteviisiga nõustuda ning eelistavad hoida enda ja oma pereliikmete tegemised privaatsena. Kuna vanemad on need, kes peaksid lastele eeskuju näitama ning teadvustama endale internetiohtusid, siis on kirjeldatud teguviis kindlasti üheks murekohaks, millele peaks rohkem tähelepanu pöörama.

Uurides lastelt laiemalt täiskasvanute poolt tehtud postituste kohta, eelkõige just piinlikke või häirivate postituste, siis jagasid ainult paar last oma kogemusi ning antud teemal ei soovitud väga rääkida. Üheks juhtumiks toodi täiskasvanu profiilipilt, kus viimane oli aluspesu väel ning seda pidasid lapsed piinlikuks.

MT13-9: Jaaa tal oli mingi trussikutega pilt.

MT13-8: Tema lähedastel võis küll siis päris piinlik olla

Laste jaoks võib olla alastus ebamugav teema ning seetõttu ehk ei soovita ei endast ega kellestki teisest poolpaljaid fotosid näha. Antud teema puhul on laste sõnul tegu isiklike fotodega ning laste meelest pole ehk Facebook kõige sobilikum koht, kus neid teistega jagada.

Samuti toodi näide, kus vanem oli lisanud lapsest foto, kus viimane oli väike ning paljas. Laps palus oma vanemal foto eemaldada, mida ka tehti.

MP12-7: Mul sõbral oli kunagi, et ta ema pani tast kunagi Facebooki pildi üles, kus ta oli hästi väike ja ta oli paljas

Gerda: Jäi see sinna kauaks ajaks?

MP12-7: Mingi nädal või poolteist oli, kui ta nägi alles seda. Ja siis ta lasi oma emal selle maha võtta.

Kui täiskasvanu jaoks võib väike paljas laps süütuna tunduda, siis lapse enda jaoks on tegu pigem piinliku fotoga ning kardetakse teiste reaktsioone, kes samuti seda fotot näevad. Kuna tegu on siiski lapsega, kes seal fotol on, siis võib ta tunda, et tema õigusi on rikutud, ning temalt pole keegi küsinud, kas foto tohib üles panna või mitte. Palen ja Dourishi (2003) sõnul on laste jaoks oluline säilitada oma privaatsus ning kirjeldatud vanemate tegemise tõttu võivad lapsed tunda, et nende privaatsust on rikutud.

Uurides lastelt, miks nad arvavad, et täiskasvanud selliseid fotosid lisavad või postitusi teevad, siis oskasid lapsed pakkuda, et nende vanematele on need naljakad ja nendega tahetakse sõprade ees uhkustada

LN12-14: Et eputada, et neil on ilusad lapsed

MP13-14: Naljakad on

MT13-9: Aga võib-olla vahepeal on, et tahavad sõprade jaoks ägedad olla või nii

Nii nagu lastele on oluline oma eakaaslaste arvamus (boyd & Ellison 2007), on see nende meelest ka täiskasvanute jaoks. Sel põhjusel soovivad vanemad endast kõige paremat muljet jätta ning jagavad fotosid oma perest, kelle üle nad uhkust tunnevad (Luste 2012). Lapsed võivad arvata, et ka nende vanemate jaoks on oluline endast enda kõige paremat külge näidata ning jagades erinevaid fotosid ja postitusi, näidatakse enda seltskondlikke tunnuseid, mis on huvitava profiili jaoks vajalikud osad (Livingstone 2011).

3.1.4. Laste võimalus sekkuda vanemate sisuloomesse

Ainult kolmel lapsel oli olnud kogemus, kus neile ei meeldinud vanema/täiskasvanud poolt lisatud foto ning pärast nendega rääkimist kustutati lastele mitte meeldinud fotod. Peamine

põhjus, miks lapsed ei soovinud antud fotode jagamist, oli nende rahuolematus oma välimuse osas.

MT12-1: Paar tükki jah.

Gerda: On sul meeles ka, kuidas sa nendele siis reageerisid?

MT12-1: Ma ütlesin kohe, et võtke maha.

Gerda: Ja siis võeti maha?

MT12-1: Mhm

Enamik minu uuringus osalenud lapsi oli arvamusel, et nende vanemad ei jagaks oma lastest fotosid, kui lapsed seda ei tahaks. Samuti olid nad arvamusel, et vanemad võtaksid foto maha, kui laps seda neilt paluks.

MPI2-7: Ei paneks. Mul on nii, et edasipidi hakatakse küsima, et kas seda pilti võib panna või nii. Ja kui ma nõus olen, aimult siis pannakse. Või siis panen üldse ise

Gerda: Aga kui lapsele need postitused, pildid ei meeldi ja nad räägivad sellest oma vanemaga, et nad neid enam ei postitaks. Kas see aitaks?

LT12-12: Ma arvan, et aitaks

Lapsed usuvad, et nende soovid on vanematele tähtsad ning ka neid kaasatakse otsustesse. Uuringus osalenud lapsed pidasid end juba üpriski täiskasvanuteks ning olid arvamusel, et nende sõnadel on kaalu. Selline mõtlemine ning positiivne läbisaamine vanematega võib olla põhjuseks, miks nad usuvad, et vanemad võtaksid foto maha, kui seda neilt paluda. Lisaks oskasid mõned lapsed enda varasemast kogemusest rääkida, kus vanemalt foto maha võtmise palve täideti. Paljudel lastel ei ole vanematega Facebookis negatiivseid kogemusi olnud ning seetõttu ei näe lapsed ka põhjust, miks vanemad ei peaks käituma nii, nagu laps seda neilt paluks.

Ühes fookusgrupis osalenud lapsed olid aga hoopis vastupidisel arvamusel. Nad olid veendunud, et vanemaga rääkimine ei aitaks ning vanemad teeksid ikkagi nii, nagu nemad sooviksid, ja jätaksid fotod Facebooki ka pärast seda, kui laps on nendega rääkinud ja palunud need maha võtta.

Gerda: Kui mõelda, et laps paluks oma vanematelt, et nad ei paneks temast enam neid piinlikke pilte. Mis te arvate, kas vanemad enam siis ei paneks?

LP12-13: Ei, ma usun, et nad naeraksid

Gerda: Et nad ei võtaks pilti maha?

LP12-13: Ei võtaks jah

LN13-15: Võib-olla mingi väga imeliku pildi, aga jah. Tavaliselt nad ikka jäävad selle pildi juurde

Antud laste vastused olid natuke üllatavad, kuna eelnevalt toodi küll paar näidet, kuidas vanem on lisanud fotosid, mis lastele väga ei meeldinud, kuid vanemaga ei oldud sellest räägitud. Laste vastuse põhjuseks võib ka olla nende puudulik kogemus. Kuna vanemalt pole palutud fotode maha võtmist, siis lapsed lihtsalt eeldavad, et see niikuinii ei aitaks ning vanem fotosid maha ei võtaks.

3.2. Teemad, mida soovitakse ja mida ei soovita Facebookis teistega jagada

Uuringus kasutatud projektiivtehnika võtete abil selgusid teemad, mida lapsed sooviksid ja ei sooviks, et nende vanemad teistega Facebookis jagaksid. Andsin lastele võimaluse joonistada antud teemadel pilte ning lisaks teha ka näidispostitusi. Kuna viimaste kirjapanek valmistas lastele raskusi, siis muutsin natuke ülesande ülesehitust ning palusin neil laiemalt mõelda ning kirja panna need teemad, mille vastu neil ei oleks midagi, kui vanemad nende kohta fotosid, postitusi jagaksid ning need teemad, mis neid häiriks.

3.2.1. Piinlikud fotod

Laste vastused piinlike fotode kohta olid üpriski sarnased. Peamiselt tõid lapsed välja, et neile ei meeldiks fotod, kus nad on imeliku näo või riietega.

MP13-14: Kui näiteks tehakse sinust mingeid piinlikke pilte, kuidas sa oled mingi imeliku näoga või jääd imelikult

LP12-13: Siis kui me lähme näiteks marti jooksmas ja on imelikud riided seljas. Ja siis ema paneb üles pildi

LN12-14: Siin on siis ujumisriietes ja teen lolli nägu. See ei meeldiks, kui ema paneks sellise pildi üles

Foto1: MT12-6 ja MP12-7 poolt joonistatud pilti, mida nad ei sooviks, et nende vanemad neist jagaksid

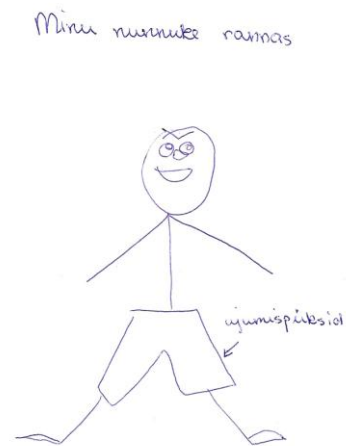

Foto2: LP12-13, LN12-14 ja LN13-15 poolt joonistatud pilt, mida nad ei sooviks, et nende vanemad neist jagaksid

Lastele on oma eakaaslaste arvamus väga oluline ning seetõttu ei soovita, et nendest jagatakse fotosid, millega nad ise rahul ei ole ning mida teised saavad näha. Browni (2011) kohaselt saab virtuaalses maailmas luua enda „soovitud mina“ ehk just sellise mina, millised me sooviksime olla ja millistena me tahaksime, et teised meid näeksid. Fookusgruppides osalenud lapsed tahavad teistele näidata enda kõige paremat mina ning seetõttu ei meeldi neile, et nende kohta halbu fotosid jagatakse. Ka mitmed teised autorid (Siibak 2009; Strano 2008; Young 2008) toovad välja, et laste jaoks on foto puhul kõige olulisem just see, et nad näeksid seal head välja. Lisaks heale välimusele ja teistele aspektidele toovad noored Siibaku (2009) uuringus välja ka riietuse olulisuse fotodel.

Lastele teevad muret ka sellised fotod, kus nad on väikesed või poolalasti.

MT12-1: Või siis panevad sellised pildid üles, kus sa oled paljana kuskil vannis väiksena.

MT13-9: Ja ei meeldi see, kui oled pildil väike

Foto3: LT12-10, LT13-11 ja LT12-13 poolt joonistatud foto, mida nad ei sooviks, et nende vanemad neist jagaksid

Lapsed eelistaksid, et vastavad fotod Facebooki ei jõuaks ning teised neid ei näeks, kuna tegu on isiklike fotodega ning pole mõeldud kõigile nägemiseks ja kommenteerimiseks. Lapsed võivad tunda piinlikkust, millised nad väiksena olid või mida nad parasjagu fotol tegid ning seetõttu ei soovi nad fotodega anda põhjust enda narrimiseks.

Samuti ei meeldiks fookusgruppides osalenud lastele fotod kooli, hinnete või kodu kohta.

LT13-11: *Kui nad mainivad rohkem mu eraelu või mis hinded mul on, see ei meeldiks*

MP13-14: *Või postitatakse, kuidas sul koolis läheb ilma sinu teadmata. Et kui pörud milleski ja sa ei taha, et keegi sellest teada saaks.*

MT12-1: *Sassis toast*

MT12-2: *Üleüldse kodust*

Antud teemasid peetakse liiga isiklikeks ning samuti võib põhjuseks olla, et lapsed ei tunne oma kodu või hinnete üle piisavalt uhkust ning seetõttu ei soovi, et teised näeksid, millises kodus nad elavad, milline tuba neil on või kui hästi/halvasti nad õpivad.

Lisaks teeb lastele muret, et nad ei pruugi fotodel just kõige paremad välja näha ning teistele ei soovita näidata enda privaatseid fotosid.

MT12-1: *Sest need on piinlikud*

LT13-11: *Sest see puudutab liiga palju eraelu*

LN12-14: *Ma ei tea, koolis keegi hakkab sellest ehk mingeid hüüdnimesid tuletama ja siis pärast hakkavad narrima, et rannas olen ja teen lolli nägu.*

Uuringus osalenud laste kommentaaridest nähtub, et neile on teiste arvamus oluline ning selle pärast soovitakse endast näidata ainult selliseid fotosid, kus nad näevad head välja ning millega nad ise rahul on. boydi ja Ellisoni (2007) kohaselt on laste jaoks oluline teiste poolt saadud tagasiside ning kuna lapsed kardavad teiste kriitikat ning narrimist, siis soovitaksegi, et kirjeldatud fotosid nende kohta ei jagataks. Arvatavasti ei soovi lapsed, et teised arvaksidki, et nad sellised on ega soovi endast Facebookis valet muljet jätta.

Piinlikeks pidasid lapsed ka mõningaid videosid ja erinevaid jagamisi ja *laikimisi*, mille puhul saab raha võita.

LT13-11: *Üks asi, mis mulle ei meeldi Facebooki kohta, kui inimesed jagavad hästi palju neid jaga ja võida või laigi meie lehte ja võida. Mu ema teeb seda vahepeal ja see ajab närvi*

Gerda: *Miks sulle see ei meeldi?*

LT13-11: *Niikuinii ei võida ju, see on nii väike võimalus. Ja see ummistab seda lehte seal, see ei meeldi mulle eriti*

Uuringus osalenud lapsed ei usu, et nende postituste kaudu on võimalik midagi võita, mistõttu nad peavad vanemate tegevust piinlikuks ega mõista miks täiskasvanud neid jagavad.

3.2.2. Positiivsed fotod

Uurides lastelt, milliste fotode ja teemade jagamine vanemate poolt neile meeldiks, mainiti kõigepealt postitusi, mis puudutavad pere, sugulasi ja reise ehk siis teemasid, mille kohta vanemad olid kõige rohkem postitusi juba teinud.

MT13-9: Meeldib see, kui on suguvõsaga mingi pilt või kui on toredad koosolemised, pidustused.

LT13-11: Näiteks meile meeldiks see, kui oleks perepuhkus ja me oleksime kõik peal ja seal ei oleks midagi piinlikku. Kuskil palmide ääres või midagi sellist. Pealkiri võikski olla „Perepuhkus“

Foto4: LT12-10, LT13-11 ja LT12-12 poolt joonistatud pilt, mida nad sooviksid, et nende vanemad neist jagaksid

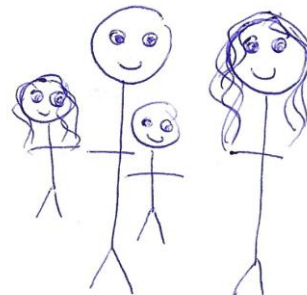

Foto5: LP12-13, LN12-14 ja LN13-15 joonistatud pilt, mida nad sooviksid, et nende vanemad neist jagaksid

Antud vastusest võib järeldada, et lapsed saavad oma vanemate ja perega hästi läbi ning tunnevad nende üle uhkust. See on ka põhjus miks antud fotod neis head meelt tekitavad ning nad soovivad neid teistega jagada. Kui West et al (2009) toob oma uuringus välja, et Facebooki puhul on tegu indiviidi sotsiaalse elu ühe aspektiga ning seepärast soovitakse oma sotsiaalne elu ja pereelu lahus hoida, siis antud fookusgruppide lapsed jagavad hea meelega oma pereelu Facebooki sõpradega.

Positiivsete fotode puhul nimetasid lapsed ka fotod oma saavutustest ja auhindadest.

MP12-5: Võistluste esimene koht või midagi sellist, mitte et koolis läheb hästi või nii. Ja siis perepildid võiksid ka olla, see pole halb.

MT12-1: Näiteks et auhinnad ja sellised

Foto 6: MT12-1 ja MT12-2 poolt joonistatud pilt sellest, mida nad sooviksid, et nende vanemad neist jagaksid

Fookusgrupis osalenud lapsed tunnevad uhkust on saavutuste üle ning peavad neid enda jaoks oluliseks. Lapsed väärtustavad enda hobisid ja tegemisi ning kui need toovad neile edu ja positiivseid emotsioone, siis soovitakse seda rõõmu ka teistega jagada. Positiivsete fotode all toodud teemad ei tekita lastes piinlikust ning seetõttu on neil hea meel, kui vanemad neid fotosid nendest postitavad.

IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Järelduste osas vastan töö alguses püstitatud uurimisküsimustele ning diskussiooni osas pakun laiemat tõlgendust. Lisaks analüüsin meetodi sobivust ning nimetan võimalusi edasisteks uuringuteks.

4.1. Järeldused

4.1.1. Laste arvamused vanemate suhtlusportaalide kasutuse kohta

Fookusgrupis osalenud lapsed on hea meelega oma vanematega Facebookis sõbrad. Laste jaoks ei tekitanud mingit probleemi vanemate sõbrakutse vastu võtta või see ise vanemale saata. Kui West et al (2009) uuringus ilmes, et väga palju on neid lapsi, kes vanemate kutset ei aktsepteeri, ning internetis leidub kümneid lehekülgi (Ebaumsworld kodulehekülgi 2014; McGlynn 2013; Sara 2013), mis toovad näiteid, miks ei tasu vanemate sõbrakutset heaks kiita, siis antud uuringus osalenud lapsed olid teisel arvamusel. Nimelt leidsid minu uuringus osalenud lapsed, et neil ei ole oma vanemate ees midagi varjata. Laste sõnul pole nende vanemad Facebookis väga aktiivsed. See võis olla ka põhjus, miks vanematega Facebooki sõprusest probleemi ei teatud.

Läbiviidud uuring näitab aga, et fookusgrupis osalenute laste vanemad on sotsiaalmeedia võimalustest küllaltki teadlikud. Lapsed ja nende vanemad eelistavad küsitletute sõnul küll omavahel peamiselt näost-näku suhelda, kuid vahel kasutavad ka Facebooki „vestluse“ varianti. Antud viisil suhtlevad osapooled siis, kui ollakse üksteisest eemal ning otsesuhtlus ei ole võimalik. Samuti kasutavad vanemad laste piltide ja postituste *laikimist*. Piltide lisamisega on vanemad aktiivsemad, postitatakse pilte enda hobidest ja huvidest, lisaks ka pereüritustest ja –reisidest. Sultani ja Milleri (2012) uuringu kohaselt postitavad pea pooled vanematest pilte puhkusest, mis võib olla tingitud sooviga niimoodi teisi sugulasi ja tuttavaid enda ja oma laste tegemistega kursis hoida. Viimane võib olla ka põhjuseks, mis aitaks selgitada käesolevas uuringus käsitletud *online* käitumise motiive. Sultan ja Miller (2012) toovad välja, et täiskasvanud võivad küll soovida hoida niimoodi sotsiaalseid sidemeid, kuid puhkusepiltide lisamine võib tuua ka negatiivseid tagajärgi (sissemurdmine, identiteedivargus, oma maine kahjustamine jne), millele tihtilugu üldse ei mõeldagi. Seetõttu tuleks hoolikalt läbi mõelda, milliseid resultate võib piltide ja info lisamine sotsiaalmeediasse kaasa tuua ning esikohale tuleks siiski seada enda ja oma pere turvalisus.

Üldjuhul jääb fookusgruppides osalenud laste arvates nende vanemate sotsiaalmeedia kasutus tagasihoidlikuks ning vanemad nende sisuloomesse ei sekku. Siiski nähtub intervjuudest, et vanemad hoiavad oma laste tegemistel silma peal, kasutades monitoorimist kui vanemlikku vahendamisviisi (Livingstone et al 2011). Selle põhjuseks võib olla vanemate soov suurendada enda teadlikkust laste tutvusringkondade suhtluspraktikate vastu ja/või vähendada laste võimalikke kokkupuuteid *online* riskidega. Subrahmanyam ja Greenfieldi (2008) meelest aitab laste tegemistega kursisolek mõista vanematel nende mõttemaailma.

4.1.2. Laste arvamused vanemate tehtud perekonda puudutava sisuloome osas

Fookusgruppides osalenud laste sõnul ei ole neil vanemate poolt Facebooki üles laetud perekonda puudutavatele piltidele ja postitustele üldjoontes pretensioone. Tavaliselt postitavad uuringus osalenud laste vanemad grupipilte, mis lapsi ei häiri, kuna piltidelt ei ole võimalik neid väga selgelt eristada. Tulemustest ilmes, et peamiselt on lastel hea meel, kui nende vanemad lisavad pilte perekondlikest üritustest, reisidest, laste saavutustest ja auhindadest. Need teemad tekitavad lastes positiivseid emotsioone ning oma tegemiste ja pere üle tuntakse uhkust, mistõttu soovitakse antud fotosid ka teistele sotsiaalmeedias näidata. Samas nähtus läbi viidud projektiivtehnika harjutuse analüüsil, et on palju selliseid teemasid, mida lapsed ei sooviks, et nende vanemad teistega jagaksid. Näiteks ei sooviks intervjuueeritud lapsed, et nende vanemad jagaksid Facebookis fotosid, kus nad on väikesed, ilma riidetata, teevad imelikku nägu või kannavad kummalisi riideid. Samuti ei soovita, et vanemad jagaksid fotosid ja postitusi kooli, hinnete ja kodu kohta. Lapsed pidasid antud teemasid liiga isiklikeks ning sellistes olukordades kardetakse nende sõnul teiste narrimist. Ka Oglethorpe'i (2014) sõnul soovivad lapsed vanemate sisuloomesse sekkuda siis, kui lapsi hakatakse lisatud piltide või postituste pärast narrima või kiusama. Sama autor (2014) on seisukohal, et eriti ettevaatlik tuleb olla lapsi puudutavatesse postitustesse siis, kui ka lapsed ise on juba sotsiaalmeedia kasutajad.

Uurides lastelt, kas nende vanemad küsivad neilt enne pildi lisamist luba, tuli intervjuueeritavate kogemuste pinnalt välja, et on kahte tüüpi vanemaid – neid, kes ei küsi lastelt luba, ja neid, kes seda teevad. Eler (2012) toob mitte küsimise põhjuseks, et sageli võib vanematele tunduda, et nad jagavad infot ja pilte enda elu kohta, kuid nad ei mõtle sellele, et samal ajal teevad nad oma lapsest digitaalse persooni (*digital persona*). Kõik, mida vanemad postitavad seoses oma laste ja perega, mõjutab ka neid, mistõttu on oluline küsida teiste

osapoolte arvamust ja nõusolekut piltide postitamise osas. Luste (2012) töös ilmses aga, et lapsevanemad ei pea lapsi piisavalt pädevaks antud teemal kaasa rääkima ning seetõttu langetavad foto üles riputamise kohta otsuse ainuisikuliselt. Tamme (2012) ja Kompi (2012) töödest seevastu nähtus, et lapsevanemate mõtlematud postitused võivad laste jaoks kaasa tuua negatiivseid kogemusi.

Kaasaegsest infoühiskonnast teadlikumad või suisa kartlikumad vanemad mõtlevad tõenäoliselt põhjalikumalt läbi, mida nende käitumine võib kaasa tuua ja kuidas võib see last mõjutada. Luste (2012) uuring kinnitab, et on olemas selliseid vanemad, kes püüavad oma lastele head eeskujuga anda ning mõtlevad läbi, milliseid pilte on sobilik üles laadida.

4.1.3. Probleemid seoses vanemate sisuloomega

Fookusgruppides osalenud lapsed ei osanud üldjuhul tuua näited oma vanemate piinliku sisuloome kohta sotsiaalmeedias. Kuna intervjuueeritud laste vanemad polnud väga aktiivsed piltide lisajad ja postitajad, siis polnud enamik minu intervjuueeritavatest pidanud vanemate Facebooki kohaoleku pärast probleeme kogema. Uuringus osalenud kolm last siiski rääkisid oma negatiivsest kogemusest, kus vanemad olid lisanud neist pildid, mis lastele ei olnud meeldinud. Vanemad oli nõus kohe pildid maha võtma, kui laps seda neilt palus. Ühe lapse sõnul lisab tema vanem pidevalt selliseid pilte, mis talle ei meeldi, kuid nii piinlikeks ta neid siiski ei pea, et vanemalt piltide lisamise lõpetamist paluda. Intervjuueeritava sõnul on ta õppinud antud fotodest mitte välja tegema. Priebe et al (2013) sõnul on selline käitumise puhul tegu toimetulekustrategiaga, mille puhul lihtsalt lepitakse olukorraga ja loodetakse probleemi kadumisele. Ka kirjeldatud lapse käitumises puhul võib arvata, et laps kasutab antud strateegiat ning selmet probleemist rääkida või sellega tegeleda, on ta otsustanud kasutada passiivsemat teed ning vältida probleemi.

Lisaks tõid lapsed näiteid teiste täiskasvanute poolt lisatud piinlikest fotodest. Esimese puhul oli tegu profiilipildiga, kus täiskasvanu kandis vaid aluspesu. Teisena toodi välja vanema poolt lisatud pilt paljast magavast lapsest. Kui taolisi pilte paneksid üles küsitatud laste endi vanemad, oleks see nende sõnul vastuvõetamatu ja lapsed paluksid need maha võtta.

Eleri (2012) kohaselt ei mõtle vanemad sellele, et lisades enda kolme- või nelja-aastasest pilte, mõjutab see lapse turvalisust. Thomase (2010) sõnul on 92%-l Ameerika lastest mingisugune *online* kohalolek enne 2aastaseks saamist, Euroopas on see arv üle 80%.

Uuringust ilmes, et emade seas on populaarne postitada pilte vastsündinust või siis veel sündimata lapse sonogrammist. Thomas (2010) rõhutab, et kuna beebid ei saa kontrollida oma privaatsust, tuleks austusest nende vastu nad internetist eemal hoida. Ka Eleri (2012) nendib, et lisades pilte oma väikest lapsest, on vanemal tulevikus väga raske oma lapsele seletada, miks nooruk ise ei tohi enda kohta isiklikku informatsiooni ja pilte jagada, kui ta on juba piisavalt vana, et endale sotsiaalvõrgustikke konto teha. Kui minu uuringu puhul tuli välja, et lapsed ei osanud tuua enda kohta näiteid, kus vanem oleks nendest kirjeldatud fotosid lisanud, siis tõid pea kõik uuringus osalenud lapsed välja, et nad ei sooviks, et vanemad postitaksid fotosid, kus nad olid väiksed. Uuringus osalenud lapsed peavad eakaaslaste arvamust väga oluliseks ning kardetakse sõprade narrimist ja kommenteerimist. See võib olla üheks põhjuseks, miks ei soovita kirjeldatud fotode lisamist. Samuti tõi lapsed välja ka, et teised inimesed ei peaks nägema, millised nad väiksena olid või mida nad siis tegid, kuna tegu on privaatsete piltidega. Seetõttu tuleks vanematel enne beebifoto lisamist mõelda, et kui laps ei saa praegu oma arvamust antud foto kohta öelda, siis ehk ei tuleks fotot ilma teiselt küsimata internetti üles laadida.

Lisaks neile vanematele, kes postitavad igast väikesest sündmusest seoses oma lapsega, on Secori (2014) sõnul ka selliseid vanemaid, kes on kategooriliselt antud tegevuse vastu. Antud vanemad ei soovi ise enda lastest pilte lisada ning ei taha, et ka teised seda nende laste kohta teeksid. Secor (2014) toob isegi sellise näite, kus üks ema palus oma tuttavatel enda lastest mitte pilte lisada, kuid viimane ei võtnud palvet kuulda, vaid kustutas ta hoopiski oma sõbralistist. Ka üks grupp lapsi, kes fookusgrupis osalesid, olid arvamusel, et vanematelt pildi eemaldamise palumine ei toimiks ning vanem käituks enda soovi kohaselt ega võtaks last kuulda. See-eest ülejäänud grupid olid arvamusel, et vanemad ikkagi eemaldaksid pildid, mis neile ei meeldiks ning arvestaksid lapse sooviga. Peamiselt jäi fookusgruppidest siiski kõlama, et paljud lapsed usaldavad oma vanemaid ja nad on kindlad, et nende soovidega arvestatakse. Mõeldes tänapäeva infoühiskonnas muutunud peresuhetele ning erinevate uuringute (Child & Westermanni 2013; Simonpietri 2011; West et al 2009) tulemustele, siis on minu uuringu leid väga positiivne.

4.2. Diskussioon

Minu magistritöö eesmärgiks oli uurida laste arvamust oma vanemate sotsiaalmeedia kasutuse kohta ning milliseks hindavad nad oma vanemate Facebookis tehtud sisuloomet ning milliseid probleeme on see kaasa toonud. Nii minu fookusgruppide ja erinevate uuringute (Ball et al 2013; Child & Westermann 2013; Kanter et al 2013) puhul on näha, et üha rohkem vanemaid ja lapsi veedavad aega samal platvormil. Uuringust nähtub, et antud trend on laste jaoks positiivne. Fookusgruppides osalenute jaoks ei tekitanud see mingit probleemi, et vanemad nendega samas suhtlusportaalis on. Pigem nägid intervjueritud lapsed selles just eeliseid, tuues välja, et jagades sama platvormi, mõistavad vanemad paremini miks lapsed Facebookis aega veedavad ning mida nad seal teevad.

Ka lastevanemate jaoks võib antud trend positiivne olla. Child ja Petronio (2011) uuringust nähtub, et üha rohkem täiskasvanuid liitub sotsiaalvõrgustikega, et olla ühenduses oma lastega ning hoida nende sealsel tegevusel silm peal. Kui minu uuringu puhul selgus, et lastel pole midagi selle vastu, et vanemad nendega koos Facebookis on, siis on mitmed uurijad (Madden 2013; Child & Petronio 2011) välja toonud, et paljud lapsed on väga häiritud, et vanemad tungivad nn. nende territooriumile. See tõik tingib omakorda selle, et lapsed on sunnitud mõnele teistele platvormidele edasi liikuma (Madden 2013). Kuna vanematega sama platvormi jagamine on uus ja harjumatu veel mõlemale poolele, tasub mõelda nõuandereeglite paika panemisele. Vanemad võiksid lapsega rääkida, mida nad täpsemalt suhtlusportaalis teevad ja miks nad seal on. Nii nagu laste puhul, on ka täiskasvanud antud lehekülgedel, kuna peamiselt soovitakse sõprade ja tuttavate ühenduses olla ning uusi kontakte leida (Smith 2011; Brandtzæg & Heim 2009). Vanemad võiksid näiteks oma lastele seletada, et nende konto jälgimine ning nende järelle „nuhkimine“ pole põhjus, miks nad otsustasid lapsega sama platvormi kasutada. Vanemad võiksid lisaks ka selgitada, miks on nende meelest lapse konto külastamine vajalik. Lapsega suheldes ning talle mõista andes, et tema konto jälgimine on tema enda huvides ning vanema eesmärk on kaitsta teda erinevate *online* riskide eest, aitaks kindlasti lapsel paremini mõista oma vanemate tegevuse tagamaid. Ka käesoleva uuringu puhul tõi üks laps välja, kuidas ta vanem oli tähele pannud, kui ta oli uue pildi lisanud ning vanem oli seda kommenteerinud. Laps ei pööranud sellele küll erilist tähelepanu, kuid pidas seda siiski natuke imelikuks.

Arvestades asjaoluga, et praegust infoühiskonda iseloomustavad muutuvad peresuhted ning vanemad ja lapsed veedavad üheskoos silmast-silma üha vähem aega (van Dijk 2001; Castells 2001), siis tundub see kuidagi iseenesestmõistetav, et lapse ja vanema suhtlus on liikunud üle sotsiaalmeediasse. Kui noored kasutasid algselt erinevaid suhtlusportaale suhtlemiseks oma eakaaslastega (boyd & Marwick 2011), siis võib väita, et pereliikmete omavaheline lävimine antud portaalides oli täiesti loomulik jätk. Antud suhtlusviis pole ehk kõige ideaalsem, kuid ühiskonnas toimuvate muutustega tuleb kaasas käia ning kohandada end vastavatele trendidele.

Käesoleva uuringu puhul tuli esile, et vanemate sotsiaalmeedias kohalolek ei muuda laste käitumistavades suurt midagi. Omavaheliseks suhtluseks eelistavad vanemad ja lapsed põhiliselt siiski otsesuhtlust ning sotsiaalmeediat kasutatakse peamiselt ainult siis kui ollakse pikemalt füüsiliselt üksteisest lahus. Uuringus osalenud lastele jäid vanemad meelde pigem oma passiivsusega suhtlusportaalil. Vanemate vähene postitamine võib kaasa tuua selle, et lapsed lihtsalt unustavad ära, et vanemad neil sõbralistis on. Murumaa (2010) toob oma magistritöös välja, et lastel puudub sageli aimdus enda auditooriumi suurusest sotsiaalmeedias ning kiiresti unustatakse ära need, kes oma olemasolu postitustega meelde ei tuleta või kes ei figureeri pidevalt uudisvoos.

Läbiviidud uuringu puhul oli lapsed siiski teadlikud, et vanemad nende sõbralisti kuuluvad ning millega nad seal tegelevad. Uurides lastelt, kuidas nad suhtuvad vanemate poolt tehtud perekonda puudutatavatesse postitustesse, siis ilmnes, et üldjuhul lastele meeldis, et vanemad suhtlusportaalil nende ühiseid tegemisi ka oma sõbralisti liikmetele postituste ja fotode abil on tutvustavad. Ometi võib enda perest ja lastest fotode lisamist ka probleemsema nurga alt vaadata. Hetkel tundub tavaline olevat, et vanemad lisavad suhtlusportaaali fotosid mõnest pere ühisest ettevõtmisest või näiteks esitlevad enda pere uusimat liiget. Kuna Facebookist on saanud inimeste argielu osa, mille kohaselt ollakse kursis teiste tegemistega ning jagatakse ka detaile enda elust, võib arvata, et üha enam hakkame nägema Facebookis pilte perereisidest ja grillipidudest ning nii lapsed kui ka vanemad suhtuvad sellesse kui loomulikku elu kulgu.

Üheks loomulikuks elu jätkuks on siiamaani peetud ka asjaolu, et lapsed on pigem need, kes on tutvustanud ja õpetanud vanematele uusi trende ehk Prensky (2001) kohaselt on õpetanud digitaalne põlvkond enda digitaalsetest immigrantidest vanemaid, siis suure tõenäosusega on tulevikus asjalood teistpidi. Kui praegused lapsed on ise täiskasvanuks saanud ning omavad

maast madalast saadud netikogemust ja tihedat kokkupuudet erineva tehnoloogiaga, õpetavad hoopiski nemad oma lapsi erinevates suhtlusportaalides liiklema ja käituma ning tutvustavad neile uusi digitaalseid võimalusi. Näiteks juba praegugi aitavad paljud vanemad enda lastele suhtlusportaalidesse kasutajakontosid luua (Popkin 2011).

Raske on ette ennustada, milliseks muudab sotsiaalmeedia laste ja vanemate suhteid ning milline mõju on sellele ühiskonnale laiemalt. Uute muutustega kohanemiseks peavad täiskasvanud ja lapsed õppima antud keskkondi jagama ning ühisele konsensusele jõudma, kuidas mõlemad osapooled saavad lehekülgi kasutada nii, et teisele poolele kahju ja meeolehärrmi ei tekitaks.

4.3. Meetodi kriitika

Käesoleva magistritöö uuringu läbi viimiseks valisin fookusgrupi meetodi, mis võimaldab küllaltki väikse ajakuluga koguda suurel hulgal infot ning luua vestlusgrupis olevate intervjueeritavate vahel interaktsiooni. Antud meetodi puudusena saab välja tuua väikese valimi, mille puhul ei saa suuri üldistusi teha ning lisaks võivad ka grupiliikmed teiste arvumusi mõjutama hakata. Samas toovad Hill et al (1996) välja, et teiste arvumuste kuulmine julgustab ka tagasihoidlike rühmaliikmeid rohkem sõna võtma.

Eduka fookusgrupi puhul mängib rolli grupi suurus. Mina valisin oma fookusgruppide läbi viimiseks minigrupid, kus ühes grupis osales 5 last, teises 4 ning kolmandas ja neljandas kolm last. Väiksemad grupid sai valitud peamiselt seetõttu, kuna lastevanematelt oli väga raske nõusolekut saada, et nende laps antud uuringus osaleks. Arvan, et nelja- ja viieliikmelised grupid olid grupi dünaamika seisukohalt väga head ning kõik osalejad said võrdselt rääkida ning ei tekkinud nõ pikka järjekorda, enne kui nad said taas sõna võtta. See-eest kolmeliikmelised grupid võisid natuke liiga väikseks jääda, kuna antud rühmade puhul sain oma küsimustele väga sarnased vastused ning kardan, et nii väikese rühma puhul pelgasid lapsed jagada teistest erinevaid mõtteid. Seetõttu võisid ka tulemused olla veidike ebatäpsed ning esindada nõ julgemalt sõna võtnud laste arvumusi ning tagasihoidlikumate oma jäi ehk nende endi teada.

Üldjuhul võib öelda, et fookusgrupid sain kenasti läbi viidud, kuid samas on veel palju õppida ning areneda. Eneserefleksiooni käigus tuli esile mitmeid kohti, mida mul tuleks kindlasti täiustada ning millele peaksin rohkem tähelepanu pöörama.

Esimeseks suureks takistuseks fookusgruppide puhul oli projektiivülesanne. Kui algselt olin plaaninud esimeseks ülesandeks näidispostituste joonistamise ja teiseks näidispostituste välja mõtlemise, siis viimane tekitas lastes raskusi. Ülesande püstitusest saadi küll aru, kuid selle välja mõtlemine ei tulnud lastel kergelt ning pigem hakati omavahel muudel teemadel rääkima. Viisin vestluse tagasi ülesande juurde, kuid kui ka kolmandal korral ei soovinud lapsed näidispostitust mõelda, siis palusin neil kirja panna teemad, mida nad sooviksid ja ei sooviks, et nende vanemad neist Facebookis jagaksid. Nimetatud teemad kattusid suurel määral juba joonistatud piltidega. Kuna sama probleem kordus ka teise fookusgrupi puhul seoses näidispostituste välja mõtlemisega, siis otsustasin kolmanda ja neljanda puhul koheselt teemade ülesannet rakendada. Fookusgruppide läbi viimise ajal mõtlesin algselt lastele näiteid tuua, milliseid postitusi teha või vihjeid anda, kuid otsustasin seda siiski mitte teha, kuna sellisel juhul ei oleks ma saanud mitte laste mõtteid postituste kohta, vaid enda ideede peegeldusi, kordusi.

Projektiivtehnika võis algselt küll natuke segadust tekitada ning lapsed vajasisid hetke mõtlemisaega, kuid võib öelda, et antud meetodi kasutamine õigustas end. Kindlasti oli see hea vahendus küsimuste küsimisele ning sujuv sissejuhatus nõ tundlikumatele teemadele ja küsimustele. Kuna teemad läksid isiklikumaks ning lapsed pidid hakkama rääkima oma piinlikest kogemustest, siis tundus mulle vestlusi läbi viies, et joonistamine ja teemade kirjapanek aitas lastel enda jaoks antud teema läbi mõelda, mis omakorda lihtsustas vastamist minu poolt esitatud küsimustele.

Antud tehnika kasutamise tulemusel saadud joonistusi oli küllaltki kerge analüüsida. Kuna lapsed olid joonistanud lihtsad pildid ilma eriliste detailideta siis ükski joonistus mulle arusaamatuks ei jäänud. Kui alguses kurtsid lapsed, et nende joonistamisoskus pole just kõige parem ning et nad joonistavad mulle kriipsujukud, siis hiljem joonistusi analüüsides olid joonistused tõesti väga lihtsad. Kui näiteks ühe pereinimise puhul oli joonistatud neli kriipsujukut, kel kõigil olid naerunäod ees, siis arvan, et antud pildi tõlgendamine osutus üheks kergemaks. Kuna reaalelus lisatud fotod aga nii vähe informatsiooni ei edasta, siis oleksin ehk pidanud siinkohal täpsustavaid küsimusi küsima (nt kus kohas on foto tehtud, mis

puhul on foto tehtud (mingi tähtis sündmus, pidu), mida pereliikmed fotol teevad jne). Lisaks oleks saanud mitme teise joonistuse kohta pikemalt uurida. Näiteks üks laps joonistas pildi lollitavast tüdrukust, siis oleksin võinud uurida, kas ta on ehk ise kunagi selliseid pilte lisanud või oma Facebookis näinud. Piltide esitluse ajal oleksin kindlasti pidanud rohkem tähelepanu pöörama detailidele ning lastelt täpsustavaid küsimusi küsima. Lapsed ise ehk ei saanudki aru, miks nad just sellised pildid joonistasid, kuid kui oleksin neilt nende kohta rohkem uurinud, oleksin ehk saanud rohkem mõtteid ja põhjendusi. Nende põhjal oleksin saanud paremini analüüsida antud joonistusi ning laiemat ülevaadet antud teema kohta.

Läbi viidud fookusgruppide pikkuseks oli keskel läbi pool tundi, mis võis jääda ehk natuke lühikeseks kui algsest prognoosisin. Selle põhjusteks võis olla moderaatori mõju, grupi dünaamika või ka koha valik. Kuna fookusgruppide läbi viimisel on moderaatoril väga suur roll, siis tunnen, et minu kui algaja moderaatori staatus oli kindlasti üheks põhjuseks, miks intervjuud nii lühikeseks jäid. Hiljem intervjuusid transkribeerides leidsin mitmeid kohti, kus oleksin saanud lisaküsimusi küsida (näiteks millal nende vanemad Facebooki konto tegid, kelle eeskujul, abil; kuidas nad suhtuvad sellesse, et vanemad neist pilte ei lisa (äkki lapsed sooviksid, et vanemad seda teeksid); kas vanemad on ka nende pilte, tegemisi reaalelus kommenteerinud, kui nad seda Facebookis pole teinud; on vanemad lastelt abi palunud, kuidas Facebookis mõnda toimingut teha jne), mõnda teemat pikemalt käsitleda ning lastele rohkem aega anda mõtlemiseks. Tagantjärele vaadates oleksin muutnud ka intervjuukava ning muutnud paljude küsimuste sõnastust ja järjekorda. Üheks põhjuseks võis olla ka uuringu tundlik teema, mida ei tahetud enda klassikaaslastega arutada. Samas julgen arvata, et kui valimis oleksid olnud lapsed, kes üksteist üldse ei tunne, oleks antud teemal avatult rääkimine veel raskemini tulnud. Kuna intervjuudes osalesid nii poisid kui ka tüdrukud, siis võis ka see mõjutada grupi dünaamikat. Samas saan välja tuua, et pigem olid tüdrukud need, kes püsisid teemas, näitasid loovülesande puhul initsiatiivi üles ning ärgitasid ka poisse seda tegema. Kardan, et ainult poiste rühma puhul oleks olnud mul raske neid rääkima saada ning joonistama panna, mistõttu arvan, et poisid ja tüdrukud koos ühes rühmas oli õige valik.

Lobe et al (2008) toovad välja, et rühmavestlusi oma mõistlik korraldada neile tuttavas paigas, luues niimoodi turvalise keskkonna. Just seetõttu sai kohaks valitud kooli klassiruum. Siinkohal on muidugi oht, et lapsed võisid võtta mind kui autoriteeti ehk õpetajat ning jäid vastamisel tagasihoidlikuks. Samas tuleb ära märkida, et vestluste ajal ei tundnud ma, et lapsed suhtuksid minusse teisiti või et nad ei julgeks minu ees millestki rääkida. Pigem

tooksin fookusgruppide lühikese kestuse põhjuseks laste kogemuse puudumise paljude küsimuste kohta, mille neile esitasin. Mitmed küsimused minu intervjuukavas eeldasid, et lastel on antud teema kohta midagi jagada ning seetõttu oli kavas mitmeid täpsustavaid küsimusi. Kui aga selgus, et ühele küsimusele puuduvad vastused, kuna lastel lihtsalt pole selle kohta kogemusi rääkida, siis pidin tihti mitu küsimust vahele jätma, et uue teemablokini jõuda. Kuna minu valimis olid lapsed, kes olid oma vanematega küll sõbrad, kuid kelle vanemad olid pigem passiivsed Facebooki kasutajad, siis antud probleemi oleks saanud ära hoida ehk tihedamini antud suhtlusportaali kasutavad vanemad. Sellisel juhul oleks lastel olnud rohkem kogemusi, millest rääkida ning mõtteid, mida jagada. Valimi otsimisel oleks pidanud sel juhul olema üheks kriteeriumiks aktiivselt Facebooki kasutavad vanemad (näiteks vanemad, kellega ollakse Facebookis sõbrad ja kes kasutavad antud suhtlusportaali vähemalt korra nädalas).

Kui üldjuhul võib fookusgruppide läbi viimist edukaks pidada ning võin väita, et suuri takistusi vestluste puhul ei ilmnenud, siis sama ei saa ma väita laste leidmisega fookusgruppidesse. Nimelt pöördusin algselt mitme kooli poole, kuid lapsevanematelt ei õnnestunud nõusolekut saada. Klassijuhatajad edastasid mulle lapsevanemate keeldumise, kuid keeldumise põhjust viimased ei andnud. Samas oli neid vanemaid, kes olid nõus enda lapse osalusega uuringus, kuid ainult juhul, kui täidan nende poolt ette nähtud tingimusi (vanemate juuresolek, nende poolt pakutud aeg ja koht, individuaalintervjuud jne). Kuna antud tingimused ei läinud minu uuringu formaadiga kokku ning ma ei saanud neid täita, siis pidin uued lapsed ja koolid otsima. Ka teiste valimisse sattunud koolide puhul ei olnud kõikide laste vanemad nõus, kuid õnneks sain siiski kahe kooli peale piisava valimi kätte. Vanemate keeldumist ning tingimuste esitamist võib seletada asjaolu, et nad ei ole varem kokku puutunud sellise palvega, nad ei tea, mida selline uuring endast kujutab, mida täpselt nende ja laste kohta küsitakse. Samuti võis keeldumise ja tingimuste esitamise põhjuseks olla magistr töö tundlik teema, mis hakkab uurima laste ja vanemate privaatsfääri kuuluvat temaatikat ning vanemad võisid karta, et lapsed räägivad ehk midagi ebasobivat. Saatsin vanematele küll kirja, kus tutvustasin oma töö eesmärki ja mida ma täpselt uurima hakkan, kuid paljude vanemate ära ütlemisest võin järeldada, et see ei olnud nende jaoks piisav. Kui keeldumisi oleks rohkem tulnud, oleksin plaaninud ise kooli kohale minna ning lastevanemate koosolekul juba isiklikult oma uuringust rääkinud. Julgen pakkuda, et personaalne lähenemine oleks andnud parema tulemuse, kuna siis oleksid saanud lapsevanemad minult otse küsimusi

küsida ning minu kui uurijaga lähemalt tutvuda. Järgmiste fookusgruppide puhul tasub antud lähenemist kohe kindlasti rakendada.

4.4. Soovitused edasisteks uuringuteks

Käesoleva magistritöö eesmärgi teada saamiseks intervjuerisin 15 last vanuses 12-13 aastat. Uuringu eesmärgiks oli teada saada laste mõtteid nende vanemate sotsiaalmeedia kasutuse kohta, eriti just vanemate poolt tehtud perekonda puudutava sisuloome kohta. Võttes aluseks oma uurimistöö, jagan ma paar soovitusi, mis aitavad ehk edasisi uurijaid oma töödes.

Minu uuringus olid laste mõtted ja kogemused oma vanemate sotsiaalmeedia kasutuse kohta väga huviäratavad ning laiemat arutlust tekitavad. Seetõttu soovitaksin ma uurida mõlema osapoolte arvamusi mõne teema kohta. Näiteks enda uuringuga jätkates sooviksin uurida lisaks vanemate mõtteid oma sotsiaalmeedia harjumuste kohta. Huvitav oleks võrrelda erinevate osapoolte hoiakuid ning vaadata, mis temade puhul need kattuvad ja kus erinevad.

Kuna kasutasin nii oma bakalaureuse- kui ka magistritöös projektiivtehnikat, siis soovitan ka teistel uurijatel antud meetodiga lähemalt tutvust teha, eriti just laste ja noorte uurimisel. Esmalt tuleks kindlasti lähemalt tutvuda erinevate projektiivtehnikate, loominguliste uurimismeetodite võimalustega ning valida enda uuringu jaoks kõige sobivam. Antud meetodi puhul on mitmeid plusse ja miinuseid ning uurija peaks enda jaoks selgeks tegema kas eelised kaaluvad ikka puudused üle. Kirjeldatud meetodi puhul on andmete analüüsimisel oluline juba uuringus osalejate arvamused ja mõtted, mistõttu tuleks eriti hoolikalt nende seletusi kuulata ning küsida vajadusel täpsustavaid küsimusi.

Viimase nõuandena soovitan suurt rõhku pöörata intervjuukavale. Küsimuste sõnastus ja järjekord mängivad väga olulist rolli eduka uuringu puhul. Küsimused peavad olema asetatud just nii, et intervjuerija saaks enda jaoks vajaliku informatsiooni kätte ning intervjueritav peab tundma end mugavalt neile vastates. Täpsus ja loogilisus on siinkohal kindlasti üheks märksõnaks.

V KOKKUVÕTE

Minu magistritöö eesmärgiks oli uurida laste suhtumist ja arvamusi oma vanemate sotsiaalmeedia postituste kohta. Eelkõige pakkusid huvi just need vanemate postitused, mis puudutasid otseselt lapsi ja perekonda. Samuti soovisin teada, kas valimisse sattunud lapsed näevad oma vanemate pereelu puudutavates sotsiaalmeedia postitustes probleemi ning milliseid negatiivseid kogemusi on neil sel vallas olnud. Eesmärgist lähtuvalt püstitasin kolm peamist uurimisküsimust, mille raames uurisin laste arvamust vanemate sotsiaalmeedia kasutuse ja vanemate perekonda puudutavate postituste kohta ning milliseid probleeme on lapsed tunnetanud seoses oma vanemate sotsiaalmeedias tehtud sisuloomega.

Püstitatud eesmärgi teada saamiseks viisin läbi neli fookusgruppi 15 lapsega vanuses 12-13 aastat. Lisaks fookusgrupi meetodile, kasutasin oma töös ka projektiivtehnikat, mille puhul said lapsed joonistada näidispilte fotodest, mida nad sooviksid ja ei sooviks, et vanemad neist Facebookis jagaksid.

Fookusgruppide tulemused näitasid, et lapsed suhtuvad küllaltki neutraalselt oma vanemate Facebookis olekusse. Ühe fookusgrupi puhul tuli välja, et lastel on isegi hea meel, et vanemad nendega samal platvormi on, kuna siis mõistavad vanemad, miks lapsed Facebookis aega veedavad ning mida nad seal teevad. Laste sõnul pole nende vanemad just kõige aktiivsemad Facebooki kasutajad, mistõttu pole nende sealne olek mõjutanud lapse ja vanema vahelist suhtlust ning lapsed ei pea ka enda sealseid tegevusi kontrollima hakkama. Siiski ühe lapse puhul tuli välja, et vanem oli külastanud lapse kontot ehk kasutanud monitoorimist. Livingstone et al (2011) kohaselt tähendab monitoorimine lapse interneti tegemiste tagantjärele kontrollimist, et hoida nende tegemistel silm peal ja vajadusel ka sekkuda. Vanemapoolsed märkused ja huvi lapse Facebooki tegemiste vastu äratasid lapses küll natuke kahtlusi, kuid laps ei pööranud neile erilist tähelepanu.

Üldjuhul eelistavad lapsed vanematega suhelda näost-näku ning Facebookis vesteldakse ainult siis, kui üksteisest ollakse eemal. Üksteise tegemisi ja postitusi *laigitakse* ja kommenteeritakse vähe, peamiselt just vanemate vähese aktiivsuse tõttu Facebookis. Vanemate vähene aktiivsus on tingitud asjaolust, et antud lehekülj pole neile nende igapäevase suhtluse ja tegemiste juures niivõrd oluline.

Kui vanemad aga Facebookis käivad, siis harrastavad nad laste sõnul fotode lisamist. Peamiselt lisatakse fotosid oma hobidest või huvidest ning jagatakse teiste postitusi. Harva postitatakse fotosid lastest või perest, kuid kui seda tehakse, eelistatakse fotosid reisidest või mõnest perekondlikust üritusest. Kirjeldatud fotosid võisid vanemad jagada, kuna soovivad teisi sugulasi ja tuttavaid oma pere tegemistega kursis hoida.

Uuringus osalenud lapsi nimetatud fotod ei häirinud ning neil polnud midagi selle vastu, kui vanemad neist fotosid lisasid. Lisaks olid väga paljud vanemad enne foto üles panemist ka lapselt luba küsinud ning lapsed on alati oma nõusoleku andud. Samas oli kahel lapsel ka sellised vanemad, kes luba ei küsinud, kuid laste sõnul ei lasknud nad end sellest häirida.

Uurides lastelt laiemalt täiskasvanute poolt tehtud postituste kohta, eelkõige just piinlikke või häirivate postituste, siis jagasid ainult paar last oma kogemusi ning antud teemal ei soovitud väga rääkida. Lapsed oskasid tuua oma tutvusringkonnast kaks näidet, kus üheks juhtumiks oli täiskasvanu profiilipilt, kus viimane oli aluspesu väel ning teise puhul oli vanem lisanud lapsest foto, kus viimane oli väike ning paljas. Laste sõnul lisavad vanemad kirjeldatud fotosid, kuna täiskasvanutele on need naljakad ja nendega tahetakse sõprade ees uhkustada.

Lisaks rääkisid ka kolm last oma kogemusest, kus neile ei meeldinud vanema/täiskasvanud poolt lisatud foto ning pärast nendega rääkimist kustutati lastele mitte meeldinud fotod. Peamine põhjus, miks lapsed ei soovinud antud fotode jagamist, oli nende rahuolematuse oma välimuse osas. Enamik minu uuringus osalenud lapsi olid arvamusel, et nende vanemad ei jagaks oma lastest fotosid, kui viimased seda ei tahaks. Samuti olid nad arvamusel, et vanemad võtaksid foto maha, kui laps seda neilt paluks. Samas oli üks fookusgrupp arvamusel, et vanematega rääkimine ei aitaks ning nad teeksid ikkagi nii, nagu nemad sooviksid, ja jätaksid fotod Facebooki ka pärast seda, kui laps on palunud need maha võtta.

Projektiivtehnika kasutamisel sai teada millised fotod ja teemad lastele ei meeldiks, kui vanemad neid neist lisaksid. Peamiselt toodi välja fotod, kus nad on imeliku näo või riietega, fotod, kus nad on väikesed või poolalasti, lisaks ka fotod kooli, hinnete või kodu kohta. Antud fotosid ei soovita näha Facebookis, kuna lapsed kardavad eakaaslaste narrimist või nende kommentaare. Samuti peetakse fotosid liiga isiklikes ning neid ei soovita teistega jagada.

Positiivsete fotode puhul toodi esile fotod, mis puudutavad pere, sugulasi ja reise ehk siis teemasid, mille kohta vanemad olid kõige rohkem postitusi juba teinud, lisaks ka fotod oma

saavutustest ja auhindadest. Nimetatud fotod ei tekita lastes piinlikust ning seetõttu on neil hea meel, kui vanemad neid fotosid nendest postitavad.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et valimisse sattunud lapsed ei näe probleemi oma vanemate Facebookis olekusse. Samas tõi lapsed välja paar murekohta, millest peaksid lapsed oma vanematega rääkima ning probleemidele ühise lahenduse leidma. Antud fookusgruppides osalenud lastel polnud küll kõige aktiivsemalt Facebooki kasutavad vanemad, kuid sellegipoolest peavad mõlemad osapooled harjuma üksteise kohalolekuga Facebookis ning leidma ühise kasutusviisi, mis sobiks mõlemale ega tekitaks kelleski meelehärmi.

SUMMARY

12-13 year-olds' thoughts about their parents' social media use

The aim of the master thesis was to explore children's attitude and thoughts about their parents' social media use. The main focus was on posts and photos made by parents regarding children and family. The thesis also gives an overview if children see a problem in their parents' family regarding social media posts and what kind of negative experiences have they had. To explore the mentioned goals, three main research questions were arisen. Research questions explored children's thoughts about their parents' social media use, posts made by parents about their family and what kind of problems have children experiences about their parents' posts in social media.

Four focus group interviews were conducted with 15 children in the age of 12-13. Projective technique was also used where children had the chance to draw pictures about the photos and themes they would like and would not like that their parents' would post on Facebook.

The results of the focus groups showed that children have neutral feelings about their parents being on Facebook. In one focus group children where actually happy that their parents shared the same platform because then they understand why children spend so much time on Facebook and what do they do there. According to children, their parents are not very active Facebook users and that is the reason why their being on Facebook has not influenced their relationship and therefore children can post freely. During one focus group interview one child said that his parent had checked his Facebook profile. According to Livingstone et al (2011) the parent used monitoring as a parental mediation which means that she checked her kid's activities on the internet in order to keep an eye on his activities and intervene when necessary. The child found his parent's comments and interest about his Facebook use a bit odd but he did not pay much attention to it.

In general children prefer to communicate face-to-face with their parents and use Facebook only when one of them is away (out of town). Parents and children comment and like each other's activities rarely, mainly because of the parents' little activity in Facebook. The reason that parents are not that active on Facebook might be because the page is not that necessary in their everyday communication and life.

But when parents use Facebook they like to add photos. Mainly they add photos about their hobbies and interests and share other people's posts. They rarely add photos about their children or family but when they do, they prefer photos about their travels and family events. The reason that parents upload these photos is because they might want to share information about their family with their relatives and friends.

According to children they were not bothered about the photos and they did not mind that their parents added photos about them. A lot of parents had asked permission from their children before posting the photos. Although two children said that their parents had never asked their permission but they were not bothered by it.

Only a few children talked about their experiences about their parents' embarrassing or disturbing posts and they were very vague about the topic. Children shared two examples about these kinds of photos that they had witnessed on Facebook. The first example was about a grown-up's profile picture where the man was only in his underwear, the other one was a photo added by a parent about his sleeping and naked baby. According to children, parents add these kinds of photos because they think they are funny and they want to boast in front of their friends.

In addition, three children talked about their experiences where they did not like the photo added by a grown-up/parent. After talking with the grown-ups, all the photos were deleted. The main reason why children did not like the photos was because they did not like the way they looked in them. The majority of children in the research thought that their parents would not share a photo if the child asked him/her not to. They also thought that their parents would remove the photo if they asked him/her. However, one focus group had the opposite opinion. They thought that talking with the parent would not help and they would not remove the photo even when the child would ask them to do it.

Projective technique gave an overview of the photos and themes children would like and would not like that their parents would add on Facebook. Children would not like photos where they looked funny or were dressed funnily, photos where they were small or half naked, photos about school, grades and home. Children did not want to see those photos posted on Facebook because they were afraid of their peers' comments and mocking. They also thought that the photos were too private to share.

Children liked that their parents would share photos about their family, relatives and travels – these were already the themes their parents had posted about. They would also like photos about their achievements and prizes. These photos are not embarrassing for children and this is the reason that they would be glad if their parents would post them.

In conclusion, children in the research did not see a problem about their parents being on Facebook. However, children did have some concerns and they should address them and talk to their parents about them. Children did not have the most active Facebook using parents but they still have to accustom themselves to each other's presence in Facebook and find a common way to use the site without damaging each other.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ball, H., M. B. Wanzer, T. J. Servoss (2013). Parent–Child Communication on Facebook: Family Communication Patterns and Young Adults' Decisions to “Friend” Parents. *Communication Quarterly*, 61:5, 615-629

Bershad, J. (2012). *Is Social Media Humiliation A Good Way For Modern Parents To Punish Their Children?*. URL (kasutatud mai 2014) <http://www.mediaite.com/online/is-social-media-humiliation-a-good-way-for-modern-parents-to-punish-their-children/>

boyd, d., A. Marwick (2011). Social Privacy in Networked Publics: Teens' Attitudes, Practices, and Strategies. *A Decade in Internet Time: Symposium on the Dynamics of the Internet and Society*, September 2011

boyd, danah (2011). *Why teens really do need social network sites*. URL (kasutatud märts 2014) <http://www.microsoft.com/eu/connected-lifestyles/article/why-teens-really-do-need-social-network-sites.aspx>

Brand, J. R. Renner (2012). *AVG Technologies Digital Diaries: Research, Results, and Reflections for Parents Of Children Ages 14-17*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.scribd.com/doc/90974190/an-avg-digital-diaries-guide-for-parents-putting-yourself-in-your-childrens-shoes>

Brandtzæg, P. B., J. Heim (2009). Why People Use Social Networking Sites. *Online Communities and Social Computing*. Volume 5621, 2009, pp 143-152. URL (kasutatud mai 2014) http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-642-02774-1_16

Brenner, J., Smith, A. (2013). 72% of Online Adults are Social Networking Site Users. *Pew Internet Research Project*. URL (kasutatud mai 2014) <http://www.pewinternet.org/2013/08/05/72-of-online-adults-are-social-networking-site-users/>

Brown, A. (2011) Relationships, Community, and Identity in the New Virtual Society. *The Futurist*, 45 (2).

Bryant et al (2007). *A Click in Time: How values shape media choices within generations*. ICA Konverents, San Francisco, CA. URL (kasutatud mai 2014) http://citation.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/2/7/9/pages172795/p172795-20.php

Bryant et al (2007). *A Click in Time: How values shape media choices within generations*. San Francisco, CA

Buckingham, D. (2006). Is There a Digital Generation. Digital Generations. *Children, Young People, and New Media* (pp.1–13). NY, London: Lawrence Erlbaum Associates. URL (kasutatud mai 2014) http://www.academia.edu/679693/Is_there_a_digital_generation

Buht, L. (2012). *Teismelistevahelised kiuslikud suhted Facebooki keskkonnas Otepää gümnaasiumi tüdrukute näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut

Castells, M. (2001). *The Power of Identity*. Massachussets & Oxford: Blackwell

Catterall, M. & P. Ibbotson (2000). Projective Techniques in Education Research. *British Educational Research Journal*, 26(2): 245-256

Child, J. T., S. Petronio (2011). *Unpacking the paradoxes of privacy in CMC relationships: The challenges of blogging and relational communication on the internet. Computer-mediated communication in personal relationships*. New York, NY: Peter Lang, 21–40

Child, T. J., D. A. Westermann (2013). Let's Be Facebook Friends: Exploring Parental Facebook Friend Requests from a Communication Privacy Management (CPM) Perspective. *Journal of Family Communication*, 13: 46–59. URL (kasutatud märts 2014) http://www.academia.edu/2444958/Lets_Be_Facebook_Friends_Exploring_Parental_Facebook_Friend_Requests_from_a_Communication_Privacy_Management_CPM_Perspective

Choney S. (2012). *60 percent of US parents spy on teens' Facebook accounts: survey*. Today Tech. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.today.com/tech/60-percent-us-parents-spy-teens-facebook-accounts-survey-733220>

Clark L. S. (2011). *Parental Mediation Theory for the Digital Age*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.loooker.com/wp-content/uploads/2013/05/parental-mediation.pdf>

Clark, L. S. (2009). Digital Media and the Generation Gap: Qualitative research on US teens and their parents. *Information, Communication & Society* Vol. 12, No. 3, pp. 388–407.

Correa T. (2011). *Should teens "friend" parents on Facebook?*. The Seattle Times. URL (kasutatud aprill 2014) http://seattletimes.com/html/living/2014089601_face01.html

Duggan M., A. Smith (2013). *Cell Internet Use 2013*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.pewinternet.org/2013/09/16/cell-internet-use-2013/>

Duggan M., A. Smith (2013). *Social Media Update 2013*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.pewinternet.org/2013/12/30/social-media-update-2013/>

Ebaumsworld kodulehekülg (2014). *21 Reasons Not To Add Your Parents On Facebook*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.ebaumsworld.com/pictures/view/83953468/>

Eler A. (2012). *Posting Photos of Your Kids on Facebook: The Realities*. URL (kasutatud aprill 2014) http://readwrite.com/2012/04/19/posting_photos_of_your_kids_on_facebook_the_realit#awesom=~oC4AeLph0ORzLO

Eurostati uuring (2013). *Internet use statistics – individuals*. URL (kasutatud aprill 2014) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Internet_use_statistics_-_individuals

Facebooki kodulehekül (2014). URL (kasutatud mai 2014) www.facebook.com/help

Flick, U. (2006). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage. URL (kasutatud märts 2014) <http://books.google.ee/books?id=sFv1oWX2DoEC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

Fox S., L. Rainie (2014). *Summary of Findings*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.pewinternet.org/2014/02/27/summary-of-findings-3/>

Gentzler, A. L., Oberhauser, A. M, Westerman, D. Nadorff, D. K. (2011) „College Students’ Use of Electronic Communication with Parents: Links to Loneliness, Attachment, and Relationship Quality“. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, Volume 14, Number 1-2

Guillemin, M. (2004). Understanding Illness: Using Drawings as a Research Method. *Qualitative Health Research*, 14(2): 272-289

Haddon, L., S. Livingstone (2012). EU Kids Online: national perspectives. *EU Kids Online*. The London School of Economics and Political Science, London, UK. URL (kasutatud märts 2014) <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/PerspectivesReport.pdf>

Herring, Susan C. (2008). “Questioning the Generational Divide: Technological Exoticism and Adult Constructions of Online Youth Identity. *Youth, Identity, and Digital Media*. Edited by David Buckingham. The MIT Press, 2008. 71–92.

Hill, M., Laybourn, A., and Borland, M. (1996). Engaging with primary-aged children about their emotions and well-being: Methodological considerations. *Children and Society*, vol. 10(1996). pp. 129–144

Horton, J., R. Macve, G. Struyve (2004). *Qualitative Research: Experiences in Using Semi-Structured Interviews*. URL (kasutatud märts 2014) <http://eprints.lse.ac.uk/2958/>

Kanter, M., T. Afifi, S. Robbins (2012). The Impact of Parents “Friending” Their Young Adult Child on Facebook on Perceptions of Parental Privacy Invasions and Parent–Child Relationship Quality. *Journal of Communication*

Kernaghan, D., Elwood, J. (2013). All the (Cyber)World's a Stage: Framing Cyberbullying as a Performance. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 7(1),

- article 1. URL (kasutatud mai 2014).
<http://www.cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2013011604>
- Kirwil L. (2009). *Parental Mediation Of Children's Internet Use in Different European Countries*. URL (kasutatud aprill 2014)
http://hompi.sogang.ac.kr/@bb/bboard.asp?db=smilevip_menu2MP12-7&mode=download&num=68&filename=9-%u0C5B4%u0B9B0%u0C774%u0C778%u0D130%u0MT12-637%u0C0AC%u0C6A9%u0BD80%u0BAA8%u0AC1C%u0C785%28%u0C720%u0B7FD%29.pdf
- Komp, L. (2012). *Oluliste teiste roll 3. klassi laste toimetulemisel online-riskidega*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut
- Kress, V. E., Shoffner, M. F. (2007). Focus groups: A practical and applied research approach for counselors. *Journal of Counseling & Development*, 85 (2), 189–195
- Krueger, R. A. (1988). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*. Newbury Park: Sage
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn
- Lenhart, A., K. Purcell, A. Smith, K. Zickuhr (2010). *Social Media % Mobile Internet Use Among Teens and Young Adults*. URL (kasutatud märts 2014)
http://www.pewinternet.org/files/old-media//Files/Reports/2010/PIP_Social_Media_and_Young_Adults_Report_Final_with_toplevels.pdf
- Lenhart, A., Rainie, L., & Lewis, O. (2001) Teenage life online: The rise of the instant-message generation and the internet's impact on friendships and family relationships. Washington, DC: *Pew Internet and American Life Project*. URL (kasutatud aprill 2014)
<http://www.pewinternet.org/2001/06/21/teenage-life-online/>
- Liau, A. K., Khoo, A., Ang, P. H. (2005). Factors influencing adolescents' engagement in risky Internet behavior. *CyberPsychology & Behavior*, 8(2), 513—520
- Livingstone, S. (2008). Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. *New Media & Society*, 10(3): 393-411. URL (kasutatud mai 2014)
http://eprints.lse.ac.uk/27072/1/Taking_risky_opportunities_in_youthful_content_creation_%28LSERO%29.pdf?origin=publication_detail
- Livingstone, S. and Helsper, E. (2008). Parental mediation and children's Internet use. *Journal of broadcasting & electronic media*, 52 (4). pp. 581-599. ISSN 0883-8151. URL (kasutatud aprill 2014)
http://eprints.lse.ac.uk/25723/1/Parental_mediation_and_children%27s_internet_use_%28LSERO_version%29.pdf

Livingstone, S., L. Haddon, A. Görzig, A. Ólafsson (2011). Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. *EU Kids Online*. EU Kids Online Network. London, UK. URL (kasutatud märts 2014) <http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet%28lsero%29.pdf>

Lobe, B., Livingstone, S., Olafsson, K., Simões, J.A. (2008). *Best Practice research Guide: How to research children and online technologies in comparative perspective*. London: EU Kids Online. URL (kasutatud mai 2014) http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20%282006-9%29/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/D42_ISBN.pdf

Luste, G. (2012). *Facebook kui perekonna virtuaalne pildialbum*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut

Lwin, M., Stanaland, A., Miyazaki, A. (2008). *Protecting children's privacy online: How parental mediation strategies affect website safeguard effectiveness*

Madden M. (2013). *Teens Haven't Abandoned Facebook (Yet)*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.pewinternet.org/2013/08/15/teens-havent-abandoned-facebook-yet/>

Madden, M., A. Lenhart, M. Duggan, S. Cortesi, U. Gasser (2013). *Teens and Technology 2013*. URL (kasutatud märts 2014) http://www.pewinternet.org/files/old-media//Files/Reports/2013/PIP_TeensandTechnology2013.pdf

Magid, L. (2012). *Parents and Kids on Facebook — Who Friends Whom Might Surprise You*. *Safekids* kodulehekülg. URL (kasutatud mai 2014) <http://www.safekids.com/2012/12/06/parents-and-kids-on-facebook-who-friends-whom-might-surprise-you/>

Marwick A. E. & d. boyd (2010). I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience. *New Media & Society*

Masso, A. (2011). *Standardiseerimata intervjuu analüüs*. Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid. Loengumaterjalid. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

McGlynn. K. (2013). *17 Reasons Why The Kids Don't Like Facebook Anymore*. The Huffington Post. URL (kasutatud aprill 2014) http://www.huffingtonpost.com/2013/09/27/17-reasons-why-the-kids-dont-like-facebook-anymore_n_3825165.html

Mcmillan, S. J. & Morrison, M. (2006) Coming of age with the internet : A qualitative exploration of how the internet has become an integral part of young people's lives. *New Media and Society*, Vol 8 (1): 73-95 SAGE Publications, London

- Metcalf L. (2014). **SMH! One in four kids feels humiliated by mum and dad online*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.express.co.uk/life-style/life/470813/A-quarter-of-children-are-embarrassed-by-their-parents-online>
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook, 2nd ed.*
- Miller D. (2013) Scholarship, integrity and going viral. *UCL Social Networking Sites & Social Science Research Project*. URL (kasutatud aprill 2014) <https://blogs.ucl.ac.uk/social-networking/2013/12/30/scholarship-integrity-and-going-viral/>
- Murumaa, M. (2010). *Auditooriumi tähtsus ja roll uue meedia keskkonnas sotsiaälvõrgustikes saadetavate sõnumite näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut
- Nikken P., J. Jansz (2011). *Parental Mediation of Young Children's Internet Use*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Conference%202011/Nikken.pdf>
- Oglethorpe M. (2014). *Should Parents Be Posting Photos of Their Kids Online?*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.aplatformforgood.org/blog/entry/should-parents-be-posting-photos-of-their-kids-online>
- Olson P. (2013). *Teenagers say goodbye to Facebook and hello to messenger apps*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.theguardian.com/technology/2013/nov/10/teenagers-messenger-apps-facebook-exodus>
- Oolo, E. (2012). *Eesti noorte privaatsusstrateegiat suhtluses veebiauditooriumiga*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut
- Palen, L. & P. Dourish (2003). *Unpacking "privacy" for a networked world. Proceedings of the conference on Human factors in computing systems*.
- Pew Research Internet Project kodulehekül (2013). *Social Networkig Fact Sheet*. URL (kasutatud mai 2014) <http://www.pewinternet.org/fact-sheets/social-networking-fact-sheet/>
- Popkin, H. (2011). *Kids still lie to get on Facebook, parents still OK with that*. URL (kasutatud maid 2014). <http://www.today.com/tech/kids-still-lie-get-facebook-parents-still-ok-119453>
- Prensky, M. (2001) Digital Natives Digital Immigrants On the Horizon, *MCB University Press*, Vol. 9 No. 5, October. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Priebe, G., Mitchell, K. J., Finkelhor, D. (2013). To Tell or Not to Tell? Youth's Responses to Unwanted Internet Experiences. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on*

Cyberspace, 7(1), article 1. URL (kasutatud mai 2014)
<http://www.cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2013011603>

Rooste, K. (2013). *Algklassiõpetajate ja -õpilaste suhtlustrendid Facebookis: õpetajate kogemused*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Salmons, J. (2010). *Online Interviews in Real Time*. Sage Publications.

Sara (2013). *23 Reasons You Should Never Add Your Parents On FB...* URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.mybs.com/1664-23-reasons-you-should-never-add-your-parents-on-fb/>

Saul (2014). *3 Million Teens Leave Facebook In 3 Years: The 2014 Facebook Demographic Report*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://istrategylabs.com/2014/01/3-million-teens-leave-facebook-in-3-years-the-2014-facebook-demographic-report/>

Secor, S. (2014). *What Are the Dangers of Posting Pictures of Your Kids on Facebook?*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://everydaylife.globalpost.com/dangers-posting-pictures-kids-facebook-25603.html>

Shaughnessy, H. (2012). *Yes, Parents Are Routinely Spying On Their Children: But It's Not Enough*. URL (kasutatud mai 2014)
<http://www.forbes.com/sites/haydnshaughnessy/2012/04/19/yes-parents-are-routinely-spying-on-their-children-but-its-not-enough/>

Siibak, A. (2009). Constructing the Self through the Photo selection - Visual Impression Management on Social Networking Websites. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 3(1), article 1. URL (kasutatud mai 2014)
<http://cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2009061501&article=1>

Siibak, A. (2009). *Self-presentation of the "Digital Generation" in Estonia*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut

Simonpietri, S. (2011) *Social Media: Current Trends Among Children and Their Parents and Implications Regarding Interpersonal Communication Magna Cum Laude, Communication Studies*. College of Liberal Arts. URL (kasutatud aprill 2014)
<http://conservancy.umn.edu/bitstream/109501/1/Stacie%20Simonpietri%20Thesis%20sp11.pdf>

Smith, A. (2011). 22% of online Americans used social networking or Twitter for politics in 2010 campaign. *Pew Internet Research Project*. URL (kasutatud mai 2014).
<http://www.pewinternet.org/2011/01/27/22-of-online-americans-used-social-networking-or-twitter-for-politics-in-2010-campaign/>

Soiela, M. (2013). 8 out of 10 Estonian households have an Internet connection at home in Q1. *The Baltic Course*. URL (kasutatud aprill (2014)

Springs, P., S. McDaniel (2010). *More Than 70% Of Parents Are Online "Friends" With Kids; Survey Reveals Nearly 30% Of Teens Ready To "Un-Friend" Parents Given Choice, Especially Mom More Than Half Of Kids Don't Personally Know All Their Online "Friends"*. URL (kasutatud mai 2014) <http://corp.aol.com/2010/08/24/more-than-70-of-parents-are-online-friends-with-kids-survey/>

Statistics Estonia (2013). Statistics Estonia kodulehekül

Strano, M. M. (2008). User descriptions and interpretations of self-presentation through Facebook profile images. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2(2).

Subrahmanyam K., P. Greenfield (2008). *Online Communication and Adolescent Relationships*. URL (kasutatud aprill 2014) http://futureofchildren.org/futureofchildren/publications/docs/18_01_06.pdf

Sultan A., J. Miller (2012). *'Facebook parenting' is destroying our children's privacy*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://edition.cnn.com/2012/05/25/opinion/sultan-miller-facebook-parenting/>

Zhang, Y. & Wildemuth, B. M. (2009). *Qualitative Analysis of Content*. URL (kasutatud märts 2014) https://www.ischool.utexas.edu/~yanz/Content_analysis.pdf

Tamme, V. (2012). *Põlvkondadevaheline suhtlus uue meedia kanalites*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut

Thomas K. (2010). *Why do so many parents put their kids' lives online? Study reveals disturbing statistics*. URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.techvibes.com/blog/why-do-so-many-parents-put-their-kids-lives-online-study-reveals-disturbing-statistics>

Tsai, T.-H., Ho, Y.-L., Tseng, K.C. (2011). *Online Communities and Social Computing*. 4th International Conference, Zaphiris 2011, pp 277-284

Van Dijk, J. (2001). *The Network Society: Social Aspects of New Media*. London: Sage
Webster, F. (2006). *Theories of the Information Society*. Routledge. URL (kasutatud mai 2014) <http://cryptome.org/2013/01/aaron-swartz/Information-Society-Theories.pdf>

West, A., J. Lewis, P. Currie (2009). Students' Facebook "friends": Public and private spheres. *Journal of Youth Studies*, 12, 615 – 627

Vihalemm, T. (2010). *Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid*. Loenguslaidid. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Võime, M. (2013). *Laste interneti liigkasutus ja selle seosed vanemliku vahendamisega*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut

Young, K. (2008). Online social networking: An Australian perspective. *International Journal of Emerging Technologies and Society*, Vol. 7, No. 1, 2009, pp: 39 – 57. URL (kasutatud mai 2014)<http://epress.lib.uts.edu.au/research/bitstream/handle/10453/10397/2008003344.pdf?sequence=1>

Young, L. & H. Barrett (2001). Adapting Visual Methods: Action Research with Kampala Street Children. *Area*, 33(2): 141-152

LISA 1: Intervjuu kava

1. Kui vana sa oled?
2. Kuidas sa tulid mõttele, et endale Facebooki konto luua?
 - a. Kas tegid selle kellegi eeskujul?
 - b. Kelle eeskujul?
 - c. Kas keegi aitas sul seda teha?
 - d. Miks sa endale sinna profiili löid? (leida uusi sõpru/tuttavaid; poiss-sõpra, tüdruk-sõpra, ennast näidata, vaadata ja hinnata teiste kasutajate pilte, saada teada, mida teised sinust arvavad vms)?
3. **Uurimisküsimus: Kuidas suhtuvad lapsed vanemate poolt tehtud perekonda puudutavatesse postitustesse**
4. Kes on su sõbrad Facebookis?
5. Olete Facebookis oma vanematega sõbrad, kuidas te sõpradeks saite? (kes kelle lisas)?
 - a. Kuidas te üldse suhtute sellesse, et ka teie vanemad Facebooki kasutavad? On teil pigem hea meel, et olete Facebookis koos/häirib või pahandab see teid kuidagi või jätab ükskõikseks?
6. Kas te suhtlete ka oma vanematega Facebooki kaudu? Kommenteerite üksteise postitusi, kasutate privaatchati vms?
7. Kuidas teile tundub, kas vanematega koos Facebookis olek on teie omavahelist suhtlust kuidagi mõjutanud/suhtluses midagi muutnud?
8. Palun kirjelda, kuidas sulle tundub, mida su vanemad peamiselt Facebookis teevad/postitavad?
 - a. On nad kunagi midagi ka sinu kohta Facebookis kirjutanud või mõne foto üles riputanud?
 - b. Millest see postitus rääkis? Mis sündmust see foto kajastas?
9. Kuidas sulle tundub kui sageli nad sinu või perekonna kohta käivaid postitusi teevad?
10. Kas nad küsivad ka enne sinult luba või ütlevad sulle enne, kui nad midagi sinu kohta postitavad?
11. Kuidas sa suhtud sellesse, et su vanemad sinu kohta midagi Facebookis postitavad?

12. Uurimisküsimus: Kas ja mil moel sooviksid lapsed oma vanemate perekonda puudutavatesse sisuloome praktikatesse sekkuda?

13. Uurimisküsimus: Millised on need teema ja fotod, mida lapsed ei sooviks, et nende vanemad sotsiaalmeedias levitaks?

Loovülesanne: Nüüd palun Teil jaguneda kaheks rühmaks (ühes 2 õpilast ja teises 3 õpilast). Nüüd saate vestlusringis ka natuke oma loomingulisust kasutada. Nimelt palun teil teha ühe foto ja kirjutada ühe postituse, mida te ei taha, et teie vanemad teie kohta FBi teeksid. Samuti palun teil teha ühe foto ning postituse, mille osas teil oleks hea meel kui vanemad sellest FBs kirjutaksid või seda oma sõpradega jagaksid. Kui fotod ja postitused on valmis tehtud, siis saame neid pärastpoole omavahel arutada ja kommenteerida.

Palun selgitage millest teie foto ja postitus täpsemalt räägib.

14. Palun mõtle hoolikalt, kas on selliseid teemasid ka, mida sa ei tahaks, et su vanemad Facebookis kajastaks? Milliseid fotosid sa ei sooviks, et vanemad Facebookis jagaks?

15. Miks just need teemad sind häiriks?

16. On nad kunagi selliseid pilte või asju sinu kohta postitanud?

17. On sul meeles, kuidas sa tol korral nendele postitustele reageerisid?

18. Kas sa ütlesid ka oma vanematele midagi selle kohta?

19. Sooviksid sa neile midagi selle kohta öelda? (et nad enam midagi sellist ei teeks, kas sa saaksid sinult enne luba küsida)

20. Kas su vanemad on midagi head/positiivset ka sinu kohta postitanud, mis sulle on meeldinud?

21. Mis see oli?

22. Uurimisküsimus: Milliseid probleeme lapsed tunnetavad või on kogenud seoses oma vanemate sotsiaalmeedias tehtud sisuloomega?

23. Olete te pidanud kunagi oma vanemate postituste pärast piinlikust tundma?

24. Millised postitused need olid? (kellest need olid)

25. Miks see teile just piinlikust valmistas?

26. Kelle ees teil piinlik oli? (sõbrad, trennikaaslased)

27. Oskate te rääkida kellegi piinlikust kogemusest? (olete ehk FBd kasutades märganud oma sõprade uudisvoos täiskasvanute poolt tehtud postitusi, mis teile kummalised või piinlikud tundusid)
28. Miks sa arvad, miks nad neid pilte jagavad?
29. Mis sa arvad, kas see aitaks kui rääkida vanematega ja paluda neid enam mitte jagada?
30. Soovite veel midagi antud teema kohta lisada?

LISA 2: Lastevanematele edastatud kiri

Hea lapsevanem!

Kirjutan oma magistritööd teemal „Lapsevanemate sotsiaalmeediakasutus kui võimalik interneti riskide allikas: laste nägemus“, mille eesmärgiks on uurida laste suhtumist ja arvamusi oma vanemate sotsiaalmeedia (eelkõige Facebooki) postituste (nii tekst kui visuaal) kohta. Magistritöö valmimisel vajan Teie lapse abi. Nimelt viin lastega läbi fookusgrupi-intervjuu ehk vestlusringi, mis kestab umbes tund aega. Intervjuus osaleb neli kuni viis 12-13 aastast last. Kõik lapsed käivad Tartu Tamme Gümnaasiumis ning ka vestlusringi viin läbi samas koolis. Räägin lastega nende Facebooki tegemistest, sealsest suhtlusest oma vanemate ja perekonnaga ning vanemate tegevuste kohta, mis on nendega seotud. Lapsed saavad välja mõelda näidispostituse ja -pildi, mida nad ei taha, et vanemad neist Facebookis jagaksid. Samuti palun neil välja mõelda postituse ja pildi, mille osas neil oleks hea meel kui vanemad sellest Facebooki kirjutaks. Tulemusi kasutatakse vaid õppetöö eesmärgil ning mitte kusagil ei mainita Teie lapse ega kooli nime. Minu magistritöö eesmärgiks on panna nii vanemaid kui ka õpetajaid rohkem mõtlema oma tegudele internetis ning mis tagajärgi nende käitumine võib kaasa tuua. Kui olete nõus sellega, et Teie laps rühmavestlusel osaleb, siis palun jätta lehe alla oma nimi ja allkiri ning anda nõusolekust ka klassijuhatajale teada. Vastan meelega kõikidele küsimustele!

Ette tänades,
Gerda Suumann

56560342
suumanngerda@gmail.com

LISA 3: Intervjuude transkriptsioonid

Fookusgrupp 1

Gerda: Tervist. Kogu meie vestlust ma siis salvestan. Mina olen **Gerda** ja õpin Tartu Ülikoolis kommunikatsiooni magistriõppekavas. Olete siia kutsutud seoses minu magistritööga. Küsin teilt natuke küsimusi teie Facebooki kasutuse kohta, teie vanemate oma ning selle kohta, kuidas te seal omavahel suhtlete. Siis õigeid ega valesid vastuseid pole, lihtsalt saate julgelt rääkida oma mõtetest ja tunnetest. Midagi hirmuäratavat siin pole. Kõik teie vastused on anonüümsed, keegi teie nimesid ja isikuid teada ei saa. Lihtsalt üks sõbralik vestlusring. Kui küsimusi on, siis küsige kohe julgelt. Soovib keegi kohe ehk midagi küsida? Noo selge, siis võimegi alustada. Minu teema ongi lapsed ja Facebook ning kõigepealt saate ennast natuke tutvustada. Alustame näiteks siitpoolt.

Gerda: Kui vana sa oled?

MT12-1: Olen 12 aastane

MT12-2: Olen 12 aastane

MT12-3: Olen ka 12 aastane

MP13-14: Olen 13

MP12-5: Olen 12

Gerda: Kuidas te tulite mõttele Facebooki konto luua? (*pikk paus*) Kellegi eeskujul? Kas sõpradel oli või vanemad tegid?

MP12-5: Mina tegin siis kui mul enamustel sõpradel oli

Gerda: Kui vana sa umbes olid siis?

MP12-5: Täpselt ei mäletagi, paar aastat tagasi umbes

MP13-14: Mängimiseks tegin

Gerda: Aga millal sa tegid?

MP13-14: 10aastaselt

Gerda: Kas keegi aitas sul seda teha või ise tegid?

MP13-14: Vanemad aitasid

MT12-3: Ma tegin kolm aastat tagasi

Gerda: Ja milleks sa selle tegid?

MT12-3:Ma ei tea, niisama

Gerda: Kas keegi aitas sul teha?

MT12-3: Õde aitas

Gerda: Õde on sul vanem jah?

MT12-3: Jah

MT12-2: Ma tegin vanemate sõbrannade eeskujul, nemad aitasid mul teha

MT12-1: Ma tegin siis kui ema ja isa ütlesid, et neil on see konto ja ma tahtsin ka.

Gerda: Ja nemad siis aitasid teha ka?

MT12-1: Jah

Gerda: Selge. Aga kes teil Facebookis peamiselt sõbrad on?

MT12-3: Sugulased ja sõbrad ja ema

Gerda: Koolist on ka kedagi?

MT12-3: Mhm koolikaaslased

MT12-2: Sõbrad ja sugulased, rohkem ei olegi

Gerda: Trennikaaslased on ka?

MT12-2: Noo need on peamiselt klassikaaslased

Gerda: Sõprade all te siis mõtletegi klassi- ja trennikaaslast

MT12-2: Jah

MT12-1: Pere, sugulased ja sõbrad ja siis jalgpallitreener

MP12-5: Sõbrad ja tuttavad ja siis sugulased ka

MP13-4: Keda ma olen näinud päriselu

Gerda: Et siis koolist, tennis?

MP13-4: Jah

Gerda: Pereliikmed on ka?

MP13-4: On

Gerda: Te olete kõik oma vanematega ka Facebookis sõbrad. Kuidas te nendega sõpradeks saite? Kes kelle lisas?

MP12-5: Ei mäletagi. Ainult emal on Facebook ja tema ise seda ei kasutagi. Kasuema ainult kasutab

MP13-4: Ma tegin ise enda emale, et endalt mängutaotlusi vastu võtta.

MT12-3: Ema lisas mind

MT12-2: Mina vist lisasin teda, ema. Ainult temal on Facebook, isal ei ole

MT12-1: Ma lisasin mõlemad kohe.

Gerda: Aga kuidas te sellesse suhtute, et teie vanematel on ka Facebook? (*pikk paus*) Meeldib see teile? Suhtlete seal palju või häirib see teid?

MP12-5: Ma ei käi eriti üldse Facebookis, kord kuus. Olen pigem Skypes ja sellistes kohtades.

Gerda: Aga kui sa seal Facebookis oled, suhtled siis ka oma emaga?

MP12-5: Vahepeal vaatan kes on sees ja räägin kellegagi ja siis lihtsalt vahepeal mängin

Gerda: Sul?

MP13-4: Vahepeal ikka räägin, kui ta kuskilt linnast ära või nii

Gerda: Et sinu meelest on see okei, kui su vanematel on Facebook?

MP13-4: Mhm

Gerda: Sul? (*pikk paus*) Et nad võivad seal olla? Sul ei ole midagi selle vastu?

MT12-3: Mhm

MT12-2: Ma ei tea, mul ei ole midagi selle vastu. Ta ei tee seal midagi eriti ka

MT12-1: Mul on ka ükskõik

Gerda: Aga te seal natuke ikka suhtlete ka jah? Sa ütlesid, et kui sul vanemad on linnast ära, siis sa suhtled nende Facebooki kaudu?

MP13-4: Vahepeal

Gerda: Aga kuidas teistel? (*pikk paus*) Kas te näiteks saadate omavahel sõnumeid, kasutate privaatchati või laigite üksteise kommentaare või pilte?

MP12-5: Ainult privaatchatis kui ma räägin. Ja see on ka ühe klassikaaslasega, kuna tema ainult kirjutab tavaliselt, kui ma sees olen.

Gerda: Ja sinul? Sina vist oled aktiivsem suhtleja oma vanematega?

MT12-1: Jah

Gerda: Mis te seal siis teete?

MT12-1: Räägime kuidas meil läheb, kui me oleme üksteisest kaugemal ja nii. Ja siis vahepeal laigime asju.

MT12-2: Mul on samamoodi

Gerda: Et pigem aktiivsem suhtlus?

MT12-2: Jah

Gerda: Aga kuidas te tunnete, kui te Facebookis oma vanematega suhtlete, kas see on siis teie omavahelist suhtlust mõjutanud ka? On paremaks muutunud? Räägite ja suhtlete siis omavahel rohkem?

MT12-3: Ma ei tea. Meil on niimoodi, et kui me Facebookis oleme kõik ära rääkinud, siis kui koju jõuan, siis eriti ei räägi.

MT12-2: Me ei räägi väga palju Facebookis. Et see väga ei mõjuta.

MT12-1: Ei räägi väga palju, kodus pigem

MP13-4: Ma räägin näost näkku rohkem

Gerda: Et Facebookis ei suhtle?

MP13-4: Kui vajadust on, siis

Gerda: Aga vahel laigid nende postitusi või nemad sinu omi? Või pilte?

MP13-4: Nad laigivad pigem minu omi

MP12-5: Ma ei tea kas ma nendega üldse Facebookis rääkinud olen

Gerda: Aga nende postitusi jälgid?

MP12-5: Tavaliselt mitte

Gerda: Aga millest sinu vanemad peamiselt Facebookis postitavad või kirjutavad?

MT12-1: Isa tegeleb sellega, et ta meisterdab asju, okstest ja nii. Ja siis ta müüb neid. Ja siis ta jagab selliseid asju. Ema rohkem spordist

MT12-2: Nad väga ei postita midagi, aga ta tegi sellepärast, et tal ülikoolis oli vaja. Kursusega suhelda.

MT12-3: Minu ema ei käi väga Facebookis

Gerda: Aga kui ta seal käib, kas sa tead mis ta teeb?

MT12-3: Ei tea

Gerda: Sinul?

MP13-4: Isa saadab tavaliselt mängitaotlusi, terve mu see leht on täis neid. Ja ema eriti ei tee midagi

Gerda: Et ei postita midagi, ei jaga pilte?

MP13-4: Ei, ei

MP12-5: Tavaliselt kas siis paneb mingeid pilte endast või siis enda tütrest, kasuema siis. Ema hmm ma ei mäleta üldse millal ta viimati Facebookis käis. Ja siis ta vaatab veel igasuguseid videosid, kuidas midagi meisterdada

Gerda: Aga kuidas teile tundub, et kui teie vanemad Facebookis mingeid postitusi teevad, kas nad teevad siis neid ka teie kohta või teie õde-vendade või üldse pere kohta?

MT12-3: Mkm

Gerda: Et sinu kohta polegi sul vanemad ühtegi postitust ega pilti jaganud?

MT12-3: Mkm

Gerda: Selge. Sinul?

MT12-2: Mul ka ei ole, tal vist ei ole endast ühtegi pilti.

MT12-1: Ma ei tea, mõnikord. Kui me oleme kuskil reisil käinud ja ta teeb pilte või nii

Gerda: Aga kas nad küsivad sinult siis luba ka?

MT12-1: Jaaa

Gerda: Et küsivad, kas tohin panna ja näitavad sulle pilti ka?

MT12-1: Mhmm

Gerda: Ja sa oled iga kord jah öelnud? Et sulle sobib see?

MT12-1: Jah

Gerda: Ja teil?

MP13-4: Isa ühe pildi pani ja siis ta küsis luba ka

Gerda: Ja sa ütlesid, et tohib panna?

MP13-4: Jah

MP12-5: Mult on juba varem küsitud, et kas need pildid, kus ma väike olen ja noid on tehtud, et kas nad võivad neid Facebooki panna ja ma olen lubanud.

Gerda: Aga millised need pildid olid? Lihtsalt olite kodus?

MP12-5: Tavaliselt me olime kas siis kodust ära või siis väga harva oli, siis kui me kodus olime. Sellised pildid

Gerda: Nüüd on mul teile üks loovülesanne ka. Kuna teid on viis, siis saate jagada end kahte gruppi, ühes on siis kaks õpilast ja teises kolm. Ise saate vaadata, kas soovite teha poisid ja tüdrukud või segarühmad. Teie ülesandeks on teha üks foto ja postitus selle kohta, mida te ei taha, et teie vanemad teist Facebooki postitaksid. Foto saate kas siis mobiiliga teha või võite joonistada ka. Samuti saate teha pildi ja postituse selle kohta, mida te tahaksite, et teie vanemad Facebooki postitaksid. Kui postitused ja pildid on valmis, siis saame neid pärast koos arutada. Jagan teile siit paberit.

Lapsed hakkavad koos arutama ning mõtlema

Gerda: Nii mis te siis kirja olete pannud?

MP12-5: Auhinnad võiks olla, nagu midagi totaalselt saavutada, mitte lihtsalt mingi ma ei tea... Mingid saavutused

MP13-4: Kui kiidetakse sind

MP12-5: Võistluste esimene koht või midagi sellist, mitte et koolis läheb hästi või nii. Ja siis perepildid võiksid ka olla, see pole halb.

Gerda: See on siis, mis meeldiks jah?

MP12-5: Mhm

Gerda: Mis teil seal ei meeldi poolel on?

MP13-4: Kui näiteks tehakse sinust mingeid piinlikke pilte, kuidas sa oled mingi imeliku näoga või jääd imelikult. Või kirjutatakse mingi naljakas lugu, mis sinuga on juhtunud, midagi rumalat, mis väiksena teinud oled. Või postitatakse, kuidas sul koolis läheb ilma sinu teadmata. Et kui pörud milleski ja sa ei taha, et keegi sellest teada saaks. Või siis vanad videod.

Gerda: Väga head teemad. Aitäh teile! Ja vaatame mis siinpool kirja pandi

MT12-1: Näiteks et auhinnad ja sellised

MT12-2: Saavutused

MT12-1: Saavutused jah ja siis sellised asjad ei meeldiks, kui sa magad ja ema või isa teeb sinust pilti. Või siis panevad sellised pildid üles, kus sa oled paljana kuskil vannis väiksena. Sassis toast

MT12-2: Üleüldse kodust

Gerda: Et see teile ei meeldiks?

MT12-1: Mhm

Gerda: Nüüd te olete maininud ka siin neid teemasid, mida te ei soovi, et teie vanemad Facebookis jagaksid. Ja fotodega samamoodi. Kui te veel mõtlete sellele, siis kas on veel teemasid, mida te ei taha, et teie vanemad selle kohta postitaksid.

MP12-5: Ei tule praegu meelde

Gerda: Teistel äkki? (*pikk paus*) Et need, mis juba välja tõite, need ongi peamised?

MT12-1: Mhm

Gerda: Aga miks just need teemad ja pildid teid häiriks?

MT12-1: Sest need on piinlikud

MP12-5: Poleks just kõige parem tunne. Näiteks mu onupoja õde tegi temast pilti, kui ta magas ja pani selle Facebooki. See oli väga naljakas pilt

Gerda: Ja see siis onupojale ei meeldinud?

MP12-5: Ma ei tea seda, kas meeldis või ei meeldinud. Ise elab Tartus ta.

Gerda: Aga kõik teised nägid seda pilti jah?

MP12-5: Mhm minu meelest küll. Minu meelest ma käisin onupoja seinal

Gerda: Aga kas teistel on ka selliseid juhtumeid olnud, et teie vanemad on postitanud midagi piinlikku või on teie sõpradega nii juhtunud? Sugulastega?

MT12-1: Mul on vanematega juhtunud see, et onu tegi ema sünnipäeval pildi, kus isa oli natuke täis ja siis onu pani selle pildi Facebooki

Gerda: On ka sinu pilte kunagi niimoodi Facebooki pandud? Või postitusi, mis sulle ei ole meeldinud?

MT12-1: Paar tükki jah.

Gerda: On sul meeles ka, kuidas sa nendele siis reageerisid?

MT12-1: Ma ütlesin kohe, et võtke maha.

Gerda: Ja siis võeti maha?

MT12-1: Mhm

Gerda: Aga teistel?

(pikk paus)

Gerda: On sinul ehk?

MT12-3: Mkm

Gerda: Või sinu sõpradel?

MT12-3: Mkm

MP12-5: Ma kunagi ükskord panin ühe pildi üles, see oli lihtsalt kohutav, kuna ma olin seal nii õudsa näoga. Ma olin siis väike ja käisin jalkatrennis veel. Mingi jõhker pott oli peas.

Gerda: Et siis võtsid selle mingi hetk maha?

MP12-5: Ei tea, peaks võtma jah. Pole veel maha võtnud (*kõik naeravad*)

Gerda: Aga on teie vanemad midagi head või positiivset teie kohta postitanud, mis teile meenub?

MP12-5: Ühed perepildid on, aga enamus on sellised, kus ma olen mingi jõhkra näoga. Miski asi mulle tavaliselt ei sobi

Gerda: Aga oled siis öelnud ka, et nad võtaksid selle maha?

MP12-5: Mkm, ta pole nii hull. Lihtsalt mingi imelik nägu on peas tavaliselt.

Gerda: Aga midagi positiivset on ka? Mingi selline pilt, mis sulle on meelinud, et on ülesse pandud?

MP12-5: Mõned perepildid on sellised ka ikka, kus ma olen normaalse näoga. Või siis kunagi oli meil üks grillipidu, too pilt oli päris lahe. Mulle meeldis

Gerda: Miks ta sulle meeldis?

MP12-5: Ma ei teagi, seal oli nii hea seltskond koos

Gerda: Selge. Ja sinul?

MP13-4: Ma ei tea, praegu küll ei tule meelde

Gerda: Ei ole vanemad ühtegi toredat pilti või positust teinud?

MP13-4: Vist ei ole

Gerda: Sinul?

MT12-3: Nad ei postita midagi

Gerda: Sul?

MT12-2: Minul ka ta nagu ei postita midagi eriti. Ta küll käib Facebookis niisama, aga ei postita midagi.

MT12-1: Mul ei tule meelde

Gerda: Aga kui te olete nüüd käinud oma vanemate Facebooki seinal, kas te olete näinud ka mingit piinlikku postitust? See ei pea oleme just teie kohta, aga te olete näinud ja mõelnud, et oh jumal küll, miks ta selle postitas?

Keegi ei ole

Gerda: Me enne rääkisime nendest piinlikest kogemustest. Kui te olete oma Facebookis käinud ja seal *news feedis* ringi liikunud, kas te olete näinud seal midagi piinliku või kummalist ja mõeldnud, et miks ta küll selle siia ülesse pani? (*pikk paus*) See ei pea teie vanemate postitus olema

MP13-4: Mul ja kahel klassivennal oli. Käisime peol ja seal tehti pilte. Kui hakata mõtlema, siis see oli ikka väga vale otsus.

Gerda: Miks nii?

MP13-4: Ma ei tea, nii imelikud näod olid kõigil, nagu tatid.

Gerda: Aga vanemate ja sugulate puhul pole vahepeal mõelnud, miks neil küll selline pilt on lisatud või postitus tehtud?

MP12-5: Ei ole midagi. Minu kohta ei postitata üldse eriti midagi. Õnneks

Gerda: Kui me enne rääkisime siin piinlikest piltidest, siis miks te arvate, miks vanemad neid jagavad?

MP13-4: Naljakad on

Gerda: Nende jaoks on naljakad?

MP13-4: Jah

Gerda: Aga kui näiteks vanematelt paluda, et nad ei paneks neid pilte üles, siis kas nad võtaksid need pildid maha ja küsiks teilt enne luba?

Kõik arvavad, et vanemad võtaksid maha ja küsiksid luba

Gerda: Aga minul on nüüd küsimused otsas. Kuidas teil on? Soovite ehk küsida midagi või lisada? On ehk mingeid mõtteid tekkinud vahepeal?

MP12-5: Ei ole

Gerda: Aga igal juhul suured tänud teile ja teist oli tõesti väga palju abi.

Fookusgrupp 2

Gerda: Tere. Kogu meie vestlust ma salvestan. Mina olen **Gerda** ja õpin Tartu Ülikoolis kommunikatsioonijuhtimist ja hetkel kirjutan oma magistritööd, mis on lastest, nende vanematest ja Facebooki kasutusest. Nii laste kui ka vanemate omast ja teie omavahelisest suhtlusest seal. Kõik, mis me siin räägime on anonüümne ning keegi ei saa teie nimesid ega teie vastuseid teada. Kogu infot kasutan ainult oma õppetöös. Siin ühtegi õiget ega valet vastust pole, saate julgelt rääkida. Te kõik saate sõna ning teil ei tasu midagi karta. Kui teil vahepeal küsimusi tekib, saate kohe küsida. Soovite ehk praegu midagi küsida? Nonii siis saame alustada. Eelmine kord läks meil umbes pool tundi, nii et saame selle ajaga siis umbes arvestada, oleneb kui jutukad te olete. Ma loodan, et väga. Alustuseks saate kõik ennast natuke tutvustada.

Gerda: Kui vana sa oled?

MT12-6: 12aastane

MP12-7: 12aastane

MT13-8: 13

MT13-9: 13

Gerda: Uurin, et kuidas te tulite mõttele endale Facebooki konto luua

MT12-6: Mul algas mängudest. Esialgu tegin mängukonto, siis lisisin sõbrad ja hakkasin seal suhtlema ja postitama

Gerda: Mäletad ka kui vana sa olid?

MT12-6: Kaheksa

Gerda: Nii noorelt jah?

MT12-6: Jah

Gerda: Sul?

MP12-7: Ma tegin endale Facebooki konto sellepärast, et mul osad sõbrad arvasid, et see on äge koht ja siis nad tegid endale. Ja siis ma tegin nende järgi endale. Ja siis me hakkasime seal suhtlema ja siis jah

Gerda: Aga kui vana sa olid?

MP12-7: Kümme vist vä

Gerda: Ja siinpool

MT13-8: Tema käskis teha (näitab kõrval istuva sõbranna peale).

MT13-9: Ma ei käskinud (naeravad)

Gerda: Ja kui vanad te olite?

MT13-8: 12aastane

Gerda: Ahaa, just nüüd siis jah, eelmine aasta

MT13-9: Mu õel oli ja siis ma nagu tema pealt mõtlesin, et võiks nagu teha. Ja siis ma olin 10, kui ma tegin.

Gerda: Kas keegi aitas sul siis teha?

MT13-9: Jah, õde

Gerda: Ja sul siis aitas sõbranna?

MT13-8: Jah

Gerda: Ja teil?

MP12-7: Mul aitas vend teha

MT12-6: Mul aitas ema. Mul oli ka emal konto esialgu

Gerda: Uuriksin, et kes teie Facebooki kontol peamiselt sõbrad on?

MT12-6: Sugulased, lähedased sõbrad

Gerda: Klassikaaslased, trennist ka?

MT13-9: Jah

MT13-8: Kõik, kellega ma tuttavaks olen saanud, kohtunud kuskil linna peal või nii

Gerda: Et kõiki inimesed, keda sa tunned nägupidi jah?

MT13-8: Mhm

MP12-7: Mul on põhimõtteliselt samamoodi. Kõik, keda ma olen kuskil kohtanud ja kellega ma suhtlen rohkem ja kellel Facebook on, need ikka.

Gerda: Pere ja sugulased on ka?

MP12-7: Jah

MT12-6: Mul on ka pere ja sugulased ja tuttavad. Siis mõni üksik on nagu võõras, kuna ma olen ratsutaja, siis on sellised, kellelt ma ostan neid ratsutamisasju ja siis võistlustelt ja niimoodi. Mõni üksik on.

Gerda: te olete Facebookis ka kõik oma vanematega sõbrad. Kas te mäletate kuidas te sõpradeks saite? Kes kelle lisas või keegi palus lisada?

MP12-7: Mul oli niimoodi, et ema tegi ka Facebooki ja siis ta mõtles, keda endale sõbraks lisada ja seal oli siis soovitatud mind ja ta lisas mind

Gerda: Ja sina võtsid siis kohe vastu?

MP12-7: Jah

MT12-6: Ma ei teagi kuidas. Mul vist ema lisas. Ma ei mäleta seda täpselt. Aga isa lisasin ise.

MT13-9: Ma õpetasin emale, kuidas seal lisada ja ma lisasin ennast ka.

MT13-8: Mul vist ema lisas

Gerda: Aga kuidas te üldse suhtute sellesse, et teie vanematel Facebook on? Kas teid näiteks häirib või pahandab see või te jääte selle osas ükskõikseks?

MT13-9: Ma ei tea, mina jään ükskõikseks, sest mu vanemad, noh ema käib hästi harva. Ja ma ei lisa sinna midagi sellist, mida ma peaksin tema eest varjama.

MT13-8: Noo mu isa käib mingi aastas korra seal ja siis on ükskõik. Aga vahest ema on seal ja siis ta küsib, et panid uue pildi üles jah. Siis on natuke kahtlane.

Gerda: Et ta paneb ikka tähele, mis sa seal teed jah?

MT13-8: Mhm

MP12-7: Mul tavaliselt ei tea, mis ma jagan seal või ülesse panen, mul ema tavaliselt ei küsi väga selle kohta. Sellepärast, et ta teab, et ma tahan natuke nagu omi asju teha ja nii. Ja siis ta väga ei ütle selle peale midagi.

MT12-6: Ma ei tea mul, ma ei teagi...

Gerda: Häirib sind, et sul vanemad Facebookis on või?

MT12-6: Ei, ei häiri. Ma ei pane sinna midagi, mida ma peaksin varjama.

Gerda: Aga kas te suhtlete oma vanematega siis Facebooki kaudu ka? Kasutate privaatchati või saadate sõnumeid, laigite?

MT13-9: Laigin ikka vahepeal, kui midagi laikida on. Aga muidu ei räägi.

MT13-8: Ma ei räägi üldse ega laigi midagi.

MP12-7: Ma ikka räägin, kui ma seal Türgis olen käinud, vahepeal kui koolitustel käime, siis ma ikka räägin temaga Facebookis. Sellepärast et ma ei saa kogu aeg helistada talle. Kui ma kuskil kaugemal olen, siis ma räägin temaga Facebookis.

MT12-6: Ma ka räägin. Vahepeal kui me oleme üksteisest eemal, et mina olen siin korteris ja siis ema on kuskil Peipsi ääres maal. Ja siis vahepeal on vaja olnud ajada mõnda asja või küsida midagi.

Gerda: Aga teile tundub, et kui te Facebookis oma vanematega suhtlete, kas see on kuidagi mõjutanud ka teie suhtlust? Kas te näiteks suhtlete rohkem, kas on paranenud teie suhted omavahel?

MT12-6: Ei, sama

MP12-7: Sama on jah, pole nagu midagi muutnud

MT13-8: Mul ei ole ka midagi muutunud

MT13-9: Ma ei suhtlegi, pole tarvis nagu, mul ema helistab mulle (naerab)

Gerda: Aga kui te nüüd käite Facebookis ja näete oma vanemate postitusi, siis mille kohta need tavaliselt on? Kas nende või teie kohta? On nad midagi ka teie kohta pannud, mõne postituse või pildi näiteks?

MT13-9: Ühe pildi on pannud

Gerda: Millest see pilt rääkis? Mida see kajastas?

MT13-9: Ma ei tea, õega olime koos vanaema juures. Kuna mul õde käib hästi harva siin kodus, siis on hea, kui on mälestused

Gerda: Mille kohta sul ema muidu veel postitab?

MT13-9: Ma ei tea... Siis kui keegi vahepeal abi vajab, sugulased või nii

Gerda: Sugulased siis näiteks?

MT13-9: Jah

MT13-8: Mu ema ei jagagi midagi ega postita, ta vist ei oska seda piltigi vahetada (naerab). Ja isa käib hästi harva seal. Siis kui vahepeal läheb Facebooki, siis ta ütleb, et ta on nii sõltuvuses sellest programmist, et üks kord aastas käin seal (naerab)

Gerda: Sul?

MP12-7: Mul ema ka postita midagi, ta rohkem nagu vaatab teiste pilte

Gerda: Ta sinu kohta ei ole mingit pilti pannud?

MP12-7: Ei minu kohta ei ole

MT12-6: Ma ei tea, mul ta postitab näiteks mingeid, et nüüd on uus asi tulnud, näiteks see mingi pall, mingi all on mingi latakas ja peal on suled. Et seda hakatakse koolis mängima. Ta on mõne pildi pannud ka. Mingi sugulaste pulmas või siis kui ma olen õega või midagi.

Gerda: Mhm. Aga kuidas sa suhtud sellesse, et sinu vanemad on midagi sinu kohta ka pannud? Meeldib see sulle?

MT12-6: Jah. Siis kui minu kohta midagi paneb, siis ta küsib ka, et kas sa tahad.

Gerda: Ja sa oled olnud nõus?

MT12-6: Jah

MT13-9: Ma ei tea. See pilt, mis ta postitas on imelik pilt mõnes mõttes, aga vahet pole

Gerda: Et ei häiri väga?

MT13-9: Ei häiri jah

Gerda: Kas su ema küsis ka, kas ta võib pildi lisada?

MT13-9: Mhm

Gerda: Nüüd mul on teile üks väike ülesanne. See ei ole midagi rasket. Saate jaguneda kaheks rühmaks ja saate natuke oma loomingulisust kasutada. Ma palun teha teil ühe foto ja kirjutada üks postitus sellest, mida te ei taha, et teie vanemad Facebookis jagaksid ning üks foto ja postitus sellest, mida te tahaksite, et teie vanemad jagaksid. Saate omavahel arutada ja kirja panna. Pärast saame siis koos rääkida, mida te täpselt joonistasite ja kirjutasite.

Lapsed hakkavad omavahel arutama ja midagi kirja panema.

Gerda: Nii olete vist valmis saanud. Saame näiteks sinust alustada. Mis sa panid sinna kirja?

MP12-7: Halb on see, kui mu ema postitaks koolis tehtud sõbrapildi, seal oleks mind selgelt näha. Aga muidu kui ma kuskil võistlustel käin või nii, siis nende piltide vastu mul ei oleks midagi, kuna neil oleks siis inimesi nii palju ja keegi ei saaks aru milline ma olen.

MT12-6: Mul ei oleks selle vastu midagi, kui ta postitaks sellise, kus ma olen koera või kellegagi, mingi lemmikloomaga. Aga selle vastu mul oleks midagi, kui ma seal pildi peal midagi roppu teen. Näiteks mul oleks keel väljas või midagi (naerab)

Gerda: Ja mis te siin kahepeale tegite?

MT13-9: Meeldib see, kui on suguvõsaga mingi pilt või kui on toredad koosolemised, pidustused. Ja ei meeldi see, kui on teen põllutööd või midagi ja kui oled pildil väike.

Gerda: Suured tänud teile! Ma natuke uuriksin rohkem nende teemade kohta, mida te ei tahaks, et teie vanemad Facebookis jagaksid teie kohta. Te mõned teemad juba tõite välja, kuid ehk on veel mingeid teemasid?

Keegi ei oska rohkem teemasid esile tuua.

Gerda: Aga uurin siis nende teemade kohta, mis te juba panite kirja. Miks just need teemad teid häiriks?

MT13-9: Võib-olla sellepärast, et kui ma põllul olen ja kogu aeg olen tegevuses, siis iga nurga alt ei pruugi see pilt kõige parem jääda näiteks. Ja siis sa ei ole eriti normaalne ka selle pildi peal.

MT13-8: Ja siis kui sa väike oled, siis sa oled ju väike. Sõpradele ei taha näidata eriti neid pilte, kus sa väike oled. Nagu tatt voolab ja nii (kõik naeravad)

MP12-7: Sellepärast et seal on nägu hästi näha ja see on natukene nagu privaatne pilt. Vahepeal võib see ka naljakas pilt olla ja sa ei taha, et kõik seda näeksid.

Gerda: Et see pilt on siis rohkem nagu sinu jaoks jah?

MP12-7: Jah

MT12-6: Näiteks siis kui lollitad, siis on see, et kui sul ei ole pandud Facebooki konto privaatse peale, siis võivad võõrad näha ja anda selle politseisse. Üldse ei ole meeldi, kui lollitamise pildid on.

Gerda: Aga kas teil on muidu Facebook privaatse peal või saavad kõik teie kontole ligi?

MT12-6: Privaatse peal

MP12-7: Privaatne

MT13-8: Privaatse peale

MT13-9: Mul ka

Gerda: Aga on siis selliseid pilte või postitusi teie kohta jagatud ka?

MT13-9: Üldiselt ikka ei pane selliseid pilte üles, enne ikka küsime. Või siis ei märgi nimega ära.

MT13-8: Mind ei ole märgitud kuskile.

Gerda: Et ei ole pilte, kus sa oled väike või midagi?

MT13-8: Mkm

MP12-7: Mul on nagu see, et ma käin suht palju igast koolitustel ja üritustel ja siis seal, mis pildid tehakse, osad pannakse kellegi poolt ülesse ja vahepeal märgitakse, aga need pildid, kus ma olen mingi imelik või imeliku näoga, siis seal ma lasen märke maha võtta.

Gerda: Et selle saad siis ise maha võtta?

MP12-7: Ei see, kes üles paneb. Seal saab vaadata, kes selle märke tegi ja siis talle kirjutan. Ja siis tavaliselt võetakse maha.

MT12-6: Mul ei ole, aga siis kui on lisatud, siis on küsitud. Aga ükskord kui meil oli pildistamine, siis üks klassiõde lisan pildi, mida keegi ei tahtnud ja märkis kõik inimesed ära. Näiteks meil õpetajal ei olegi Facebooki ja siis ta ei tahtnud seda. Üks päev üks tüdruk tahtis märkida mind sellel pildil, mis ma ise olin lisanud ja tahtsin märkida, et see olen mina, kuigi ma ise ei olnud märkinud. Ma ei võtnud vastu seda.

Gerda: Nii et te olete siis kas ei pannud või kirjutanud, et palun ära märgi mind?

MT12-6: Mhm

Gerda: Aga kas teie vanemad on lisanud ka selliseid pilte, mis teile on meeldinud?

MT13-9: Ta ei lisagi minust eriti pilte

MP12-7: Mul on vist ka ainult üks pilt ja see on see, kus on nagu neli pilti kokku pandud perepilt. Mul ei ole selle vastu midagi, ainult üks asi, et ma olen seal hästi väike ja mul on mingi imelik nägu peas.

Gerda: Aga sul ei ole selle vastu midagi? Et ta võib ikka olla seal?

MP12-7: Jah

Gerda: Ja sind on märgitud ka sinna?

MP12-7: Ei märgitud ei ole, aga minust on seal eraldi pilt

Gerda: Aga ei ole vanematele öeldnud, et nad selle maha võtaksid? Et võib olla jah?

MP12-7: Mhm

MT13-8: Mu emal on vist päris palju pilte, aga ükski ei ole halb. Kõik võivad olla seal

Gerda: Aga kui te käite oma Facebooki lehel ja te näete seal, mis teie vanemad seal teevad. Kas te olete jälginud nende postitusi? Olete te ehk midagi näinud ja selle kohta mõeldnud, et nii kummaline pilt? Olete näiteks pidanud mõne pildi või postituse pärast piinlikust tundma? See ei pea üldse teie kohta olema.

MT12-6: Ühe korra vist oli mingi postitus.

Gerda: Mäletad millest see oli?

MT12-6: Ei mäleta, aga mingi kahtlane oli

Gerda: Oskate ehk sarnaseid juhtumeid rääkida, mis sõbral on olnud või olete lihtsalt Facebookis näinud?

MT13-9: Mingi aeg oli see...

MT13-8: See Gennadi profiilipilt

Naeravad

MT13-9: Vaata see Janeku isa. Mingi aeg oli mingi see, kus pillipoiss tassis midagi ja kirjast oli, et võidada raha. Ja siis see tundus nii kahtlane, kõik jagasid seda. Mingi raha pärast jagavad mingeid imelikke asju.

MT13-8: Aga sel Gennadil oli küll kahtlane pilt

MT13-9: Jaaa tal oli mingi trussikutega pilt.

Gerda: See oli siis teie klassikaaslase isa pilt?

MT13-9: Ei ta oli lihtsalt tuttav. Nagu teadsime

MT13-8: Tema lähedastel võis küll siis päris piinlik olla

Gerda: Tuleb veel ehk midagi meelde, mida naljakat olete Facebookis näinud?

MP12-7: Mul sõbral oli kunagi, et ta ema pani ta kunagi Facebooki pildi üles, kus ta oli hästi väike ja ta oli paljas.

Gerda: Jäi see sinna kauaks ajaks?

MP12-7: Mingi nädal või poolteist oli, kui ta nägi alles seda. Ja siis ta lasi oma emal selle maha võtta.

MT13-9: Teil oli kunagi see Aaron, kes jagas igast imelikke mängu.

MP12-7: Aa jah, Aaron jagas meil kunagi mingeid imelikke asju.

Gerda: Aaron on teie klassivend?

MP12-7: Jah

Gerda: Mis imelikud asjad need siis olid?

Kõik naeravad

MP12-7: Seda on imelik öelda

Gerda: Miks seda imelik öelda on?

MT12-6: See vanemate inimeste värk

Kõik naeravad

Gerda: Selge, selge. Aga kui te olete näinud neid kõiki pilte, mis te arvate miks täiskasvanud neid jagavad?

MT13-9: Ma ei tea, vahepeal on nagu raha pärast need jagamised

MP12-7: Jagavad sinu pilti raha pärast?

MT13-9: Ei nagu mitte pilti ei jaga, aga mõndades asjades on nagu nii, staatustes või nii. Aga võib-olla vahepeal on, et tahavad sõprade jaoks ägedad olla või nii

Gerda: Ja mis sa arvad?

MT12-6: Ma ei teagi

Gerda: Ja sina?

MP12-7: Ma ei teagi, minu arust nagu ei olegi midagi

MT13-8: Ma ka ei tea

Gerda: Aga kui te näete näiteks neid enda kohta tehtud piinlikke postitusi ja teile ei meeldi need ning te räägite sellest oma vanematele. Ütlete, et palun ära jaga või lisa neid pilte. Kas see aitaks? Kas nad siis enam ei paneks pilte või ikka paneksid?

MT13-9: Ei paneks

MT13-8: Ei paneks

MT12-6: Ei paneks

MP12-7: Ei paneks. Mul on nii, et edasipidi hakatakse küsima, et kas seda pilti võib panna või nii. Ja kui ma nõus olen, ainult siis pannakse. Või siis panen üldse ise

Gerda: Soovite veel ehk midagi rääkida, lisada? (*pikk paus*) Et minul said nüüd küsimused otsa. Nii et suured suured tänud teile, teist oli väga palju abi.

Fookusgrupp 3

Gerda: Tere. Mina olen **Gerda** ja ütlen kohe ära, et kogu meie vestlust ma salvestan. Ma õpin Tartu Ülikoolis kommunikatsioonijuhtimist ja hetkel kirjutan oma magistritööd, millega seoses ka teid siia kutsusin. Tööd keskendub noortele, nende vanematele ja nendevahelisele suhtlemisele Facebookis. Kogu infot, mis ma siin saan, kasutan ainult õppetöö eesmärgil ning keegi teie nimesid teada ei saa. Meil siin õigeid, valesid vastuseid ei tule, saate kõik julgelt rääkida. Kui küsimusi on, siis küsige kohe. On kellelgi ehk juba tekkinud küsimusi? Ei ole, selge. Arvan, et meil läheb umbes pool tundi või natuke vähem siin. Aga hakkame siis pihta.

Gerda: Kui vanad te olete?

LT12-10: Kaksteist

LT13-11: Kolmteist

LT12-12: Kaksteist

Gerda: Kuna teil kõigil on juba Facebooki konto olemas, siis ma uurin kuidas te tulite mõttele, et sinna konto teha ja millal te seda tegite?

LT12-10: Ma ei tea, mu vanematel oli ja siis ma tegin ka, sõpradel oli

Gerda: Mäletad kui vana sa olid?

LT12-10: Hmm see oli ehk mingi kaks aastat tagasi, täpselt ei mäleta

Gerda: Kas keegi aitas sul seda teha?

LT12-10: Üksi tegin

LT13-11: See oli umbes 2010 ja enamustel olid juba need. Tahtsin hullult venna moodi olla ja siis tegin endale

Gerda: Ise tegid või keegi aitas?

LT13-11: Vend aitas

Gerda: Ja vend on sul vanem jah?

LT13-11: Jah

LT12-12: Mul oli ka nii, et perel ja sõpradel oli ja siis ma tahtsin ka teha. 2010 või 2011. aasta

Gerda: Ise tegid või?

LT12-12: Mu õde aitas teha

Gerda: Siis ma uuriksin, miks te sinna endale üldse konto tegite?

LT13-11: Et saaks suhelda

LT12-10: Ei teagi, lihtsalt

Gerda: Kes teil Facebookis sõbrad on?

LT12-10: Vanemad ja suguvõsa, tuttavad koolis ja sõbrad

LT13-11: Üldiselt sugulased ja vanemad, lähedased sõbrad. Ma üldiselt ei taha võtta suvalisi sõbraks, aga kui keegi koolist lisab, keda ma olen näinud, siis ikka võtan

LT12-12: Mul on pere ja sugulased ja koolikaaslased

Gerda: Et teil kõigil on seal sõbrad, keda te olete ka nõ päriselus näinud ja tunnete kõiki?

LT12-10: Jah

LT13-11: Jah

LT12-12: Jah

Gerda: Kui te nüüd kõik olete oma vanematega Facebookis sõbrad, siis kuidas te nendega sõpradeks saite? Kes kelle lisas?

LT12-10: Mina lisasin

LT13-11: Ema, isa tegid sinna kasutaja pärast mind, et jälgida, mida ma teen Facebookis ja siis lisasid sõbraks

LT12-12: Ma lisasin ise

Gerda: Ja sinul ei olnud probleemi, et nad sind lisasid? Võtsid kutsed hea meelega vastu?

LT13-11: Jah

Gerda: Aga kuidas te suhtlute sellesse, et teie vanemad ka Facebookis on? On teil selle üle hea meel või häirib see teid?

LT12-10: Väga ei häiri

Gerda: Et võivad seal olla?

LT12-10: Jaa võivad küll

LT13-11: Mul ei ole midagi varjata, nii et ei ole midagi selle vastu

LT12-12: Mul ei ole ka midagi selle vastu

Gerda: Selge. Aga kuidas te suhtlete oma vanematega Facebookis? Kommenteerite üksteise postitusi, kasutate privaatchati? Laigite midagi?

LT12-10: Ma ei suhtlegi nendega seal

Gerda: Aga nende postitusi ka ei vaata?

LT12-10: Vaatan küll, aga ma ei kommenteeri neid ja niimoodi

LT13-11: Me ei suhtle Facebookis, sest me suhtleme päriselus. Kirjutamine Facebookis ei sobi meile ja nii

Gerda: Aga vahel pilte vaatad?

LT13-11: Jah vahel kommenteerime ja laigime

LT12-12: Ma suhtlen ainult siis, kui vanemad on kuskil ära, ilma minuta läksid ära

Gerda: Aga mis teemadel teie vanemad Facebookis postitusi teevad? Kas midagi enda kohta, teist, midagi päevakajalist?

LT12-10: Mu vanemad on spordiinimesed ja siis nad kirjutavad midagi spordist

LT13-11: Mu isale meeldib fotograafia ja siis ta postitab pilte oma tehtud piltidest. Ja ema postitab endast paar pilti, minust ja minu vennast ka postitanud

LT12-12: Igasuguseid asju. Noo spordist ja koolist

Gerda: Ma nüüd tean, et sinul on vanemad midagi postitanud sinu kohta, aga kas teistel on ka vanemad midagi teie kohta postitanud?

LT12-12: Mhmm

Gerda: Kas sa mäletad mis see oli ka?

LT12-12: See oli pilt ja see oli siis, kui me käisime Rakveres koos

Gerda: Ainult üks pilt oli?

LT12-12: Jah

Gerda: Sul?

LT13-11: Kui sünnipäevad on, siis nad kirjutavad peale „Minu tibu sai kaksteist“ või midagi sellist

LT12-12: Mu ema pani kunagi mingi pildi, kus me olime reisil

Gerda: Kuidas teile tundub, kas neid postitusi teie ja teie pere kohta tehakse pigem tihti või harva?

LT12-10: Harva

LT13-11: Harva jah

LT12-12: Harva

Gerda: Aga kuidas te suhtute sellesse, et teie vanemad midagi postitavad Facebookis? Sobib teile see või küsivad teilt enne luba?

LT12-10: Ma ei mäleta, see oli nii ammu

LT13-11: Mul ei ole selle vastu midagi, et nad postitavad, aga see et nad panevad pealkirjaks midagi sellist. Noo kaksteist ja minu tibu, see ei meeldi mulle eriti

Gerda: Oled sa vanematele midagi selle kohta öelnud ka?

LT13-11: Jah, olen öelnud

Gerda: Muutsid nad siis pealkirja ära või võtsid maha?

LT13-11: Nad ütlesin, et enam nad ei tee nii, aga ma nad seda ei võtnud

LT12-12: Mul ei ole selle vastu midagi

Gerda: Nii nüüd te saate väikse loovülesande. Kuna teid on kolm, siis saate kolmekesi koos töötada. Ma palun teil välja mõelda üks näidispostitus ja –pilt, mida te sooviksite, et teie vanemad Facebooki paneksid ning üks näidispostitus ja –pilt, mida te ei soovi, et nad Facebookis teie kohta paneksid. Saate siis julgelt joonistada ja kirjutada. Jagan teile siit paberit. Saate koos mõelda ja pärast arutame neid siis

Lapsed asuvad tööle

LT13-11: Näiteks meile meeldiks see, kui oleks perepuhkus ja me oleksime kõik peal ja seal ei oleks midagi piinlikku. Kuskil palmide ääres või midagi sellist. Pealkiri võikski olla „Perepuhkus“

Gerda: Ja mis ei meeldiks siis?

LT12-12: Kui oled veel väike laps ja Pampersitega. See ei meeldiks

Gerda: Väga kenad joonistused. Kui te aga mõtlete veel nendele teemadele, mida te ei tahaks, et teie vanemad Facebookis postitaks või pilte paneks, siis mis need veel oleks?

Pikk paus

LT13-11, LT12-10: Ma ei tea, ei ole nagu midagi

Gerda: Kui kirjutavad näiteks hinnetest, koolist või kodust?

LT12-10, LT13-11, LT12-12: Ei ei, see ei sobiks

Gerda: Mis teile siis näiteks ei meeldi?

LT13-11: Kui nad mainivad rohkem mu eraelu või mis hinded mul on, see ei meeldiks

Gerda: Ja teistele?

LT12-10, LT12-12: Sama

Gerda: Aga miks just see teid häiriks?

LT13-11: Sest see puudutab liiga palju eraelu

Gerda: Et ei soovi nii palju teistega jagada jah?

LT12-12: Nad ei pea teadma jah

Gerda: On nad kunagi midagi sellist teie kohta ka postitanud?

LT12-10, LT13-11, LT12-12: Ei ole

Gerda: Aga teate ehk kellelgi teie sõbral või tuttavaval?

LT12-10, LT13-11, LT12-12: Ei tea

Gerda: Aga on teie vanemad midagi head, positiivset postitanud või lisanud mõne toreda pildi?

LT12-12: Mu ema jagab näiteks igast aitamise asju

Gerda: Ja need on sulle meeldinud?

LT12-12: Jah

Gerda: Kui te olete nüüd Facebookis ringi vaadanud ja näinud, mis teie vanemad seal postitavad, olete näinud ka midagi piinlikku seal? Olete pidanud näiteks mõtlema, miks ta küll midagi sellist jagab?

Pikk paus

LT12-10, LT13-11, LT12-12: Mkm

Gerda: Aga kui mõelda sellele, et vanemad jagavad oma laste pilte, kui nad väiksed olid, või siis kirjutavad nende hinnetest. Mis te arvate, miks nad seda teevad?

LT13-11: Tahavad kuulutada kõigile, ma ei tea

Gerda: Aga kui lapsele need postitused, pildid ei meeldi ja nad räägivad sellest oma vanemaga, et nad neid enam ei postitaks. Kas see aitaks?

LT12-12: Ma arvan, et aitaks

Gerda: Selge. Soovite midagi veel ehk antud teema kohta lisada?

LT13-11: Üks asi, mis mulle ei meeldi Facebooki kohta, kui inimesed jagavad hästi palju neid jaga ja võida või laigi meie lehte ja võida. Mu ema teeb seda vahepeal ja see ajab närvi

Gerda: Miks sulle see ei meeldi?

LT13-11: Niikui ei võida ju, see on nii väike võimalus. Ja see ummistab seda lehte seal, see ei meeldi mulle eriti

Gerda: Selge, täitsa arusaadav. Aga mina jõudsin oma küsimustega nüüd lõpuni. On kellelgi veel ehk soovi midagi lisada, rääkida?

LT12-10, LT13-11, LT12-12: Mhmm, ei ole

Gerda: Aga suured tänud teile igal juhul. Minu poolt on nüüd kõik ja teist oli palju abi mulle

Fookusgrupp 4

Gerda: Tere. Mina olen **Gerda** ning õpin Tartu Ülikoolis kommunikatsioonijuhtimist. Kogu meie siinset vestlust ma salvestan ja kasutan ainult oma õppetööks. Oma lõputöö kirjutan lastest, nende vanematest ja Facebookist. Ühtegi õiget ega valet vastust siin pole, saate kõik lihtsalt rääkida oma kogemustest. Ei pea midagi üldse kartma. Julgen pakkuda, et meil läheb siin umbes kaksikümmend minutit. Kui küsimusi on, siis küsige julgelt. Aga hakkame siis pihta.

Gerda: Kui vanad te olete?

LP12-13: 12

LN12-14: 12

LN13-15: 13

Gerda: Kuidas te tulite mõttele endale Facebooki konto teha?

LP12-13: Ema aitas teha

Gerda: Ja kui vana sa olid?

LP12-13: Seitse või kaheksa

LN12-14: Ma arvan, et ma tegin eelmise aasta suvel. Tegin koos sõpradega ja nad aitasid mul

LN13-15: Sõprade eeskujul, ma olin ehk mingi kaheksa-üheksa

Gerda: Aga miks te endale Facebooki profiili tegite?

LP12-13: See oli huvitav

LN12-14: Sest teistel oli ja seal saab teistega suhelda

LN13-15: Tundus nagu täitsa lahe

Gerda: Kes teil sõbrad on Facebookis?

LP12-13: Trennikaaslased, klassivennad, sugulased, ema-isa

Gerda: Et kõik, keda sa tunned?

LP12-13: Jah

LN12-14: Mul on klassikaaslased, lastiaiasõbrad, mõned sõbrad ja ema-isa

LN13-15: Mul on klassikaaslased, trennikaaslased, sugulased, vanemad

Gerda: Et te kõik olete tuttavad ja näinud oma Facebooki sõpru?

LP12-13, LN12-14, LN13-15: Jah

Gerda: Kui te olete kõik Facebookis oma vanematega sõbrad, siis kuidas te sõpradeks saite? Kes kelle lisas?

LP12-13: Mu ema lisas mind

Gerda: Ja sul ei olnud midagi selle vastu? Võtsid kutse vastu?

LP12-13: Jah, ja mu isa lisas ka mind

LN12-14: Mul ka ema saatis sõbrakutse

LN13-15: Sama, et minu ema saatis mulle ja isale vist saatsin ise

Gerda: Aga kuidas te suhtute sellesse, et teie vanemad Facebooki kasutavad? On teil selle üle hea meel või?

LP12-13: Jaaa

Gerda: Miks nii?

LP12-13: Sellepärast, et siis pole su vanemad ajast maha jäänud ja nad ei räägi kui mõttetu see Facebook on

Gerda: Et nad teavad, mida seal teha saab, kuna nad ise kasutavad seda?

LP12-13: Jah

LN12-14: Jah, sama. Siis nad ei mõtle, et oh jälle ta istub Facebookis ja ei tea mida ta küll teeb seal. Et ise istuvad ka ja nad ei tule kiusama mind

LN13-15: Nad saavad aru sellest, kui ma pean kellegagi rääkima, sest mul enamus vestlusi käivad seal ja nad saavad aru sellest

Gerda: Et teil on hea meel siis jah?

LP12-13, LN12-14, LN13-15: Jah

Gerda: Kas te suhtlete ka oma vanematega Facebookis? Näiteks privaatchatis või kommenteerite või laigite üksteist tegemisi?

LP12-13: Ma ei tea, ma vahepeal ikka räägin. Suhtleme Facebooki kaudu ikka väga harva

LN12-14: Ma ei tea, me üldse ei suhtle

Gerda: Aga mõnda pilti neil kommenteerid või laigid?

LN12-14: Mkm

Gerda: Nemad sinu oma?

LN12-14: Ei

LN13-15: Hästi harva räägin. Ma ei tea mu vanemad ei pane mingeid pilte või hästi harva postitavad

Gerda: Kuidas teile tundub, mida teie vanemad peamiselt Facebookis teevad või mida nad seal postitavad?

LP12-13: Mu ema postitab mingeid naljakaid videosid või sihukesi asju. Isa vist pea üldse ei käi seal

Gerda: On nad midagi sinu kohta ka postitanud või lisanud?

LP12-13: Ema ühe korra lisas ühe pildi

Gerda: Mäletad millest see oli?

LP12-13: See oli vist siis, kui ma olin kuueaastane, õega mänguväljakul

LN12-14: Ma ei tea, mu ema on minu pildi endal profiilipildiks pannud, aga mul ei ole selle vastu midagi. Aga eriti ei postita, mu ema käib seal ja vaatab mingeid tööasju. Sõpradega suhtleb seal ja ma ei tea

LN13-15: Kui ma võistlustel olen olnud, siis tulevad nagu pildid, kui ma tantsin ja neid ta siis jagab. Siis mingid videod ja ma ei tea

Gerda: Aga kuidas teile tundub, kui nad teie või teie pere kohta pilte, postitusi lisavad, kas nad teevad seda pigem harva või sageli?

LP12-13: Väga harva

LN12-14: Mul ka harva

LN13-15: Suhteliselt harva

Gerda: Kas nad enne küsivad teilt luba ka või ütlevad teile, et nad nüüd lisavad midagi?

LP12-13: Ei nad ei ütle midagi ega küsi luba

LN12-14: Mul ka ei ütle mitte midagi

LN13-15: Ma olen juba harjunud sellega, et ta jagab neid pilte

Gerda: Kuidas te suhtute sellesse, et nad neid pilte lisavad. Te olete okei sellega?

LP12-13: Jah

LN12-14: Ma ei tea, mul on mingid beebipildid seal ja siis sõbrad mõtlevad, et ma olen mingi lollakas

LN13-15. Suhteliselt normaalne on see minu jaoks

Gerda: Nii nüüd on aeg loovülesande jaoks. Kuna teid on kolm, siis saate ühe grupi moodustada. Ma palun teil ühe näidispostituse ja –pildi teha sellest, mida te sooviksite, et teie vanemad teist Facebookis jagaks ja sama selle kohta, mida te ei sooviks, et nad teist jagaks. Saate rahulikult koos mõelda ja pildid valmis joonistada. Pärast saame neid koos arutada

Lapsed asuvad tööle

Gerda: Nii olete vist valmis jõudnud oma joonistustega. Saate neid nüüd lähemalt tutvustada

LN13-15: See on siis see, mis meeldis. Perepilt, normaalne perepilt, kus kellelgi ei ole mingit imelikku nägu ega imelikke riideid ja kõik on korras

LN12-14: Siin on siis ujumisriietes ja teen lolli nägu. See ei meeldiks, kui ema paneks sellise pildi üles

LN13-15: Ja pealkiri on ka siis, et nagu...

LP12-13: Et nagu mingile väikesele lapsele sobiks see. Hellitav pilt

LN13-15: Ma saan aru, kui mu kolmeaastase õe pildi peale pannakse see, aga ei!

Gerda: Selge. Nüüd te natuke olete rääkinud juba, millised pildid teile ei meeldi. Kui te nüüd natuke veel mõtlete sellele, siis mis teile veel ei meeldiks? Millised pildid või millised teemad?

LN12-14: Ma ei tea, siis kui ma kuskil kostüümipeol käin ja panen mingi, ma ei tea, mesilasekostüümi selga ja ema paneb selle kuskile üles

LP12-13: Siis kui me lähme näiteks marti jooksmas ja on imelikud riided seljas. Ja siis ema paneb üles pildi

LN13-15: Ma ei tea, samad asjad. Kui ma olin väiksena keegi väga imelik ja siis ta paneb selle pildi üles ja siis kõik on mingi, et mida sa tegid seal. Ja ma vastan, et ma ei tea, ma olin siis väike

Gerda: Aga miks just need teemad teid häiriksid?

LP12-13: Võib-olla kuna teised arvavad, et ma olen selline

LN12-14: Ma ei tea, koolis keegi hakkab sellest ehk mingeid hüüdnimesid tuletama ja siis pärast hakkavad narrima, et rannas olen ja teen lolli nägu. Kutsuvad mind siis Lollnäoks või midagi sellist

LN13-15: Ma ei oska vastata sellele küsimusele. Sest et sa tundud imelik siis nende jaoks, kes on näinud seda pilti

Gerda: Aga on teie vanemad või täiskasvanud sõber kunagi midagi sellist teie kohta jaganud? Kui te olete väike olnud või naljakate nägudega, riietega?

LN13-15: Kõik võistluste pildid

Gerda: Et need ei ole sulle meeldinud?

LN13-15: Ei. Need ei meeldi mulle mitte kunagi

Gerda: Sa rääkisid et su ema jagab neid pilte. Mäletad ka kuidas sa reageerisid neile?

LN13-15: Ma lihtsalt kerin edasi need

Gerda: Et vanematele ei ütle midagi nende kohta?

LN13-15: Mkm

Gerda: Aga sooviksid öelda?

LN13-15: Mitte väga

Gerda: Et ei häiri sind? Võivad olla seal jah?

LN13-15: Jah, las olla

Gerda: Teistel?

LN12-14: Mul üks pilt on, see profiilipilt, mis ta minust pani. Mingi mossis näoga olen seal. Alguses ma olin, et ei ei, mis sa panid selle aga pikapeale läks see üle

Gerda: Et harjusid ära?

LN12-14: Jah

LP12-13: Ei ole midagi mul

Gerda: On ka teie vanemad midagi head, positiivset postitanud teie kohta?

LP12-13: Mul ei tule meelde

Gerda: Kui te nüüd Facebookis olete käinud ja näinud oma vanemate postitusi, siis kas on ka mõni pilt või postitus olnud, mille pärast olete pidanud piinlikust tundma?

LP12-13, LN12-14, LN13-15: Ei ole

Gerda: Kellegi teise piinlik kogemus ei tule ka meelde? Et keegi on jaganud mingeid pilte või mängu?

LP12-13, LN12-14, LN13-15: Ei tea

Gerda: Aga kui mõelda sellele, et täiskasvanud täitsa jagavad selliseid pilte. Näiteks oma laste pilte, kui nad väiksed olid või mingeid võidumänge. Miks te arvate miks nad seda teevad?

LN12-14: Et eputada, et neil on ilusad lapsed

Gerda: Teised ka nõustuvad?

LP12-13, LN13-15: Jah

Gerda: Kui mõelda, et laps paluks oma vanematelt, et nad ei paneks temast enam neid piinlikke pilte. Mis te arvate, kas vanemad enam siis ei paneks?

LP12-13: Ei, ma usun, et nad naeraksid

Gerda: Et nad ei võtaks pilti maha

LP12-13: Ei võtaks jah

LN13-15: Võib-olla mingi väga imeliku pildi, aga jah. Tavaliselt nad ikka jäävad selle pildi juurde

LN12-14: Ma ei teagi

Gerda: Et vanemad siis ise otsustavad? Last väga ei kuula?

LP12-13, LN12-14, LN13-15: Mhm

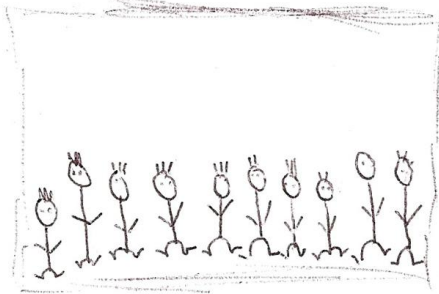
Gerda: Aga minul on nüüd küsimused otsa saanud. Soovite ehk veel midagi lisada? Tuleb veel mõni juhtum meelde?

LP12-13: Ei

Gerda: Aga suured tänud siis minu poolt. Olite väga toredad

LISA 4: Laste joonistused

Positiivsed pildid ja teemad

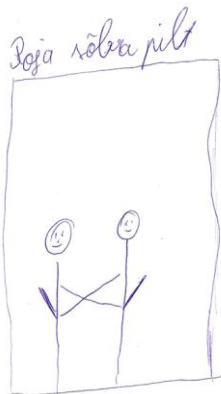

Minu suguvõsa

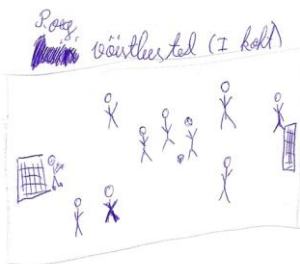
+

Tõredad koosolimesed, ~~_____~~

MT13-8 ja MT13-9 poolt joonistatud pilt

hele

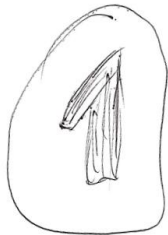

hea

MP12-7 poolt joonistatud pilt

Meelchile ✓

Aukimad

Perepilt

MP12-5 poolt joonistatud pilt

MT12-6 poolt joonistatud pilt

Negatiivsed pildid

—
Mina pild, mina luba :D:D!

Pildid, kui väike elu!

MT13-8 ja MT13-9 poolt joonistatud pilt

Väikesena paljalt vannis
magamise ajal piltide tegemine.
Sassis taast, mitte meie kodust järele

MT12-1 ja MT12-2 poolt joonistatud pilt

Min ei meeldi!

- ① Pünlükud pildid
- ② Pünlükud postitused
- ③ Kooli kohta postitused (nt. hinded)
- ④ Pünlükud videod

MP13-3 ja MP13-4 poolt joonistatud pilt

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gerda Suumann

(sünnikuupäev: 04.04.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose 12-13-aastaste arvamusel oma vanemate sotsiaalmeedia kasutuse kohta, mille juhendaja on Andra Siibak

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 26.05.2014